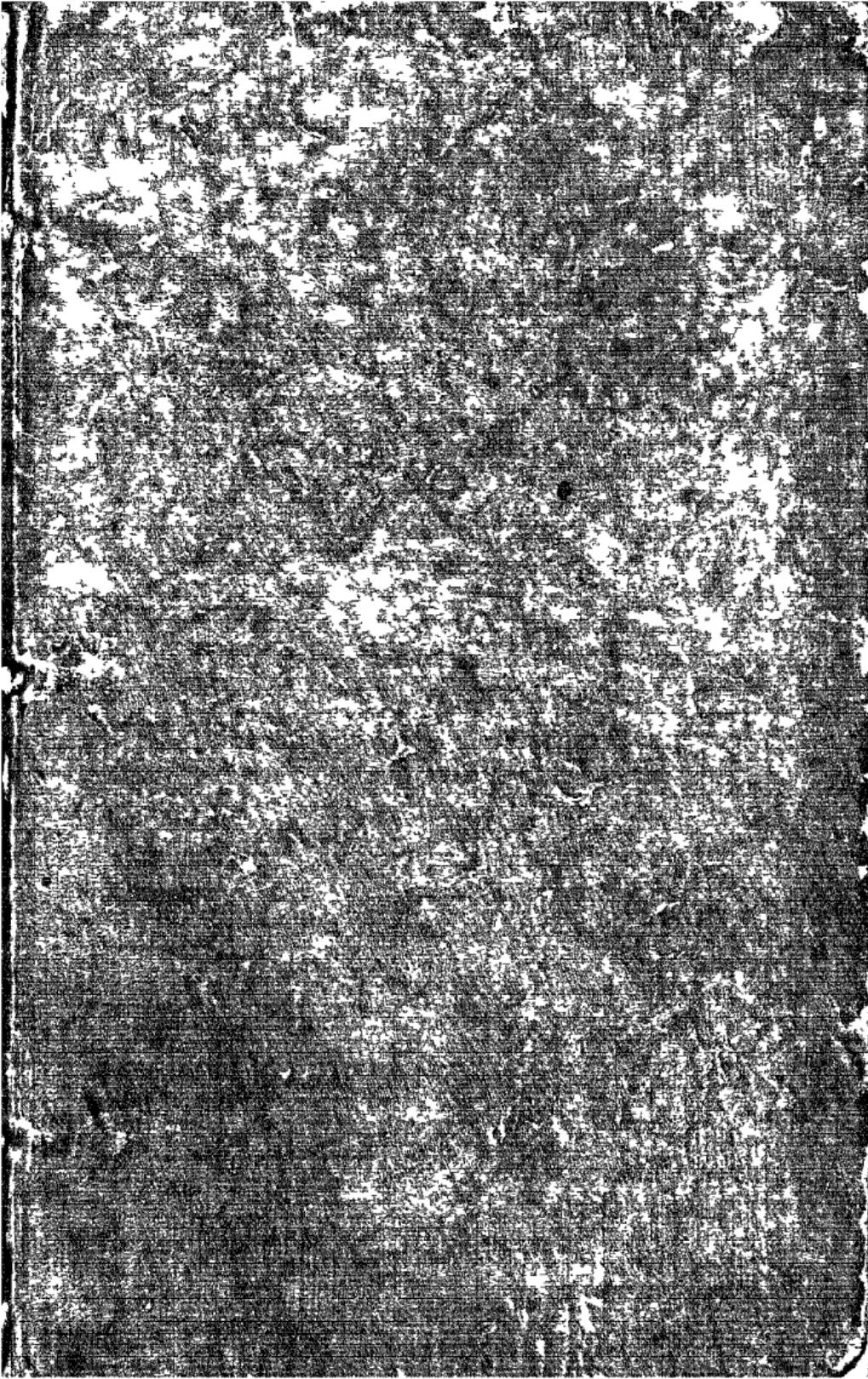
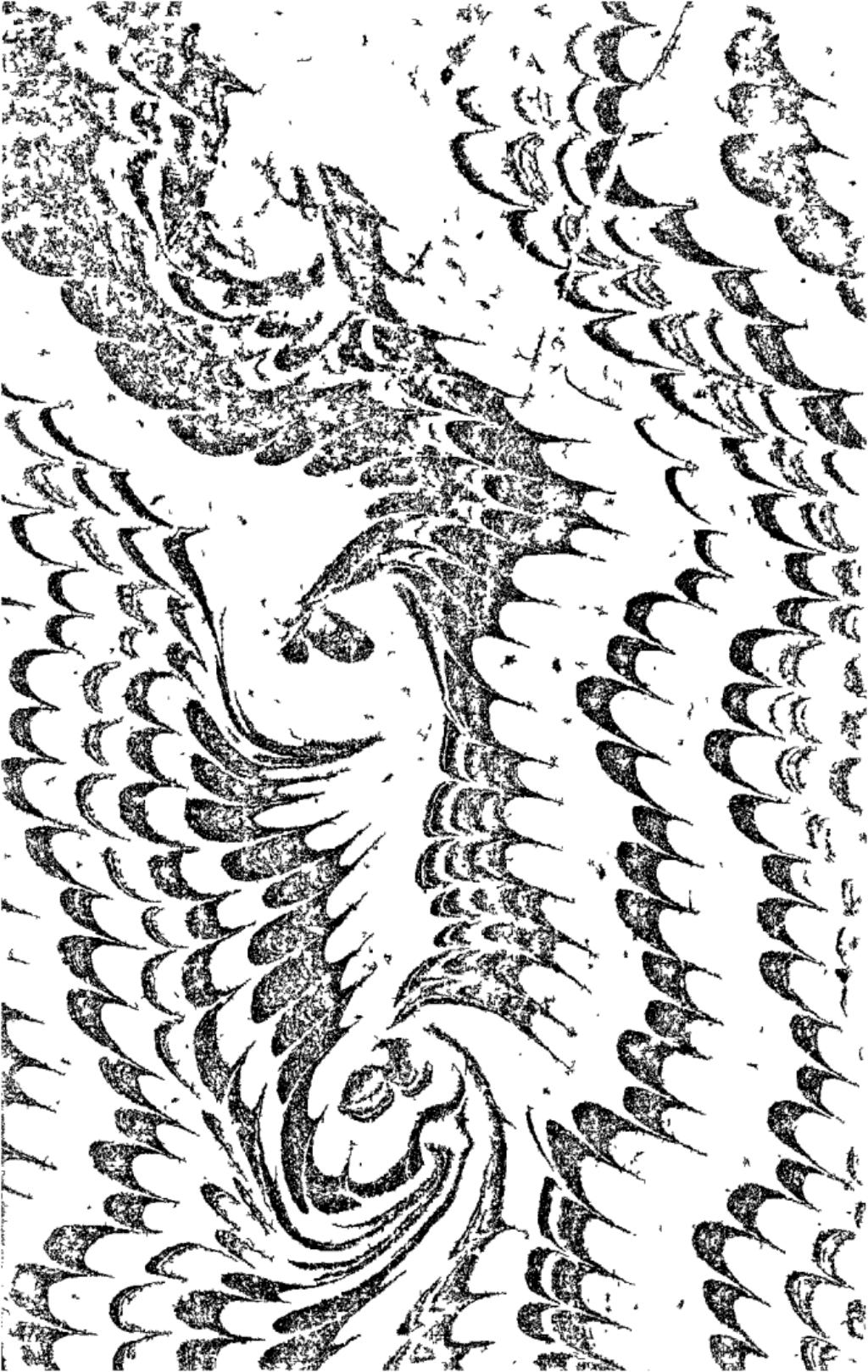

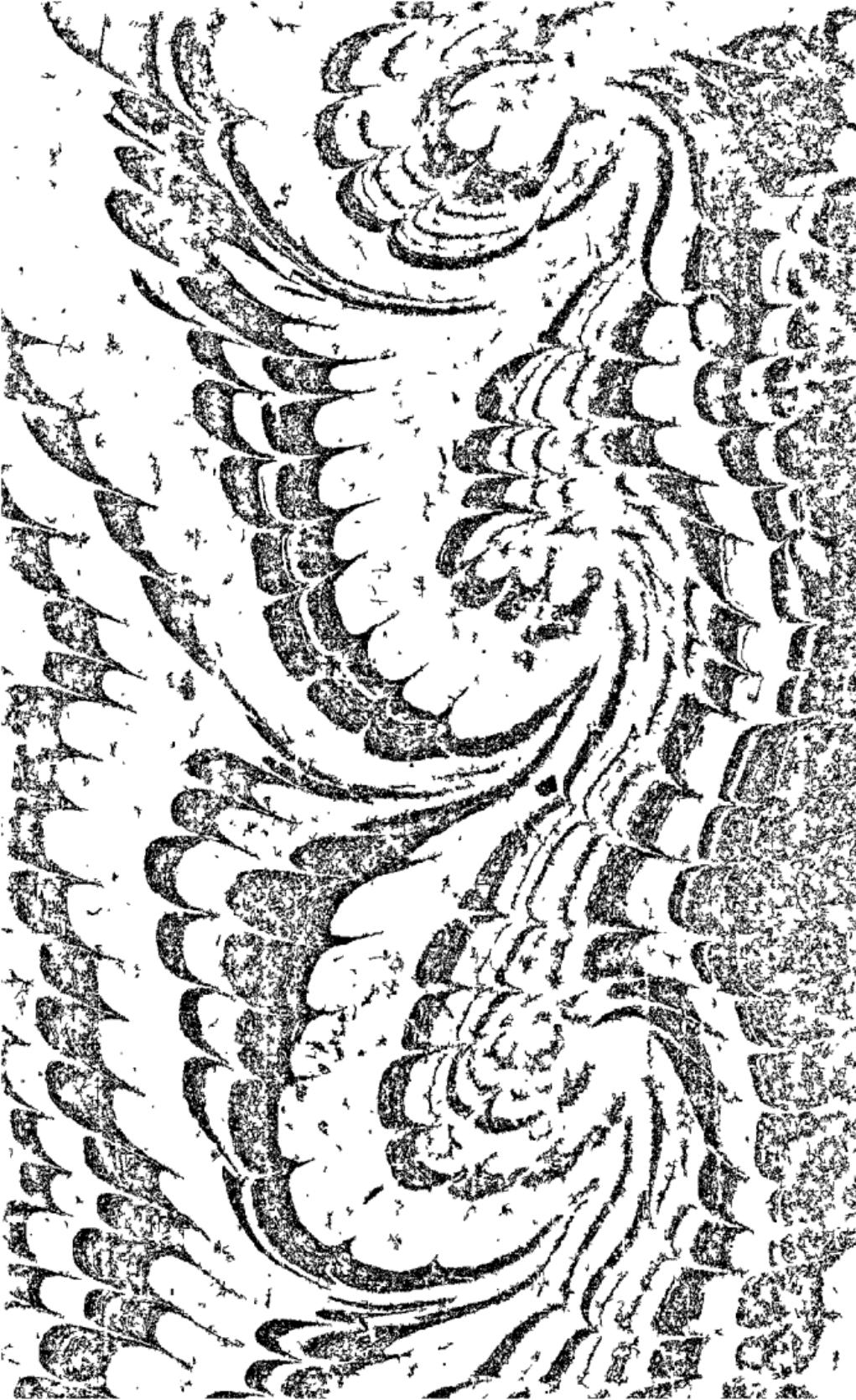
Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « œuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

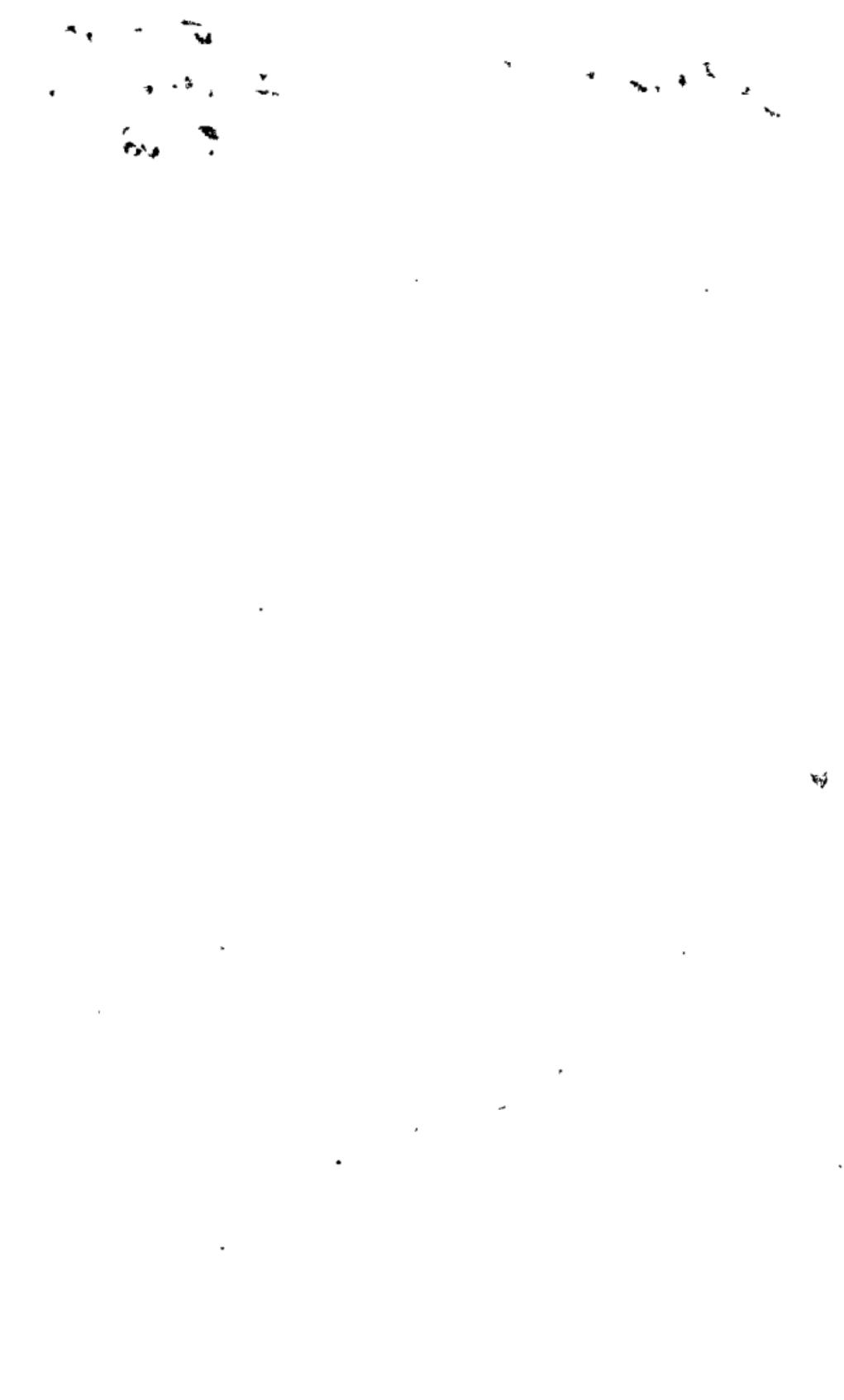

1849

f n - 10

Eg. Biblioth. Meesan. Cat. T. II. p. 89. No. 191.
J.S.B.

- C 4
- 13
-
J
- 0 2

P S E V D O C I C E R O ,

D I A L O G V S

H E N R . S T E P H A N I .

In hoc non solum de multis ad Cicero-
nis sermonem pertinentibus, sed etiam
quem delectum editionum eius habere,
& quam cautionem in eo legendo debeat
adhibere, lector monebitur.

A N N O M . D . L X X V I I ,

Excudebat Henr. Stephanus.

17529

CLARISS. VIRO,
IOANNI SAMBVCO.
HENR. STEPHANVS S. D.

NO N dubito, uir clarissime, quin tu cuiusdā
mei sermonis tecum viennæ Austriæ habiti
recorderis: quum dicarem nullum esse scriptorem
non solum de lingua Latina sed etiam de humani-
tatis studiis melius meritum Cicerone, et uix tamē
ullius scriptorū peiore loco partim fuisse, partim es-
se: quod multa ex vulneribus quae ignoratia ei in-
tulisset, quorundam siue medicorum siue chirur-
gorum audacia maiora reddidisset: ita ut in eius
scriptis illud ingeniosi poetæ experiremur,

Curando fieri quædam maiora uidemus
vulnera: quæ melius non tetigisse fuit.
Eò certè res rediit, ut quam aliquid ex Cicerone
nobis afferendum est, ex iis præsertim locis qui
aliquid paulo difficilius uel minus usitatū habet,
multas prius editiones non solum ex uetusioribus
uerum etiam ex recētioribus consulere necesse sit:
atque operam dare ne uel illarum ignorantiam
non animaduertere, uel ad harū audaciā cōniue-
re uideamur: simulq; cauere ne uel ea quæ libra-
riorū incuria simul et inscītia Ciceroni affinxit,
nos quoq; illi affingamus: uel, quæ uerē sunt illius,
ideo quod à nostris auribus abhorreant, ei detra-

bamus : ut denique nec illa quæ Pseudociceronis sunt, pro Ciceronianis, nec quæ sunt Ciceronis pro Pseudociceronianis habeamus. At multi contrā, quicquid in aliquo exēplari uetus statē præ se ferē te offendūt, alacorū iswēs (ut Thucydides loquuntur est, recipiūt: et in hunc uel illū Ciceronis librum, permīde ac si oraculū aliquod sermonem Ciceronis purū putū esse testaretur, intrudūt: quū tamē ueteribus libris nō minus temerariū sit fidem subito adhīere quam derogare. Hoc autē nemo melius te nouisse potest, qui tā multos quotidie in ista tua instructissima et locupletissima bibliotheca, non sine magno utriusque linguae studiorum fructu, peruolutas. Sed quanuis tu non modò monendus hac de re non sis, sed optimus aliorum monitor esse possis, meum dialogum Pseudociceronem, quia alios quamplurimos monendi munus suscepit, non indignum, ut spero, censem, cui aurem paulisper commodes.

At ego(diae) meum Dioscoridem à te expectabam: cum quo nihil commune habet tuus Pseudocicerio. Ne igitur in immerentem Pseudociceronem, longiore expectatione tui Dioscoridis offensus, stomachū erumpas, huius editionem cum magno studiorum medicinæ commodo differri scito: ut uno eodemque tempore et tuis illis utilissimis castigationibus uelli renovatus, et noua interpretatio ne Latina donatus, prodeat. Vale.

PSEVDOCICERO,
DIALOGVS HEN-
RICI STEPHANI.

Personæ dialogi,

PAVLVS, ANTONIVS, DIONYSIVS.

V ID vos ad me tam mane?
A N T. Imò vix ipsum mane
expectare potuimus. P A V.
Eo magis miror quidnam sit
quod me vultis. Non leue
erit, opinor, quicquid erit. D I O. Audin'
Antoni quod à Paulo dicitur? Non leue
sibi futurum illud putat cuius causa veni-
mus: at nos minimè graue illi fore existi-
mabamus. P A V. Audin' Antoni Diony-
sum tam mane cauillari incipiēt? Nisi
fortè argutari appellare hoc malis. D I O.
Quasi verò bene mane iocari non liceat.
P. Quasi verò cauillari alicuius dicta, sit
iocari: aut, si iocari sit, sit bène iocari. A N.
At tu iam illi par pari refers, Paule, ad ca-
uillationem quod attinet. neque enim se
mane bene iocari, sed bene mane id à se
fieri dixit. Verùm missa hæc iocularia facia-

a.d.

mus, Dionysi, & ad seria veniamus. **P A V.** Hoc saltē iam intelligo, scria esse ea de quibus ad me venistis: sed qua de rē seria in illis vestris seriis agere velitis, iā nūc exponite obsecro. **D I.** Audies, vbi te compseris. **P A V.** Atqui, si me compsero, verear ne aliquis me prætereuntem dīgito ostēdat, & in me Ouidianum illud iactet,

Sint procul à nobis iuuenes ut fœmina compti.
D. Non tantūm dicit, Iuuenes compti, sed Iuuenes compti vt fœmina: de iis loquens quorum non virilis sed fœmineus est compitus: idest, eiusmodi qui non virum sed fœminam decebat. **P A V.** At ego secus expono, & poetæ huius iudicio (eodem iuuenes comptos, quo fœminas, loco habētis) quēuis comptū fœminā non virū decere dico.
A. Iocaris Paule, sat scio: ac tuæ nimiq; circa comptum cultūmque corporis negligētiæ, vis hunc Nasonis versum patrocinari. **D I.** Hoc certè constat, Paule, te assiduè literarū studio sic ardere vt procul non dicam ab illa Nasonis reprehēsione sed etiam ab illius rei quam reprehendit suspicione absis. Tu enim (vt ex fratre tuo nuper audii) quantū etiam temporis cibo, quātum somno capiendo impendis, tantum illi studio detrahi quereris, ac tantum tibi perire existimas.
P A V. Cūm alios certè omnes tum verò eos

vcl maximè qui se literarum studiis addixerunt, cogitare decet, se non vivere ut edat, sed edere ut vivant: & παχία γαστέρ, ut studiis valde inimicam, reformidare. Verè enim dictum est,

Παχία γαστήρ λεπτὸν οὐ πίκτει νόον.

A N T . Sed cauendum est interim Musarum cultoribus ne alteram in partem peccent, (quemadmodum

Dum uitant stulti uitia in contraria currunt) &, dum timet ne genio nimium indulgeat, illum defraudent. Atque ut eos imitari non debent qui speculum etiam consulunt de iis quae ad cultum corporis pertinent (quod non dubito quin Nasoni in mentem de iis venerit de quibus illud dixit, — *ut fæmina compiti*) ita etiam omnem prorsus eius cultum omnésque munditias minimè auersari eos decet. P A V . Nec genium certè defraudo, nec munditias necessarias, & in quibus non multum temporis consumitur, aspernor. D I . Solēsne statim à somno in bibliothecam & in literas te abdere? vtroque enim modo Ciceronem loqui memini. P A V . Soleo enim, simulatque vestimentis me inuolui, literis inuoluere: ne tu solus Ciceronianè loquaris.

A . Si igitur molestum non est, in bibliothecā te comitabimur, atq; ibi exponemus quid-

nám te velimus. **P A V.** Literarium aliquod negotiū vos huc adduxit, quantum suspicari iam possum. **A N.** Literaria profecto quædam controuersia: quam ibi ex nobis intelleges. **P A V.** Cessamus igitur nos eò conferre? **A N.** I præ, sequemur. **D I.** Certissimum argumentum hominis valde studiis dediti hac in bibliotheca video. **P A V.** Quódnā illud est? **D I.** Quòd libri suas in fede repositi non sunt, sed sparsi atque confusi, alicubi etiā alii aliis superpositi. **P A V.** Cur talem bibliotecam, hominis valde studiis dediti esse indicium putas? **D I.** Quoniam ita defixam in ea quæ legit cogitationem habet, ut vel momentum temporis quođ vni libro reponendo impēdatur, magnum eius auocamentum esse putet. **P A V.** Imō vel negligentis, vel nimium propter alias occupationes festinantis, talem bibliotecam esse quispiam diceret. **A N T.** Ad te autem quod attinet, festinationem, sat scio, non negligentiam causaberis. **P A V.** Maximē. **D I.** Vereor, Antoni, ne aliam etiam ob causam ita sparsos ac confusos iacere in biblioteca libros sinat Paulus. **A N T O.** Quid est, amabo, quod vereris? **D I.** Ne docti famā ea ex te aucupetur. **A N T.** Quomodo? **D I.** Quoniam hoc ipsum vulgo de doctorum virorum bibliothecis audio nar-

rari. P A V. Semper ad ingenium, id est ad suas iocationes, redit Dionysius. A N. De te quidem certè hoc non aliter quàm ioco dicit: sed verum interim est, eam esse multorum de virorum doctorum bibliothecis opinionem. P A V. Talis est hæc profectò qualis & de illorum manu opinio. quoniam enim plerisque illorum qui nostra aut superiori ætate doctrina excelluerunt, non itidem fuit docta, quod ad scripturam attinet, manus, sunt qui malæ & ineleganti scripturæ cum doctrina sympathian aliquā esse persuasum habeant. A N. Incidi & ipse in quosdam qui illud sibi persuasisse vide-rentur. D I. Ego verò nominare etiā quos-dam possem quos hanc opinionem, velut philosophicum quoddam dogma, non solum proponentes, sed etiam descendentes (defendere quidem certè conantes) audiui. Sed non æquum est, Antoni, nos tamdiu Paulū tenere suspensum expectatione eius de quo ipsum adiimus. P A V. Rem mihi gratam facis Dionysi, qui me tamdiu expe-
ctatione, vt ipse quidem loqueris, suspen-sum teneri, vt autem loquor ego, angi & torqueri nolis. A N T. Expone igitur illi, Dionysi, cōtrouēsiā de qua surptus est à nobis arbiter. D I. A te satius est eam nar-rari: ne me in illo quoque sermone iocari

6 P S E V D O C I C E R O

dicat. A N T. Imò agi de re seria statim animaduertet. D I. Vel potius ridicula. A N. Quid ais? aliquidne ridiculi nostra contouersia habet? D I. Non meministi eam de facetis esse, quos & facetos dici contéderat & facetos posse ridiculos etiam appellari? Non enim ridiculi sunt Latinis illi solum quos Græci γελοῖος siue καταγελάσους dicunt, sed etiā qui ab illis γελοιασαι vocantur, aut γελωπποῖοι. (quauis hoc posterius, magis odiosa esse videatur eorum appellatio qui ipsam etiam scurrandi artem factitant) qua autē hi alia re quām facetiis risū mouēt? A. Scio ego, Latinis Ridiculus duos usus habere (sicut Græcis γελοῖος: quāuis quidā grāmatici illos accentu distinguant, ut in uno, γελοῖος, in altero, γέλοιος scribatur) & Ridiculus ac Facetus posse coniungi, ut γελοῖος atq; ἀσεῖος coniuncta inueniūtur: sed tamen hoc à te dici nec debuit nec potuit, in nostra cōtrouersia de re agi ridicula. P A V. Qualis ea sit res qua de controuersamini nescio: sed vosmetipsos, ridiculos, id est γελοίος & καταγελάσους, esse scio, qui ne vestram quidē controuersiam sine controuersia exponere mihi possitis, ac me interim magis etiam quām antea suspensum teneatis. A N T. Nō animaduertisti igitur quod à Dionysio dictum est, eos qui Façeti vulgo dicantur, à

se Facetosos etiam appellari? P. Non equidem. Eáne autem de voce vestra est alteratio? A N. Non de alia. P A V. Quid audio, Dionysii? D I. Miráne audire tibi videris? P. Non tantum mira, sed magna seu nimia mira, ut Plautinis verbis utar. Itáne F A C E T O S I à meo Dionysio appellantur qui ab aliis Faceti vocantur? D I. A me certè vox Faceti nequaquam reiicitur, sed altera illa non minus admittitur. P. Fierine potest ut hoc seriò dicas? D At tu fierine potest ut tātopere hoc à me dici mireris? P A V. Antea quidem te pariter & Antonium ridiculos alia de causa appellauit: at nunc de António taceo: ad te verò quod attinet, si tibi licet dicis Facetosum aliquem pro faceto vocare: & mihi te Ridiculosum pro ridiculo nominare liceat volo. Caue autem ne etiā extemporaneum hac de re distichum in te faciam: A N T. Id iacias velim. P A V. Imò Dionysio parcere volo. A N T. Cur illi patres qui tibi antea in suis iocis non parcerat? D I. Té deprecatore opus mihi nō est: nec postulo ut mihi parcatur. P A V. Caue tibi, inquam, quandoquidem adeò magnificè loqueris. D I. Minæ tuæ hanc magniloquentiam mihi non excutiēt. P A V. Bilem mihi iam moues. audi,

*Qui facetus faceti uult ut dicis,
is pro ridiculo ridiculosus homo est.*

Dicitur. De hoc vocabulo Ridiculosus ipse videlicet, qui tibi potestatem vis fieri, me ridiculosum non minus appellandi quam ridiculum: ego certe minus audax, non illa sed hac voce te refcries, ridiculū esse aio, qui de nomine illo Facetus dubitationē moueas. P. Tūn' ridiculā meā dubitationem esse ais? D. Aio. P. Sed affirmationē potius quam dubitationē dico, quandoquidem planè affirmo vocabulum illud Latinitatis finibus minimè comprehendi. D. Antonio velle te gratificari arbitror, quem ego iam risum vix posse compescere video. P. Imò, quum me siue iudicem siue arbitrum constitueritis, à neutro vestrum sed à veritate ipsa (vt par est) injice gratiam cupio. D. At qui pro me stat veritas. P. Quā mihi veritatem narras? Dicitur, Ipsiū Ciceronis autoritatem, annon enim huic, vt locupletissimor & certissimq; testi, fidem habendam esse fateberis? P. Magnae certe impudentiae esset fidē ei derogare, sed vide ne fallaris. D. Cedomihi Nizolium, vt memoria non falli me videas. P. Haud sat scio in qua huius bibliothecae parte delitescat: eo enim rarissimè vtor, sed querendus est. D. Antoni, Antoni, simulatque comparebit Nizolius, te

triumphū ante victoriā cecinisse cognoscet.

A. Non totū triūphū, sed tantilam eius partē me spe præripuisse fateor. D. Quotā cūque certe partē eius spe præripueris, in te iactari proueibiū poterit, λύκος μάρτιος χαράν.

P. Nizolium nusquam reperio: sed pergā quærere. D. An Paulum recte loquutum censes Antoni, quum à se Nizolium reperiri posse negauit? A. N. Quidni recte loquutū censem? D. Quia Reperire (sicut & Offendere) is dicitur qui casu aliquid & non quæsumum nanciscitur: ideoque dicit Ceres filiæ, — *tu non inuenta, reperta es.* Potius itaque à se inueniri non posse, dicere debuit. A. Iratus es Paulo Dionysi, quod iam sententia sua tē damnauerit. hinc certe fit ut tam seuerè in sermonem eius inquiras. At ego tibi pro illo, & quidem illius verbis (scio enim qua defensione sit usurpus) dum in quærendo libro illo est occupatus, respondebo. Ita igitur habeto: primū quidē & propriū videri eum quem dixisti verbi Reperire usum, sed postea latius extensum fuisse: sicut in multis aliis verbis cōtigisse cernimus. Atque hoc vel ex isto Terentij loco (quem oppono illi Quidiano) manifestum est, sed ubi Antiphonem reperiam, aut qua quærere insisterem uia?

P. Nizolius nusquam comparet, Dionysi. A. Non bona fide usum te in eo

quærendo putabit Dionysius, nisi eum tandem repereris, aut (ut dicendum putat ipse) inuenieris. **D.** Quid hoc sibi vult, Non bona fide in quærendo vti? **A.** Non sedulò quærere, si quidē verum est Sedulò dictum esse pro Sedolò, quasi Sine dolo. **P.** Iucundū tibi nuntium affero, Dionysi en tibi Nizoliū. **A.** Imò non tātūm nuntium iucundum, sed iucundam victoriam, iucūdū triumphū illi affers. **D.** Quod nunc ioco à te dicitur, faxo ut statim seriò dicas. Sed quænam hæc est Nizoliī editio? **A.** Aſtutè agit Dionysius: nec temere rogar quænā hæc sit editio. Nimirum vt te non bona fide vſum dicturus erat, nisi Nizolum inueniſſes, ita malā typographi allegabit fidē, si, quod apud eū ſe oſtēſurum recepit, non inuenierit. **P A V.** Ego certè, quamuis fidem aut diligentiam typographi minimè præſtare debeam, tamē eam à me afferri dicam cuius maxima, & maior fortasse quām aliūs cuiusquā, eſſe debeat autoritas. Ea eſt enim quæ ex Italia anno M. D. x x x v prodijt. **D.** Omnino legitur ſpero fore vt in ea vocem illam quam explauditis inueniam. **P.** Per me equidem non ſtabit quominus eam quæras: ſed vereor ne oleum atque operam perdas. **D L.** At non multū faltem olei atque operæ perdidero, ſi eam à me fruſtra quæſitā eſſe con-

tingat: quum non multū temporis in quærendo ponere oporteat. P A V. Multa certè sunt in Nizolio, de quibus fidem illi nequam habeo: sed minimè tamen hoc apud eum extare mihi persuadere possum. Tibi verò Antoni an persuaderi queat? A N T. Nisi quiduis potius quam hoc credidisse & credere potuisse, ad te non venissimus. Sed vereor tamen ne nobis tandem credendum sit. iam enim perinde ac si inuenérīt, magis hilari vultu esse mihi videtur. D I O. Εὔρηκα, θύρηκα, θύρηκα, ut clamauit quōdam Pythagoras. P. Δέῖξον, δέῖξον, δέῖξον. D I O. iddū, iddū, iddū. P. Video hīc esse scriptum, Faetosus, a, um. Cic. de Fin. 86. b. Faetosa urbānitas. Ac fateor certè: videre me quod visurum minimè putaram: sed caue putas me tam citò manus tibi daturum. Ex unico enim Ciceronis loco vocem illam affert, qui suspectus esse potest. D. Imò, nisi pudor obstat, iam te paratum herbam mihi porrigerere dices, potius quam eiusmodi effugia quæreres. P. Quidni verò quem huic loco subesse puto errorem coner effugere? aut quomodo hoc effugiū præcludere mihi potes? quòd si etiam possis, debes? Ipsū enim Nizolium in mēdosum Ciceronis locum, tanquam in laqueos quibus irritetur, incidisse puto: idem ne mihi accidat

operam dare volo. D. Per me tibi licet de
loco illo quæcunque voles exemplaria con-
sulere: dummodo ubi assentiri illa compe-
reris ei quo Nizolius usus est, nihil cauſe
dicas quin, si herbam mihi porrigere eſu-
bescis, at certè alio quopiam modo te vi-
ctum, me victorem agnoscas. P A v. Placet
conditio. ac priuūm editionem Roberti
Stephani, quæ prodijt Parisijs anno M.D.
X L I I I , consulendam censeo. D. Equidē &
in ea meā illam lectionem victricem (ita
enim appellare liceat) inuentum iri spero.
P. Ecce tibi illam. querendus est locus. D I.
Sed tu Antoni qui paulo antè qualibet cor-
nīce, qualibet rana eras loquacior, qui re-
pentē quo quis Arcopagita aut Rythagorista
factus es taciturnior? A. Quid? putarēſit
fieri posse ut quæ mihi erat animi alacritas
dui n victoriam ſpe deuorabā, eadem nunc
maneret quam malè metuo ne pro victore
victus diſcedam? Ne ab ipſo quidem Socrate
fortassis exigendum hoc eſſet: quem ta-
men nunquam de gradu deūicj ſolitum fe-
runt. P A v. Velim, Dionysi, ipſe met legas
locum illum in ea quam dixi editione. D I.
Res tota, Torquata, non doctorum hominum, uel-
lē poſt mortē ephulis celebrari memoriam ſui na-
minis. Quos quidem dies quemadmodum aga-
tis, et in quantam hominum facitorum urbanita-

tem incurratis, non dico: (nihil opus est litibus)
 tantum dico, magis fuisse uestrum, agere Epiciari
 diem natalem, quam illum testamento cauere ut
 ageretur. P. Ulterius progredieris Dionysii
 quam opus sit. verum oculos (ut opinor) in
 librū diuti⁹ defixos libenter teneres, quod
 eos te pudeat in nos cōuertere. D. Itane me
 repente mente cōcidisse arbitraris? Cæteræ
 editiones consulendæ sunt. P. Si hic altera
 eiusdem Roberti Stephani haberem (eam
 dico quæ aliquot ante illam annis prodic-
 rat, grandi forma) hunc locum in ea quo-
 que legeremus: sed illam mea rusticana bi-
 bliotheca custodit. Vnde igitur illam con-
 sulamus quam frater eius Carolus Stephani
 eadem forma sed longo post tempore
 publicauit? D. Volo. dicere enim me nolle,
 nihil quicquam profuerit. A. Ex illo ma-
 gno timore recreare me incipio. D. At ego
 magam illam spem cœpi iam amittere. P.
 En tibi locum illum in ea etiam cuius me-
 mini editione Caroli Stephani, et in quan-
 tam hominum facrorum urbanitatem incurratis.
 non autem, facrorum urbanitatem. D. Malè
 narras certe. A. N. Imò bene narras Paulc.
 perge obsecro quas habes editiones consu-
 lere. P. Malum nuntium afferre me non
 dices, si editiones proferrem quæ illam
 Nitolianam lectionem (quam & tuam vō-

care possum) haberent. D. Fateor: sed fore tamen spero ut aliquam quæ mihi patrocinetur inuenias, si nullam earum quæ apud te sunt, me celeris. P. Non secus hac in re tecum agam, quam si iureiurando à Solone quopiam; aut etiam Dracone, adactus essem. Veniendum autem censeo ad illam editionem cui Lambinus præfuit. D. Non satis intelligo quid sit illud Præfuit. P. De ea loquor in quā ille omne studiū omnēmque operam, omne ingeniū & iudiciū, suas denique omnes facultates literarias contulit. D. Multos de illa non bene sentire scio. P. Ipse quoque illam apud nonnullos magè audire nō ignoro. D I. Quid causæ est? P. Si partim ex rumore, partim de meo sensu, vis tibi ad id quod rogas respondeā, nihil magis in ea displicere omnibus existimo, quam quod suis quoque coniecturis in ipso etiam textu (ut vulgo appellatur) locū dare ausus fuerit. D I. Omnib[us]ne locum in eo dedit? P. Non omnibus certè, sed plerisq;. Alioqui egregia multa habere illam fatendum est. D. Vnde sunt illa egregia?. P A V. Ex vetustis exemplaribus, tum quæ ipse nācisci potuit, tum quæ multi alij ante ipsum nacti fuerant, & quorum lectiones à vulgaris diuersas annotauerant. Quinetiam ex accuratissima cum variis superiorum tem-

porum editionibus collatione. D. Diligentiam ergo magnam adhibuit. P. Non magnam tantum, sed longè maximam: ut testantur vel quæ suæ ad lectorem præfationi subiunxit nomina eorum qui hanc ipsum in emendando Cicerone aliquid operæ posuerunt, quive eum aut coniecturis probabilibus aut libris veteribus adiuuerunt. D. Multosne enumerat? P A V. Plures sexaginta. D. Cuius nationis? P A V. Roga potius ex qua natione aliquos non nominauerit: quum ad Sarmatiam usque seu Poniam peruererit. Sed maior tamen Gallorum & Italorum quam aliorū simul omniū est numerus: & quidem illorum multo maior quam horū. Italia enim octodecim dūtaxat, Gallia autem triginta illi adiutores suppeditauit. D. Valde diuersis temporibus, opinor. P. Sanè quidem: sic tamē ut omnies partim auorū nostrorū ætate partim nostra aut vixerūt aut viuant. Nisi quis Politianum (cui nō secundus inter Italos locus dādus erat, sed primus, potius quam P. Bebo) ex eorū numero excipiēdū putet quos aui nostri videre potuerint. D I. Multosne ex ijs qui ab eo nominātur in viuis esse putas? P. Nequaquam. nā ex illis octodecim Italīs quatuor tantum superstites esse arbitror, Petru Victoriu, Carolu Sigoniū, Gabriele

Faērnum, Leonardum Malam spinam: cuius emendationes ac suspicione (ita enim vocat) in epistolas Ciceronis ad Atticum, Brutum & Q. fratrem, editæ fuerunt Venetijs anno M. D. L X I I I I . Petrum autem Victorium inter illos non ponerem qui superāt & vescūtur aura ætheria, nisi tristitia quam omnibus literarum amatoribus sparsum de illo ante menses aliquot rumor attulerat, discussisset iucundus qui nuper acceptus est de illo fōspite & incolumi nuntius. D. Illum ex ijs esse puto qui primi editiones operum Ciceronis emendationes nobis dederint. P. Imò si primum & velut coryphæū posueris inter illos qui primi aliquam vulnerum Ciceronis partem sanuerunt, non erraueris. D. Ex Gallis autem qui ab eo nominantur multine sunt superstites? P. Ex illis octodecim Italos quatuor tantum supereesse dixi: at illorum triginta Gallorum pars saltem (vt opinor) tertia nondū occubat vmbbris felicibus. Ita enim dicere malo quam crudelibus. D. Eorum quoque nomina ede. P A v. Cur non potius huic sermoni finem vis imponi? A. AEquū postulat, vt quū peregrinorū nomina proferre grauatus non fueris, tuos nominare graue tibi nō sit. P. Atenim ille Italorū catalogus fuit facile numerabilis, vt pote parvus,

bus, quemadmodū loquitur Flaccus: meorum autem Gallorū non item. A. Plus certè temporis in te excusando quām in illis enumerandis consumes. P. Decem enumerare, longum non esse fateor: sed fieri non potest quin illi enumerationi sermones interueniant qui nos procul ab eo qui institutus est abducant. A. Non est, Paule, quod timeas ne tam procul abducaris ut in viam à nobis reduci nō possis. P. Libet-ne subiungam vnicuique illud quod ibi adiectū est elogium? D. Quidni? P. In eo igitur numero est Erricus Memmius Parisinus, supplicū libellorū in regia magister: quem vnum plura quām cæteros omnes, suppeditasse vetera exemplaria testatur. Ex iis qui eandem dignitatem obtinent, est Petrus Faber, Tolosas, Sangiorius.

Hunc præcedit (eo quo illic collocantur ordine) Germanus Valēs Pimpuntius, Aurelius, consiliarius regis: sequitur autem Jacobus Cuiacius Tolosas, iuris ciuilis interpres. Cuiacium Bernardus Brissonius, iuris consultus & actor causarum. Brissonio subiungitur Io. Auratus, Græcarum literarum Lutetiæ doctor regius. Huic proximus est, vno excepto, Fr. Hotomanus, iuris consultus & legum interpres. Cæteri autem sunt hi (inter quos tamen & proximè præcedent)

tes interiecti sunt nonnulli) P. Pitœus, iurisconsultus & actor causarū: Erricus Stephanus, Roberti Stephani filius, orator & philosophus: Iosaphus Scaliger, Iulii Cæsaris filius, poeta & philosophus. d. Non audes illum à te propositum numerum denarium excedere? p. Imò ad duodenarium possum peruenire. omiseram enim duos qui vitales & ipsi auras carpūt ad hunc usque diem (vt quidēm arbitror) atque ut diu carpant Deū opt. max. precor. Vnus est, Ioannes Passeratius, poeta & iurisconsultus: alter, Petrus Daniel, Aurelius, iurisconsultus. Fortassis autem & M. Ant. Muretus, qui ibi inter Auratum & Hotonanū est collocatus, superstitibus est annumerandus. a. Omnesne hī aliquid lucubrationum in Ciceronem ediderunt? p. Minimè: magnus enim ille catalogus ex quo sumpti sunt isti, eorum etiam proponit nomina qui aut exemplariū suorum commodatione aut suis in locos non nullos coniecturis, aut utroque editionem illam adiuuerunt. d. Cur vero Erricus utroque in loco à te pronuntiatur, non Henricus, pro Memmij, nec non pro Stephani prænomine? p. Quoniam ab eo ita scribitur. d. Cur vero ita scribi ab eo existimas? p. Quonia in literam N, sequente R, ita mutanda in Latina lingua putauit, quum in

nonnullis vocibus talem mutationem obseruasset. Sic autem Græcè Εὐπίκος non Εὐεῖως, eandem ob causam scribebat: sed Petrus Danesium & in hac scriptura Græca, & in Latina illa, autorem sequebatur. D. At tibi placetne hæc scriptura? P. Ego Erricus scribendum censerem, si ita scribendo, dissimulari posset nomen esse barbarum: sed quum nihilo minus barbarum maneat, non video quid hac nouitate sit opus. D. Nonne autem hic, siue Erricus, siue Henricus, cuius posteriore loco mentionem facit (nā prius Errici Memmii meminerat) is est qui typographicam artem exercet? P. Ille ipse. D. Cur non igitur typographum esse dixit? P. Nescio: sed eum idem de Adriano Turnebo & Paulo Manutio tacuisse scio: quum tamē vterque typographum se, sicut erat, professus sit. A. Ex omnibus qui ab illo enumerantur (non enim iam de iis tantum loquor quorū à te nomina ex illo catalogo sunt excerpta) quinam sunt qui castigationes siue emendationes in Ciceronis opera scripserint? P. A me iam antea facta fuit P. Victorii mentio, qui non exiguum volumen edidit, quod Castigationes in Ciceronem, vel potius Explicationes suarū in Ciceronem castigationum inscripsit. Egregiam verò & Paulus Manutius operam in

Ciceronis libris castigandis (sed quibusdam tantum) nauauit. Quinetia Henricus Stephanus anno M. D. LVI: edidit eiusdem argumenti librum, hoc titulo, In M. Tullii Ciceronis quamplurimos locos castigationes: partim ex eius ingenio, partim ex vertutissimo quodam & emendatissimo exemplari. Eius autem libri calci adiectus est tractatus quo exempla variorum apud Ciceronem mendorum proponuntur, simulque causæ eorum expontintur. Hoc autem ab eo factum fuit (vt in epistola huic tractati præfixa scribit) vt lectorum ad subodstantos qui passim extant in Ciceronianis libris erores sagaciorem redderet. Proponuntur autem vniuersitatisque propemodum generis mesidiorum exempla, partim locos in illis castigationibus emendatos in memoriā reuocando, partim alios quosdam corrigendo. D. Prolixusne est ille tractatus? p. Nequaquam. Se autem in illo eundem ferè sequi ordinem dicit quem in suis De origine mendorum libris sequutus sit. A. Edidit & Gulielmus Canterus de ratione emendandi Græcos autores syntagma. p. Longo certè post tempore: nec dubitabit quisquis hoc cum illo Henrici Stephani tractatu contulerit, quin istud ad illius exemplū à Cantero scriptum sit. Quinetiam Franci-

scum Robortellū in distribuenda in classes sua Disputatione de arte siue ratione corrigendi antiquorum libros, fuisse illo Henrīci Stephani tractatu adiutum constat. A. Vnius tantum exemplaris fit ab Henrico Stephano mentio (si bene recordor eorum quæ modò dixisti) in titulo libri quo **Castigationes** illæ continentur. P. Vnius duntaxat. A. Plures habuisse illum non existimas? P. Non absimile vero est plures illi fuisse, sed vnius quasi κατ' θέσην mentionem illum fecisse. Ex eo quidem certè felicissime plerique Orationum potissimum loci integratitudinæ fuerūt ab eo restituti: ac paukas certè ex iis lectionibus quæ inde sumptæ sunt probauit, quas alii quoque post eū nō probauerint, & nominatim quidē Lambinus. A. Estne Henrico Stephano assensio Lambinus & de locis illis quos ille ex ingenio siue ex coniectura emendauit? P. Est profectò, de plerisque saltem. D. Nonne præter duos illos alii castigationes siue emendationes in Ciceronem ediderunt? P. Maximè, sed minus generalis (vt ita dicam) fuit eorum scriptio: quum aut in vnum duntaxat opus siue opusculum Ciceronis (hoc autem nomine vnamquamque etiam orationem appello) aut certè in pauca scripsierint. Sic ex Italis Hieronymum Ferrarium.

in Philippicas Ciceronis emendationes edidisse, Gabrielem Faernum longo post tempore in easdem orationes, necnon in aliquot alias scripsisse videmus. Leonardum vero Malamspinam iam antea docui emendationes ac suspiciones quasdam suas (illo enim vocabulo utitur) in epistolas ad Atticum, Brutum, & Q. fratrem, edidisse. Gallorum autem (excepto eo quem nominaui) & aliorum quorundam emendationes sparsae sunt per libros quos partim Lectiones varias, siue nouas, siue subcisiuas (aut subcesiuas) partim Miscellanea, siue Symmicta, aut Collectanea, aut Aduersaria, vel Observations appellarunt, aut certe per commentarios ab illis in aliquod Ciceronis opus siue opusculum scriptos. D. Quid? Lambinus nonne seorsim emendationes suas edidit? P. At de illis nunc a nobis agitur quorum labores in emendandis operum Ciceronis editionibus priores Lambini laboribus fuerunt. A. Iam oblitus erat Dionysius, illos qui a te nominati essent, ex ipso Lambini catalogo esse sumptos, in quo eos enumerat qui ante se in emendando Cicerone aliquid operae posuerunt, quive eum aut coiecuris probabilibus (ita enim dixisti, si bene memini) aut libris veteribus adiuvuerunt. D. Oblitus certe eram: vel potius aliud cogita-

bam. Scire autem cupio quod ex te sciscitur
bar, Paule, an seorsum emendationes in o-
mnia Ciceronis opera ediderit. P. Seorsum
nō edidit: id est, libro qui ab ipsis operibus
Ciceronis sciungatur: sed hæc in quatuor
tomas, ut moris est, diuinit: & vnicuiq; sub-
iunxit Annotationes suas, seu Emendatio-
num rationes. ita enim appellat. A. Ine-
mendationum rationibus non de locis e-
mendandis, sed de iis quos iam emendaue-
rit, agere existimādus est. P. Duobus nomi-
nibus ab illo vocati dixi quæ in Ciceronem
scripsit, Annotationes seu Emendationum
rationes. In emendationum rationibus, de
iam emendatis, in Annotationibus, de iis
qui emendandi supersunt, tractat. Neque ta-
mē hæ scriptiones ibi sunt separatae: sed iam
correcti loci, ad vnam scriptiōnē, qui relin-
quuntur corrigendi, ad alteram sunt refe-
rendi. A. Multāne in contextu fuerunt ab
eo emendatae P. Nīmū certè multa. A.
Cur id aīs? nōnne veterū exemplariū
autoritatē vbiique sequutus est? D. Vt an-
teq; memoriam meam accusasti, sic ego tuā
nūnc accusare possū: qui non recordere
eius quod non multo antē dictū à P̄ulo
fuit de Lambini in emendando Cicerone
audacia. A. Ego quoque alias mē res pau-
lis per egiſſe fatebor. P. Ita certè se rēs ha-

bēt: coniecturis suis Lambinus nimium in
éditione illa tribuit, nimirumque indulxit.
A. Nónne & alii idem sibi permiserunt? p.
Ita sed nemo (quod sciam) æquè audax vel
tot in locis fuit, atque ille. Hoc quidē certè
sæpenumero videmus vsuuenire, vt

Dū medicas adhibere manus ad vulnera lector

Nititur, & meliora libres sedet omnia poscens,
interim coniecturæ suæ, penuria librorum
à quibus meliora exoptat omnia, indul-
geat, ac sibi plerunque in commento suo
non minus quam simia in suis *νεογνώσ* simio-
lis placeat: sed pauci sunt adeo siue teme-
rarij siue audaces ut suam in cōiecturis so-
lertia m veterum exemplariū vicariam cō-
stituant: quod ab illo factum fuit. A. Pau-
cos esse dicis, non autem multos. p. Ut
nam verò illum vnu id fecisse, possem verè
dicere: melius certè cū editionibus operū
Ciceronis ageretur si ille & primus & po-
stremus aitūs id fuisset. At nunc ita cū illis
agitur, ut reuiuiscens Cicero tale quid per
parodiā queri possit de multitūdine emen-
datorum seu correctorum in quos sui libri
inciderūt, quale olim de medicorum mul-
titudine querebatur, qui dicebat,

Πολῶν ιαπεῶν εἴσοδοι μὲν πάλεστις.

Eodem enim & ipse modo *παρωδῶν* dicere
posset, Πολῶν. A. Quidnam obsecro dicere

posset? quæ hæc est aposiopesis? cur tu Paule *Incipit effari, mediāque in uoce resistis?* Mihi enim de te licebit, opinor, verbis illis uti quibus de Didone usus est Virgilius. D. *Cur tu sermonis uerba imperfecta relinquis, Paule?* Si enim Antonio Virgiliana de te usurpare verba licet, liceat mihi Ouidiana. P. Atenim, Antoni, (te enim potius compellabo) ut Virgilianis de Didonis aposiopesi verbis fas esse tibi vis uti, ita mihi illam ipsam aposiopesin usurpare fas esse volo. A. Imò vero paucula verba nos audire, quibus senarius ille absoluatur, quæ inuidia est? P. Audietis profecto: sed non priùs quam faceta illa controuersia de vocabulo R A C E T O S V S dirempta fuerit. Vereor enim (ut antea dixi) ne naſtētes alii ex aliis sermones tam procul ab illo primo me abducant, ut ad eū redire nō possim. D. — *Mitte hanc de pectora curam.* nam si hoc contingat, nos te inviam reducturos polliciti sumus. P. Nolo, vos mea causa tantum laboris sustinere. D. *Non labor hic lædet,* vt loquitur Tibullus. P. Non lædet sanè, quia eum sustinere vos minimè cogam. A. Video Dionysi Paulum nostrum obfirmasse animum. P. Obfirmaui equidem: nec est quod ullum à me verbū de illis operum Ciceronis editionibus expectetis, donec yestra illa controuersia di-

rempta Alterutrum uelox uictoria fronde coronet. A. Quasi verò, si, quod sent's, dicere velis, mihi non dictaras sis potius, -iam stat uictoria tecum. P. Potius certè cum Nasone dicam,

A. Inter utrumque uolat dulcis uictoria pennis.
 D. Quanta spe deturbasti Antonium, Paule. A. Egōne spe depulsus, aut deiectus, vel (ut ipse loqueris) deturbatus tibi video? quæ mihi de uictoria desperandi præbetur occasio? Ne ipse quidē Paulus spem mihi abscondit, quum inter utrumque dubijs uictoriā pennis volare dicit. Atque adeo me, si non triumphaturum, saltem quatuorū confido. Non animaduertis Dionysī, propositum esse Antonio, ea quam præse fert fiducia timorem tibi incutere? A. Nequaquam profectò fiduciām præ me fero dūtaxat, sed ea penitus animo meo insidet; at Dionysium fiduciām præ se ferre tātūm, non abs te dicetur à te, Paule. D. Quam obrem? A. Quoniam non multo antè cœpisse te spem amittere fatebaris. D. Quid? non animaduertebas id à me dici ut falsi gaudijs usura fruereris? A. Quod falsū vocas, mutato nomine verū appellare cogēris. P. Quorsum verò istæ tot concertationes? D. An tibi concertare videmur? P. Quid aliud obsecro? D. Atqui Cicero nos

cōtrouersari, non cōcertare, diceret: vt audimus eum in Platonis Protagora dicentē, *Nunc à uobis, Protagora & Socrates, postulo cōadatis alter alteri: & inter uos de huiuscemodi rebus cōtrouersemini, non concertetis.* Nam Controuersari vult esse ἀμφισβητῖν, at Concertare, εἴτεν. p. Haud certè vos Controuersari, non concertare, verū vos quoque debere non hoc sed illud facere diceret. At ipse iam nō Ciceronis interpretis sed Ipsius Platonis verbis apud vos uti volo, in Prōdici persona, mutatis dūtaxat nominibꝫ, ἐγὼ μὴ καὶ αὐτὸς ὁ Διονύσε πεκάχι Αὐτόνιε αἰξιωματικοῦ φρεστῆρος αλλήλοις, καὶ τοῦτο λόγον ἀμφισβητῖν μὴ, εἴτεν δὲ μή. A. Nimio certè honore dignaris nostram controuersationem, vel potius concertationem, seu velitationem, qui ad eam tanti philosophi verba accommodes. p. Aptissimo sānē vocabulo usus est Antonius, quem velitationem appellavit. Plautus enim nihil aliter vos quam velitari diceret. A. Petes tē est Paulus, sicutem nostram, quæ nobis inter se spem metumque huiusmodi sermonibus occasiōnem pr̄ebet, finēt̄ quā primū imporrere. p. Per me nō stabit profecto quin ea cōponatur. atque id ut statim fiat, ad bibliothecā recurram, inde illam editionem Lambini de qua tam multa diximus, dēprospecturus. D. Frūstrā

illam afferes, quum nonnulla eorum quæ dixisti suspectam mihi reddant. P. Quam igitur à me exhiberi placet? D. I. O. Ex iis quāpiam quæ multis abhinc annis prodierunt, & plus aliis valere autoritate debet. P. Illam quæ ex Roberti Stephani officina anno M. D. X X X V I I I prodūit, in villa mea rusticari, à me iam dictum fuit. D. At Badianam non dubito quin aliquis urbanæ bibliothecæ angulus habeat. R. Con festim desiderio tuo satisfiet. A. Si te Dionysii imitari, vel potius si par pari referre vellem, suspectam mihi esse Badianam illā diccerem. P. En vobis quam Iodoci Badii officina ante plurimos annos dedit. In ea locum illum quære Dionysii. A. Ut Lambini editionem consuli noluit Dionysius, ita ego ut hæc consuleretur permettere non debeam. P. Quid? an times ne hæc tibi non faueat?

D. Non ita Pardanio gauisus Atrida triumpho,

Quum caderent magni Laomedontis opes:

Nec sic errore exacto lœtatus Ulysses,

Quum tetigit charæ littora Dulichiæ:

Non Electra, suū saluum quū aspexit Orestē,

Cuius falsa tenens fleuerat ossa soror:

Nec sic incolunem Min.

A. Vide Paule ut mihi insultet Dionysius quod suum illud vocabulū **FACETOSAM**

in editione illa inuenierit. D. Illa certè, exultantis, nō insultantis tibi sunt verba. P. Præfigiebat tibi animus, ut opinor, quod euenit. dicebas enim te non debuisse permettere ut editio illa cōsuleretur. D. At mihi cōtrā victoriam animus præfigiebat. hæc autē versibus Nasonis fidem facit,

*Mars dubius (omitto quæ interiecta fuit)
-inclique resurgent,*

Quisque neges unquam posse iacere, cedunt.

A. Ego verò nequaquam victorem te agnoscō, sed ancipitem esse victoriā dico. D. Antū quoque Pāule illum titulum mihi dene-gabis? P. Tu Dionysi nō es mihi fidem de-negaturus? D. Non equidem. P. Mihi cre-de igitur, non magnam esse illius Badianæ editionis autoritatēm: ac ne aliarum quidē quæ circa idem tempus prodierunt. Quum autem, ut hæc editio stāt pro te, sic aliæ stēt pro Antonio, accipe quod dat, ancipitē cōsse victoriam. nam vel hoc tibi ab illo con-cedi miror. D. At mihi permirum est tan-topere vestris auribus illud verbi displicere: præsertim quum RIDICULOSVS cādem forma dicatur. P. Si Ridiculosus diceretur, non negarē certè recipiendum esse & Face-tosus: sed à quo, obsecro, Ridiculosus dictū fuit? D. Non succurrit nunc mihi veteris a-licuius scriptoris locus in quo nomē illud

extet, sed versum quēdam Vrsini Velii memini, cui illud adhibuit. Is est in epigrāmatis huius interpretatione,

Tὸν βίον Ήγένετε πολὺ πλέον ἡ αρδή τ' οὐχις

Δάκρυε ταῦτα βίος ἔσ' ἐλεειότερος.

Tὸν βίον δρπ̄ γέλα Δημόκειτε πλέον ἡ αρδή.

Νῦν οὐ βίος πάντων οὐδὲ γελοιότερος.

Ἐις υἱός σὲ ναι ματὸς ὄρῶν, τὸ μεταξὺ μετεμισθία

Πῶς ἀμα σοὶ γλώσσω, πῶς ἀμα σοὶ γλώσσω.

Ita enim hoc epigramma totidem versibus reddidit,

Tristius atque olim uitæ Heraclite labores,
vt mage qua miserum nil queat esse, gemas.

Tu quoque maiori Democrite difflime risū,

Quandoquidem hæc uita est ridiculosa magis.

Ipse autem interea uos cernens, differor an ceps,
Te risū, lacrymus quomodo tēque iūmem.

P. Hic certè Ridiculosa vita video Vrsinum Velium dixisse (si ille huius interpretationis est autor) sed ridiculè potius quam Latinè dictum esse Ridiculosa, nemo, ut opinor, mihi negauerit, qui uires Latinitati atque etas habeat. D. Nescis fortasse quantus vir Vrsinus Velius fuerit. P. Scio Vrsinum Velium feliciorem in vertendis Gæcis epigrāmatis quam alios quosdam eiusdem gentis fuisse: sed ipsum quoque puritatem Latinæ linguae aut non sat's cognitam, aut parum commendatā habuisse non ignoror. E. Eius

certè præ quibusdam aliis eiusdem nationis tāta fuit hac in re felicitas, vt vix illi digni sint qui cum illo comparentur. Ac, ne longè abeamus, si Ottomari Lusciniī interpretationem huius ipsius epigrammatis, Veliana iam lecta, legamus, ne dignā quidē illam quæ villa in parte cum hac cōferatur, comprehiemus: sed potius talem esse ut illis ipsis proposita quorum in epigrammate fit mētio, non minus cōmiseratione vni quām alteri irrisione digna videri potuerit. Ita enim hic Luscinius (nihil minus certè quām Luscinia) illud epigramma vertit,

*Tēpora uix credas Heraclitus sua quondā ut
Planxerit: at nostra hæc sunt) puto) fausta
minus.*

*Contrāque per petuō uitam Democritus olim
Ridebat: quam nunc rideat ille magis.*

*Sic ego dum nostræ scrutor mala uanāq; uitæ,
Iam fleo, si licet iāmque cachinno magis.*

P. Perspicio verū esse quod dixisti de duabus illius epigrammatis interpretationibus, ne vlo quidem modo dignam esse hanc quæ cum illa comparetur: veiūm & id quod dixi, verum esse fateberis si poetica Vrsini Velij opera legeris, eum feliciorem in scribendo versu quām priorē fuisse. A. De puritate Latini sermonis loqueris? P. Etiā. A. Eius tamē studiosior fuisse videtur quām

alii plerique sui temporis & suæ nationis poetæ. Non multis autem nostram ætatem annis præcessit, vel potius nobis pueris senex ille fuit. P. Etiam si studiosior quam alij multi, non tamén satis studiosus fuit. ac paucos certè video qui eorum quæ ad lingua Latina puritatem pertinent sint satis diligentes. A. At verò in illa Luscinij interpretatione quid primum quid postremum reprehendere debeam nescio. P. Ipse verò quid non reprehendere debeam inescire me dico. D. Eo certè magis digna laude est illa Veliana eiusdem epigrammatis interpretatio quum in ea vnicum vocabulum reprehendatur. A. Quid si ego ita illud vertavt vocabulo illo nō utar, & penè verbum verbo reddam? meam interpretationem laude digniorem esse fateberis? D. Hoc ipsum exte de mea volo querere: nam illud epigrāma verti & ipse non ita pridem. A. Profer igitur illam tuam: ubi autē meam vicissim protulero, Palæmon noster erit Paulus.

D. Heraclite, tui nunc plus quam tempore sedi
plora: plus uita hæc quod misereris habet:
Et tu maiori Democrite soluere risu:
vita habet hæc risu nam magis digna tuo.
A. Audi meam, quæ magis etiam est ad verbum.

Heraclite, tuo magis nunc quam tempore uitam
plora:

Plora: nam uita hæc est miserabilior.

*Tuque magis quam olim uitam Democrite ride:
Non hac rideri dignior ulla fuit.*

D. *Quid de hisce nostris versibus pronuntias Paule? (nam te Palæmonem nostrum constituiimus) utris lauream adiudicas?* P. *Non pauli inter nos tantas componere lites.* A. *Tuam iracundiam reformidat Paulus.* D. *Tuam potius.* P. *Miror vero neutrū vestiū duos versus ultimos esse interpretatum.* D. *Interpellauit Antonius quum eos vellem subiungere: nunc autem vacillat mea memoria.* P. *Tu vero Antoni non vis illos addere?* A. *Illos quatuor verti ex tempore, ac de duobus qui supersunt nondum cogitaui.* P. *Ego igitur, ne imperfectum maneat, meam totius interpretationem proponam.*

*Heraclite, magis quam quum tibi uita manebat
Plora: nam uita hæc est miseranda magis.*

Edito maiores priscais Democrite risus:

Ridicula hæc uita est omnibus una magis.

Intereaque tuens in uos, considero, risus

Quoniam tibi sim socius, sim gemitusque tibi.

A. *Auidè postremorum versuum interpretationem expectabam, quod multo sit quam aliorum difficilior. Ac suspicor Dionysium non oblitum esse (ut ait) quomodo illos vertisset, sed ita vertisse ut ipsimet sua displiceant.* D. *Quid? non putas posse mihi faci-*

le esse quod tibi sit difficile? p. At mihi quoque negotium illos exhibuisse non negauerim. Libet tamen eosdem versus alio etiam modo interpretatos afferre, vt vestrūm alteruter illos ad perficiēdam suam interpretationem mutuetur.

*Cogitōque interea, uos spectans, quomodo tecum
Ridere, aut tecum quī lacrymare queam.*

A. In hanc ego interpretationē prior manū inīcio. D. Atqui communem nobis eam esse volebat qui eius autor est. A N. Si hæc eius voluntas fuisset, non dixisset sc̄ illam afferre, vt nostrūm alteruter mutuaretur. p. Antonio illam relinque: tu verò (ne tua sit apud me peior conditio) hanc accipe,

*Intera āque oculo uersō in uos, cogito tecum
Quis risus, tecum quæ mihi sint lacrymæ.*

A. Hoc ego interpretandi genere valde delector, quum propemodum verbum verbo redditur. p. Sed quo fidelior & adstrictior est aliqua interpretatio, eo maiore veniam digna est siquid habet duriusculū. Hoc saltem nemo iam dixerit, vocabulum Ridicula locum hīc non habuisse, ideoque Ridiculosa nouè dicere necesse fuisse. D. Cauē ne fallaris Paule, dum nouitatis nō men illud accusas. p. At ipse caue nō tantū nouitatis sed barbariei etiam accusem. D. Apud Plautum tamen legisse mihi videor.

P. Ridicularia apud illū comicū, non Ridiculosa, legisti. Extatq; & apud Aulum Gellium (quem nonnulli Agelliū nunc vocant) Ridicularius. Alioqui certè illud Ridicularia ex Ridicularis, nō Ridicularius, factum videri posset. D. Esto, apud nullum id oneū Latinitatis autorē extarc Ridiculus, nōne aliorum exemplo fingere illud licebat?

P. Quorum exemplo ais? an *fācētosus*, sicut & *fācētus*, ab eo dici, allegabis? D. Nequam: quū de illo dubitari videam. sed *perfidiosus* nō minus quām *perfidus* ab ipso Cicerone dici non te latet. *Quinetiam dubiosus*, sicut & *dubius*, dici non ignoras. P. Sed à quo dici *dubiosus*? Ego certè quām audacter voce illa *perfidiosus* vterer, tam timidus ad istam *dubiosus* usurpandam essem. vix enim apud alium quām Gelliū inueniri posse, atque hunc ex quopiam scriptore prisca mutuatum illam esse arbitror. D. Nōne *desidiosus* etiam, *fallaciosus* & *suspiciosus* inueniuntur? P. At hæc nō ex nominibus quæ terminationem illam habeant, sunt facta. Scis enim ex dñs factum esse *desidiosus*, additis videlicet ad datiuū casum duabus syllabis: sic ex *fallax* esse *fallaciosus*. Ad tertium autem illud *suspiciosus* quod attinet, si eodem modo quo illa duo factum esse velimus, ex *suspiciacōsus* imminutum esse dicen-

dum erit. Ve iùm, esto & hæc omnia & alia
 multo plura à nominibus in vs termina-
 tionem in os vs accepisse: non tamen ea fa-
 cere possint vt nobis aliquod eiusmodi ad-
 iicere illis absque Latini alicuius scriptoris
 autoritate liceat. A. Non absimile vero est
 eum qui primus dixerit Ridiculosus, (neque
 enim dubito quin Velius post alium quem-
 piam eo usus sit) ex illo Facetosus audacia
 suæ occasionem sumpsisse. Quid vero tan-
 dem de hoc vocabulo statuendum est? p. Ex
 illis esse quæ à nostris maioribus pro Cice-
 ronianis esse habita mirum yideri non de-
 bet, dum menda propè infinita caliginem
 scriptis Ciceronis inducebant: nunc vero
 postquam multorum exemplarum ope il-
 la caligo, aut saltem maior pars eius, discus-
 sa est, pro Ciceronianis haberi, & mirum &
 indignum hominibus aliquo iudicio prædi-
 tis fuerit. A. Idemne & aliis Ciceronis lo-
 cis contigisse putas, vt ex eorum corruptio-
 ne vocabula quæpiam (ceu vermes aliisque
 minuta animalia ex putredine nasci vide-
 mus) nascerentur? p. Id me non putare, sed
 compertum atque exploratum habere, re-
 spondeo. D. Multane tibi huius miræ voca-
 bulorum generationis exempla suppetunt?
 p. Suppetent certè multa si omnia mihi
 memoria vellet suggerere. A. Incipe nobis

aliqua commemorare. D. Idem & ego à te peto: ac spero fore ut dum aliqua commemorabis, cætera paulatim in mentem venniant. P. Maius certè otium & animum curis magis vacuum res ea requircret: desiderio tamen vostro aliqua saltem ex parte satisfaciam. Initium autē sumā à nomine superlatiuo M V L T I S S I M V S, quod ille Ciceronianorū facile princeps Bēbus purā putā Ciceronis esse vocē existimauit: adeo quidem vt etiam usurpare minimè dubitarit. A. Quis, obsecro, locus Ciceronis vocem hanc illi exhibuerat? P. Quidam ex epistolis ad Atticum. A. Eūmne te inuētrum speras? P. Quāram saltem, & quidem in illa Badiana editione. A. Vix certè, Dionysi, fidē Paulo habere possum. D. Ego vero fidem illi tum demum adhibeo quum me testem oculatum reddiderit. Præ nobis feramus tamen, nos illi credere, si pergere eum velimus. P. Lege Antoni hoc initium epistolæ secundæ libri vndecimi ad Atticū. A. Literas tuas accepi pridie non. Febr. eoque ipso die ex testamento creui hæreditatem. Ex multis & miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hæreditas fidem & famam meam tueri possit. quam quidem te intelligo etiam sine hæreditate tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis. P. Ulterius pergere minimè necesse

est, ut inuenias superlatium *multissimis*, quū iam inuenieris. A. Quæ verò est hæc editio? P. Badiana: in qua etiam illud *fætoſorum* paulo antè inuenimus. A. Tu Dionysī, qui paulo antè magnam huius editionis autoritatē esse volebas, quòd tibi de illo genituō assensa esset, quid nunc de ea dicēdū putas? D. Eius profectò valde minuitur apud me autoritas. A. Quid verò Pauli in locū vocis huius *multissimis* ex veterū exēplarium consensu postea fuit substitutum? P. Duæ voces in locum illius vnicæ fuerū repositæ, quas tibi diuinandas relinquo. A. N. At hoc non aliud fuerit quām me cruciare, tanto enim hoc audiendi ardeo desiderio, vt omnino sim moræ impatiens. P. Atqui facillima est illius emendationis diuinatio. A. N. Alio fortasse tempore facillima mihi esse posset: nunc esset difficillima. P. Adiutor etiam ero, & velut in viam eius te deducam. A. Enecas. D. Cur non missum facis illum, qui se modò cruciari, modò encari à te dicit, quòd diuinationem à se exigas? P. Vín' ad te me conuertam? D. Quid nī? nisi fortè soli Antonio *μαρτιών* inesse arbitraris. P. Imò verò si illum *κακούαντν* esse vidisssem, ad te statim me conuertere staueram, ut tuam quoque *μαρτιάν* audirem. A. Nescio quām recte *μαρτιάν* & diuinatio-

nem pro cōiectura dicas. p. Terruit te fortassis illud vocabulum. a. Non tā me terruit quām ab inuestigatione veræ lectionis deterruit. d. Quod se facturū negauit Antonius, id iam facere cum velle video: ne illum siue diuinandi siue coniiciendi honorē sibi præcipiam. p. Rēm acu tetigisti. Iam te hac ipsa in re non parum facultate coniiciendi valere experior. d. Aliud video, ad quod illa facultate nihil opus est. p. Quid illud est quod vides? d. Me à te rideri. p. An quicūque iocatur irridet? Sed extra iocum, rem mihi gratissimam feceris, si Antonium præueneris. d. Pollicerisne mihi te conieeturam meam risu non excepturum, si forte δύωχος non fuerit? p. Polliceor. a. At ego me plus etiam quām pro virili parte risurū profiteor, ut eius quoque in ridendo vicem impleam. p. Nolo certè talem mei risus habere vicarium. d. In aurem tibi dicam Paule. p. a. v. Optimum sanè hoc consilium est, nā si scopum attigeris, ego id quod dixeris, Stētorea voce auribus Antonij in clamabo: sinminus, fidelis silentio premā. a. Ergo id ipsum silētium ασυχίαν Dionysij mihi loquetur. d. Audi tādem Paule, Αἴγι γάρ μεφαλῶ, ἵνα μὴ πενθοῖας οἱ ἄλλοι. Pro multissimis scribendum puto, & ab ipso Cicerone fuisse scriptum, multis meis. p. Dixit, dixit Dionysius

non quod rideas Antoni, sed quod inuidias. A. Malo non audire, ne inuidus fiam. P. Audies vel inuitus sagacissimam eius cōiecturam: pro *multissimis* scribēdū esse *multis meis*. Illi certè plurimæ editiones illa Badiana posteriores suffragantur. A. Ex musca elephantum facis, quum tantopere cōiecturam illam laudas. Venerat quidē & mihi in mentem illa emendatio: sed ego aliquid magis recōditum sub illō errore latere existimabam. P. His quoq; verbis te honorem Dionysio dēbitū inuidere ostendis. Verūm vt iā amoto dicamus seria ludo, recordor aliūs cuiusdā vocabuli quod Ciceroni adscriptum fuisse, non minus mirum vobis videbitur. A. Magnā iam mihi admirationē moues, eo ipso quōd dicis non minus mirū visum illud iri. P A V. Ne vos suspensos teneā, ea vox est C O M P L I C E S, in quibusdam & ipsa operū Ciceronis exēplaribus. A N T. Haud immeritò certè eā non minus admirationi futuram dixisti. D I. Ego verò eam non admiror tantū, sed stupeo etiā. A N T. Sed quænā huic voci significatio dabatur? P A V. Imò ego vestras super hac re diuinationes audirè expeto. A. Diuinet ergo Dionysi⁹, qui huius facultatis specimē modò edidit. D. Imò tibi honorem hunc cedo. A N T. At ego non honorem, sed onus, has

diuinandi partes appello. p. Et ipse tamē
hoc quicquid est oneris tibi impono. A N.
Spatium saltem ad cogitandum mihi con-
cedito : quinetiā locum in quem intussum
fuit hoc vocabulum proferto. p. AEQUŪ
postulas. Is est in oratione prima in Catilinam, *Nā si te interfici iussero, residebit in rep. reliqua coniuratorum manus: sī tu (quod te iam dudum hortor) exieris, exhaustetur ex urbe tuorū complicitū magna et perniciosa sententia reip.* A.
Quod difficile mihi erat , facile reddidi, si
locum ipsum proferendo. iam enim, ni fal-
lor, nouæ illius vocis Complices significa-
tionem assequor conjectura. illa nimirum
declarare voluisse eos à quibus huc intrusa
est (vt antea loquutus sum) id ipsum quod
Gallico in sermone sonat hæc ipsa vox Cō-
plices , sola vnius elementi pronunciatione
ab illa differens. quum enim in Latino ser-
mone (si ab eo admitteretur) edendus in ea
esset sonus ē masculini , in nostro Cōplices
auditur duntaxat ē fœmininum. Liceat eni-
m mihi , in mentione vocabuli Gallici,
Gallico more de diuerso huius literæ sono
loqui. p. Per me quidem certè id tibi lice-
bit: præsertim quum tua & tam prompta &
tam ὑποχρεος respōsio mihi sit gratissima. D I.
Cui verò non in promptu fuisset eadem re-
spōsio, quū ad eam velut manu ducat præ-

cedens vox Coniuratorum? A N T. Inuidū istum missū facio, Paule: ac potius ad te cōuersus quæro pro qua Ciceroniana voce irrepserat illa Complicium. P A V. Pro voce Comitum. Sed iampridē detectus fuit hic error. nam & Laurentius Valla eius mentionem facit. sed (quod miror) quum duobus modis deprauatus ille sit locus, alterius depravationis non meminit quæ est in vocabulo Sententia. Scribendum enim esse dicit *Tuorum comitum magna et perniciofa sententia.* D. Quid ergo pro illo nomine Sententia reponi debet? A. Quasi verò tibi in mentem venire statim nō debeat: & verbum Exhaurietur nō indicet veram lectionem esse Sentina. P A V. Nimiū sibi diffidit Dionysius. D I. Nimium mihi diffidere malo quām nimis fidere. P A V. Audite, audite & quoddā aliud vocabulum quod ab omnibus irridetur, exibilatur, exploditur, tanquam planè ex barbarie monachica profectū, & tamen apud Ciceronem in quibusdam etiam editionibus inuenitur quæ non ante multos annos prodierunt. A N T. Audientiam certè tibi facis tali vocabuli illius descriptio-ne. D I. Ex ea, præclare diuinator, aut saltē coniector, nōnne quod illud sit verbum potes odorari? A N T. Tantam mihi sagacitatem non tribuo. P A V. At ego duas illius

literas, primam & secundam, proferam, vt tibi ad inuestigationem, tanquam ostensa vestigia, sint adiumento. A N T. Quænam illa sunt? P. Quæ syllabam c A efficiunt. A. Adde quæso & tertiam literam. P A V. At quisi si tertiam addidero, vix ullus inuestigationi locus relinquetur. A N T. Nulla certè vox occurrit, ab hac syllaba initium habēs, cui tua illa descriptio quadrare possit. P. Tertiam tamen literam non addam, nisi & reliquias omnes illi adiūgam. Iam igitur vocem illam esse scito C A P I T U L U M, in editionibus nec paucis nec antiquis operum Ciceronis. A N T. Quid audio! vox ista Capitulum apud Ciceronem extat? D I. Amo nachis, opinor, gratiam inire cupis, qui valde tritam illis vocem, & quæ illorum palatio valde sapit, Ciceronianā esse dicas: quū alioqui ab omnibus (vt ipse paulo antè fatebaris)explodatur. P A V. Pseudociceronianam certè potius quam Ciceronianam esse illam dixerim. D I. Apud Ciceronem tamē extare ais. P. Apud Ciceronem extat, si editionibus illis fides adhibeatur: sed multi sunt & alii in iisdem loci, vbi, qui esse creditur Cicero, esse potius Pseudocicero iudicabitur, si aliæ consulantur.

A N T. Te certè Pseudociceronem à Cicerone distinguenter libenter audio: sed

rogo tamen ut hunc sermonem differens,
vel potius parumpet intermittens, me non
tibi magis quam meis ipsis oculis de vo-
cabulo illo Capitulū credere cegas. p. Nō
equidem quin iam nunc in rem præsentem
eamus recuso. A. Te præire patet. d. I.
Ego autem qui non adeo sum incredulus,
legam interim quas modò accepi literas. p.
Sed iam recordor me ex ista bibliotheca
editiones illas asportasse quæ nobis consu-
lendæ sunt. A. In cubiculum ergo redea-
mus. d. Illūmne locum tam citò inueni-
stis? p. Oblitus eram me editiones eas in
quibus quærrendus est, huc attulisse. d. Ni-
zolum quoque te huc apportasse non me
ministi fortasse. p. Non meminerā equi-
dem. ubi verò est? d. Super scamno ianuæ
proximo. p. Consulēdum priùs illum cen-
se. *Capitulum, li. Cic. De L. 190. a, si audie-
rine te primum capitulum optimum prodidisse.*
Nizolij saltē testimonio cōfirmari vocē il-
lā iā videtis. Nunc autē cuius primū edi-
tionis accedere testimentiū vultis? d. Eius
quæ in manus prima veniet. p. A. v. Prima se
obtulit Badiana. Est autem locus ille non
procul ab initio libri primi, nisi me fallit
memoria. Ab eo me haud procul abesse
puto. A. Tu paginā illam oculis percurre,
dum ego istam percurram. p. In illum tā-

dem incidi. Atqui cauendum est. Solent enim (id quod virorum honorum est) admodum irasci. nec uero ferent si audierint te primum capitulum optimum prodidisse, in quo scripsit nihil curare deum nec sui nec alieni. Nam nunc editionem consulamus? A. Non dubium est quin eandem scripturam in omnibus quæ circa idem tempus prodierunt simus inueniatur: ideoque ad aliquam potius ex recentioribus veniendum censeo, & quod vocabulum pro illo legatur videndum. P. Cui dubium esse possit quin illâ vocem Caput earum quælibet nebis sit exhibitura? Sed hanc tamē inspiciamus. En tibi non solum caput pro capitulum, sed etiam libri optimi pro optimum. A. Ergo ex caput libri factum fuerit capitulum. P. Verisimile est profectò, quum hæ quidem literæ c a p, item r & l à librario facile conspicerentur, cæteræ non item, seu vetustate seu casu quoipiam factæ εξίηλοι, illi in mētem venisse nomen illud capitulum; quod suo tempore usitatissimum esset. D I. At est Latina hæc quoque vox Capitulum. P. Extare scio vocem Capitulū apud Plautum, Terentium, Cornelium Celsum, Pliniū: apud illos comicos, in vna eadē m̄q; significatione: apud Celsum autem & Pliniū in alia, cāque metaphorica, sed ita ut non idem sit apud utrūque usus metapho-

ricus. d. Quantum ex ijs quæ dixisti intellico, latius etiam patet apud Latinos huius vocabuli usus quam putabam. p a v. Sed non tam latè tamē ut in illo Ciceronis loco fieri possit. a. Illarūmne significationū quas habent apud eos quos dixisti, exempla in illis quæ Dictionaria vulgus vocat, afferuntur? p a v. In ijs etiam quæ omniū sunt postrema, omissus est metaphoricus ille usus quē Celsus ei tribuit. a n. Eius cognitionem ne nobis inuidcas quæso. p a v. Non inuidabo certè, si locū apud eum quæc cere mihi concedatis. Ipsum enim Celsum iam video. a n. Concedimus. d i. Miror quem usum apud medicos habeat istud nomen. p. Recollector & capitulum & basim uno eodemque loco metaphoricè poni. d. Magna certè est Celsi autoritas. a n. Iure optimo. p a v. En vobis locum, libri 7, capite 30, *At tuberculæ quæ condylomata appellantur, ubi induauerunt, hac ratione curantur.* Alius ante omnia ducitur, &c. Paulo ulterius progreendiendum est, *Tum si capitulum exiguum est, basimque tenue habet, astringendum lino paulum supra est quam ubi cum ano committitur.* Quinetiam in ijs quæ sequuntur vtraque vox repetitur. a. Ex te ergo didicimus Capitulum condylomatibus etiam tribui, autore Celso, sicut & basim. p. Capitulatas co-

ſtas idem alicubi dicit. Sed ad Ciceronem
redeamus. A. Aliquidne alius locus eius in
mentem tibi venit qui vocem à Latinitate
alienam habeat? P. Quorundam recordor
qui voces si non à Latinitate omnino, at
certè ab eius Latinitate alienas habent. A.
Cedo nobis eas. P. A quadam initium fu-
mam quam nullo modo Latinam esse in ea
quā apud eū habet significatione, affirmare
quidā nōn dubitant. Ea est A S S E R T I O.
habent autē eam vulgatæ editiones lib. pri-
mo secundæ editionis Acad. quæſtionum:
idque tribus in locis, circa fine m., sic omnia
latere censem̄bant in occulto: neque esse quicquam
quod cerni aut intelligi possit. Quibus de causis
nihil oportere neq; profiteri neque affirmare quē-
quam, neque assertione approbare. Et paulo
pōst, neque hoc quicquam effet turpius quām co-
gnitioni ex percep̄tioni assertionem approbatio-
nēmque præcurrere. Paucis interiectis, ut quū
in eadem re paria contrariis in partibus momē-
tarationū muenirēntur, facilius ab utraque par-
te assertio ſuſtineretur. A N T. Quid? hoc quo-
que vocabulum Nizolij Thesauro eripi-
tur? P. Eripiemus certè, si Lambino fidem
non effe derogandam censem̄bimus. Is enim
non ſolū *affenſione, & affenſionem, & affen-*
*fio, pro *affenſione, & affenſionem, & assertio,* re-*
ponendum effe ait, ſed hanc vocem quam

tollit, barbarem etiam esse clamat, sic acceptam. D. I. Consulamus editionem huius opusculi, quæ seorsim prodiit Lutetia anno M. D. LXXXI, ex officina Adriani Turnebi, typographi regii, cū eiusdē cōmetario. Duplīcēnīm eo in libro (sicut in aliis quibul-
dam) functus est officio, impressoris simul & enarratoris. P. A. V. Eūm librum vñā cum Aduersariis eius compingendum curauit. nō diu quærendū erit. A. N. Non dubito quin & in illa Turnebi editione *assensio*, nō *asser-
tiō*, legatur. P. Imò hæc quoque vocem i-
stam *assertio* seruat, quam Lambinus barba-
ram in ea significatione esse affirmat. D. I.
Quid? non audebo posthac voce ista vt, e-
tiam ad illām ipsam rem declarandam? P.
Hoc si audebis, nimium audax à me iudi-
caberis. audebis enim quod v̄creor vt tibi
per Latinitatem liceat. D. I O N Y S. Nunc
primūm aliquam de hoc vocabulo dubita-
tionem audio. P. At ego doctis quibusdā
viris suspectum iampridē fuisse scio, in hac
quidem certè significatione. A. An & tibi
suspectum est? P. Certé. D. Atqui nōne
illis Ciceronis locis coiuenit? P. Nequa-
quam: n̄isi ea illi detur significatio, quam à
Latinitate non cōcedi aiunt. Verūm etiā
hæc quoque illi à Latinitate concederetur,
multo tamē aptiore in tribus hisce locis
alteram

alteram esse vocem fatendum esset: quum constet de eo Ciceronem loqui quod illi philosophi *συγχάρησιν* appellabant, & ipse in alijs eiusdem libri locis passim assentionem vocat. Atque adeo quod ab illo dicitur duobus verbis, *assensione approbare* (non autē, *assertione approbare*, vt vulgo legitur) ab illis uno verbo dicebatur *συγχατάσθαι*. (nam à verbo *συγχατάσθαι* ad verbum *ἀποδεῖσθαι* quidam gradus erat) & *assensionem sustinere*, uno verbo *επίχειρον*. Sed quid verbis opus est? quum (vt dixi) in alijs eiusdem libri locis assensionem ea ipsa de re dicat de qua hīc assertione legimus, aut in his quoquā e voce illa usum esse credendum est, aut utrāq; idem Latino sermone declarari. A. Est certè incredibile quod posteriore loco à te fuit propositum. D. Ergo illis assentiris, Paule, qui vocem illam assertio in exilium pellēdam censuerūt? P A V. Assentior: nisi testimonio comprobetur alius loci, cui nihil opponi possit. D I. Quid si te mutare sententiam cogam? P. Tyranni hoc quidē esset, aliquem ad mutandam sententiam adigere. D. Cogam, inquam, rationibus. P A V. Tuum Cogere, tandem erit Persuadere. Sed audiamus sanè rationes illas persuastrices: si Plautino apud te vocabulo, yti licet, etiam suspecto. D I. Quā m Rationi
d.j.

bus dixi, volui Ratione dicere. Vnicam enim afferam: sed quam tu quoque multarū instar esse fateberis, & qua audita statim ab exilio innocentem illam vocem esse recuandam clamabis. p. Eo magis illam audire augeo. d i. Responde prius ànon Assertio sit ab Aſſero. p a v. Quis verò negare hoc posset? d. Nónne Aſſero est velut pater, Assertio, velut filia? p. Hoc prius sciendum effet, an Aſſero sit mas, & an illi insit θύματος γένητική. d i. At ego non dixi Pater, sed Tanquam pater: nec Filia, sed Tanquam filia. a. Concede illi Paule quod postulat: ne nos diutius suspēſos teneat. p. Tibi igitur concedo, Aſſero esse velut patrem, Assertio velut filiam. d i. Si ius ciuitatis pater obtinet, nónne denegari filiæ nō debet? p. Fingamus ita esse: nam sine exceptione concedi hoc non possit. a. Intelligo iam Paule, quò tēdat Dionysius: sed sua spē excidet. d i. Quid? an Aſſero ius ciuitatis Romanæ obtinere negabis? p. Non negabo ſolū, ſed pernegabo etiā. d i. Audibisne, ſi non apud Ciceronianos tantum ſed apud ipsum etiam Ciceronem inueniatur? p. Illorum certè parum hac in re moverit me autoritas: at huius, multū. d. Cedō mihi libros De officiis. p. Adsunt. d i. Irrides me, qui Lambini editionem profe-

ras. si enim filiæ bellum indixit, & patri indixisse credendum est. Quampiam ex antiquis proferri volo. p. An hæc tibi satís antiqua esse videtur? d. Satis. Locū statim inuenero, qui vobis silentium imponet. Tu Paule hæc lege. nam mihi legenti fidem nō haberet. p. *Quod si, qui prescribunt ullam bonam (ut ipsi afferunt) benéque ædificatam, nō existimantur fefeller, etiam si illa nec bona est, nec ædificata ratione: multo munus quā domum non laudarunt.* Video hīc esse afferunt: sed hoc simul video, hāc editionem esse vbique mēdosissimam, ideoque nullo modo dignam cui fides adhibetur. d. Volo & Nizolium consulere. Vide & Nizolij testimoniū accedere. p. Cuius pōderis hoc esse potest Nizolij testimoniū, qui cū errāte typographo errauerit, & hāc ipsam fortasse editionē sequutus sit. Alias certè editiones nobis vicissim consulere per te licet, vt opinor. A nū An Simonis Colinæi, Roberti Stephani & Caroli fratris eius editionibus contentus eris? d i. Evidem. A. En tibi tres illas. d. Spero fore vt ex tribus vna saltem p o me faciat. A. Iam quidem à duabus editionibus, vna Colinæi, altera Rob. Stephani, abesse verba illa vides. d. Inspice nūc eam quæ ex Caroli officina prodit. A. Hæc certè (quod valde miror) à tuis stat partibus.

habet enim illa verba, *ut ipsi afferunt.* D I.
 At ego in ista esse verba hęc non miror, sed
 potius à cęteris abesse mirum mihi videtur.
 A N T. Libet Badianam quoque consulere,
 quæ etiam inter antiquas habenda est. licet
 minus antiqua sit quam ea quæ primò à no-
 bis inspecta fuit. Nusquam certè ne in hac
 quidem illa verba comparent. P. Cui verò,
 non carenti iudicio, manifestum non sit, ex
 scholio verba illa irrepsisse? quoniam enim
 idem de villa dicitur & statim post nega-
 tur, appositi margini fuerat ab aliquo hoc
 scholium. D. In tuam sententiam transē-
 dum mihi esse video, ne me quoque iudicio
 carere dicas.

A N T. Quandoquidem, Paule, Dionysiu-
 m in tuam sententiam transfire vides, ipse
 ad eos locos transi in quibus voces reperi-
 dicebas quæ non à Latinitate quidem o-
 mnino, sed à Ciceroniana, sunt alienæ. P.
 Ex iis est quidam quem nobis oratio pro
 L. Flacco exhibebit, *veridicas adiungis causas*
inimiciarū, quod patri L. Flaci, &c. V E R I-
 D I C V S Latinum quidem est, sed à Latini-
 tate Ciceroniana videtur abhorrire: præser-
 tim quum sit poeticum potius quam ora-
 torium. A N. Quid igitur pro *ueridicas* est
 reponendum? P A V. Inuenitur in nonnul-
 lis exempl. verásque: sed coniecturæ quo-

rundam magis placet Et uero. d. Atqui memini,& in alio Ciceronis loco vocē illam quam reijs, inueniri. Libro enim De diuinatione primo, s̄epe etiam & in praelijs Fauni audit, & in rebus turbidis ueridice nōes ex occulo missæ esse dicuntur. p. Considerādum est, à Cicerone illud ipsum usurpari verbum quo usus erat is apud quē hoc legerat. eūmque fuisse poetā potius quām historicum, mihi fit verisimile. A N T. Nunc quoq; manus dat Dionysius: ideoque aliud exemplū ipse quoque expectat. p. Magis mirum videbitur quod nunc afferam. quoniā de verbo REPROBO dubitari posse dicam an sit Ciceronianum. Nam, vt praeueniam Dionysium, fatebor in quibusdam superioris temporis editionibus legi, in Lucullo, *Qui quā Zenonis fuisse auditor, reprobauit ea quæ ille uerbis: sed quis est tam hebeti ingenio ut nō animaduertat re probavit disiunctè scribendum esse?* Scio autem & in alio quodam loco inueniri, de quo non idem dici possit: sed ille apertè mendosus, hunc non immixtū suspectum reddiderit: præsertim quū tot locis verbum Improbare, non autē R^m probare, opponatur & Approbare. Sed tēmē, vt Dionysio gratificer, de verbo illo nihil pronuntiabo, sed tantū suspectum delbere esse dicā. A. Non vis aliud exemplum.

d.iii.

his addere? p. Nolim certè silentio præterire alium quendam locum, in quo est vox REVERTENS: quæ quum alioqui sit Latina, ibi non à Ciceronis solum sed ab aliorū quoque Latinitate est aliena. Extat autem Tuscul. quæst. lib. i. En vobis illum, Itaque dubitans, circumspectans, hæsitans, multa aduersa reuertens, tanquam in rate in mari immenso, nostra uehitur oratio. Quid enim h̄ic reuertens significare potest? A N T. Ne quærēdūm quidem puto quem habere h̄ic usum possit istud vocabulum: quin manifestum sit nullum ex eo posse sensum elici: contrà reuertens, quod illi valde est vicinum, huic loco sit aptissimum. p. Atqui Lambinus quum & ratis pro in rate scripsisset, & reuerens pro reuertens, in illa sua editione, in posterioribus suis annotationibus, mutata sententia repetit quod nuper omisit, ut Horatiū verbis vtar. A N. Quid illum de sententia deduxit? P A V. Quod ab Adriano Turnebo de hoc loco scribitur. A N T O. Quid? an Lambino persuadere potuit Turnebus, multa aduersa reuerens dici posse? P A V. Hoc certè ex eius verbis colligi videtur. A N T O N. Quæramus obsecro illam Turnebi expositionem. D. Quid si talis ea sit ut nobis quoque sermonem illum planè Latinū esse persuadeat? A. Mihi quidem certè non

ipsa Pitho, persuadendi dea, istud persuadere posset. D. Dum vos deambulabitis, locū in cuius Aduersariis quāram. p. Doctissimus certè vir fuit Tornebus, ac singulari & ingenio & iudicio præditus. A. Eo magis miror eum lectionem illam probauisse. D. Audite quid de loco illo ab eo scribatur. Corriguntur antiquæ editiones ab eruditis hominibus, quæ tamen interdū nihil emendationis indigent. velut in I. Tuscul. quū ollim legeretur, itaq; dubitans, circumspectans, hæfitans, multa aduersa reuertens, tanquam in rate, in mari immenso nostra uehitur oratio: (de qua oratione, vt existimo, nemo cōqueri potest, quin perbellè quod vult eloquatur & exprimat) corrigunt tamen, contra autoritatē veterum librorum publicorum & capsariorum, tanquam ratis. A N T. Nobis cum Turnebbo conuenit de alterā lectione in huius locum reponenda: sed alterius loci lectiōnē quomodo tueatur audire est operæ pretium. D. Multa aduersa reuertens, rationem quandam loquēdi priscam & poeticam olet. Demonstratur autem hac locutione æstus eorū qui eò sāpius vnde digressi sunt, redeunt sua per vestigia, quòd eos cœpti itineris aut viæ pœnitentiat. itaque retro aduersique reuertuntur. Multa igitur intelligo ut & in Enniano apud Ciceronem versu,

*Quanquam multa manus ad cœli cœrula tēpla
Tendebam lacrymans.*

Loquitur enim vestalis, quæ sâpe se dicit tetendisse manus ad cœlum. Quare *multa aduersa revertitur oratio*, quæ retro redit sâpe, & aduersum se fertur, pedémque in contrarium refert, contrâque id quod affirmauit, sequutâque est, pronuntiat, atque aduersum tendit, & mutat sententiam in diuersum. Hæc sunt quæ ab illo ad defendendam lectionem illam afferuntur. A N. Eiusmodi esse mihi non videntur quæ Lanibinum de sententia deducere debuerint. quis enim hanc expositionem omni ex parte violentâ esse non fatebitur? N. Sed Reuerés fortasse pro Reformidans aliquis insolens esse dixerit. P. Imò ne ipsius quidē Ciceronis Latinitati insolens dici potest.

D I. R O G A N D V S nobis nunc est Paulus, Antoni, vt omissum vel potius intermissum de Pseudocicerone sermonem persequatur. P. Cur illum interrupistis? D I. Totam in Antoniū culpam conferto, quū ab eo tantūm fueris interpellatus. A N. At cum tua venia id facere mihi visus sum. P. Recordarisne quæ tunc à me Pseudociceronis facta fuerit mentio? A. Evidem. memini enim te dixisse multos in quibusdam editionibus esse loços, vbi qui esse creditur

Cicero, esse potius Pseudocicero iudicabitur, si aliæ cōsulantur. p. Iam mihi in memoriam sermonem illum reuocas. Quoniam autem ibi de vetustioribus editionibus typographicis loquebar, hoc addere volebam, non illas tantum, sed quasdam etiam ex recētioribus pro Cicerone nobis Pseudōciceronem exhibere. A. De Lambini editione hoc à te intelligi existimō. p. Atqui non editionē sed editiones dixi: nec solus Lambinus *ταῦτα επικαιρία πολλὰν* ausus est in edendis operibus Ciceronis, sed alij quoque hoc facere non dubitarunt. D. Hæc Græci prouerbij verba & vulgarem eius usum intelligo, sed quid nunc illis velis *αἰνίθεσθαι*, non satis assequor. p. In eos certè prouerbium illud iactari posse arbitror qui in emendandis Ciceronis operibus volunt illud *ωντες ἐφαπάτησαν* pro veterum exemplariū autoritate nobis esse. A. Nónne Lambinus potissimum hoc facit? p. Multis quidem certè vel potius plurimis in locis hoc apertere facit. non enim tantum dicit sibi videri hoc vel illo modo scribendum, libris etiam omnibus inuitis, reclamantibus quibusuis exemplaribus, sed ut sibi videri scribendum dicit, ita etiam scribit in ipso (ut vulgo loquimur) textu, in locum eius scripturæ quæ in eo erat à se excogitatam substituens. A.

Quinetiam quodam loco suarum in Ciceronis orationes annotationum scribit, Sed contemnamus sanè librorū veterum aliorūque autoritatem & consensum, nisi veritas ipsa hanc scripturam postulet. A N T. Nónne hoc rectè ab illo dicitur, videndum esse quid veritas postulet? P. Rectissimè hoc dicit (nihil enim plus ponderis quam veritas his etiam in rebus habere apud nos debet) sed quòd interim incerta pro certis lectori dat, hoc profectò rectè non facit. A N. Non satis assequor quid velis. P. Non de illo ipso loco me hic loqui scito in quē illa annotat, sed de multis alijs (ne dicam infinitis) in quibus librorum veterum aliorūque autoritate contempta, pro certa illorum lectione (qualiscūque illa erat) substituit quam à veritate postulari iudicabat: sic tamen ut interim quum incertum esset illius iudicium, incertam pariter esse illam substitutam lectionem necesse esset, & à veritate multo fortasse longius remotam quam quæ erat in ijs quos aspernabatur codicibus. A. Sed plerunque talia in vetustis leguntur libris, ex quibus nullus elicī sensus possit: vocabula multis in locis nobis exhibent ita deprauata, ut nec cuiatia sint, si seorsum proponantur, dici queat. P. In eiusmodi locis vulgata lectio retinenda

fuisset, lectiones illæ qualescūq; erant margini adscribendæ, adiectis (si ita visum es-
set) illis quas veritas postulare videbatur. A.
Cōtempta sanè & irrisa etiam fuissent à plu-
rimis talia verborum velut monstra. P. Sed
à quibusdam sagacibus viris magno gau-
dio fuissent excepta, ut pote verarū lectio-
num semina : quemādmodum Iosephum
Scaligerum ex illis vocabulorum monstris
(vt tu appellas) adhibitis sagacibus cōiectu-
ris electiones verissimas vides elicere. A N.
In Manutio (opinor) tātam audaciam quā-
tam in Lambino nō deprehendisti. P. Nō
evidem tantam, sed valde periculosam ta-
mē & ipsam: Neque verò in posteriori suo-
rum in Epistolas familiares (siue ad familia-
res) editione, dissimulat non magni à se ve-
terum librorum autoritatem fieri. Quām
multa enim (inquit) contra veterum librō-
rum autoritatem, adiuuāte historia, sentē-
tia, ipsa etiam Latini sermonis regula, non
modò sine reprehēsione, verūm etiam cum
laude summa docti homines immutarunt?
A. Nōnne hoc intelligit de iis emendatio-
nibus quæ margini aut calci ipsius libri ad-
scribuntur? P. Nequaquam: sed de iis quæ
in ipso textu (vt vulgò appellari dixi) emen-
dantur. Quinetiam addit, Mihi sanè vide-
tur, vt in omni re, sic in hoc industriae gene-
re modus quidam esse: vt libris quidem an-

tiquis in corrígendo vtamur (id quod ego diligenter seruo) mutare tamen ex ingenio doctrináve aliquid aliquando licet. Alioqui certè de moderatione hac in re adhibéda hæc ab illo fateor addi, Sed ita parcè & verecundè, ne corrígendi libertas ad temeritatem progressa videatur. A. Mihi profectò valde probantur quæ h̄ic adiūcit. P. Mihi quoque ita probantur, ut qui ex duobus malis eligendum esse minus censem. A M. Quæ mihi duo mala narras? D. Hoc sentit Antonius, parcè & verecundè corrígendi libertatē, malum esse, sed minus malum. A. Atqui non vult hanc corrígēdi libertatem ad temeritatem progredi. P. Sed quid si, vbi sibi parcè & verecundè libertate illa v̄sus sibi videbitur, ab aliis temerarius corrector iudicetur? Quām multi sunt loci quos mutatio quæ leuis & verecunda ipsis mutatoribus videbatur (quum vnica syllaba, exēpli gratia, aut etiam litera mutaretur) depauauit? A. Quid verò tuum est iudicium de illa ipsa emendatione quæ illi sermonis huius occasionem præbuit? P A v. Mihi certè placet: sed magis placeret si margini adscripta esset, non autem in ipsum textum (si hac voce ita licet vti)admissa. A N. Qua de re ibi agitur? P. De re. A N. Quid sibi vult quod mihi respondes? P. Rogas qua de re

agatur, ego de re agi respondeo. A. Intelligis fortasse agi de illa ipsa vocula Res. p. Nimirum. A. Ciceronis locū adeamus velim. p. Eum in epistola prima libri primi inueniemus. Hortensi et mea et Luculli sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res alter non potest) sed ex illo senatus consulo, quod te referente factum est, tibi decernit ut regem reducas, quod commode facere possis: ut exercitum religio tollat, te autorem senatus retineat. A. Nulla videtur hīc oriri posse de illo vocabulo Res controuersia. p. Non de loco illo disceptatur, sed de isto, quod commode facere possis: quoniam in quibusdam vetustis exemplaribus scriptum esse aiunt, quod commodo rē facere possis: Manutius autē ex rem fecit reip. d. Aufusne est voce rem sublata illam reip. substituere? p. Etiam. margini autem hæc adscripsit, Antiqua locutio alibi usurpata. Deinde ad sua scholia lectorem remittit, vbi longam de hac lectione disputationem sit inuenturus. Sed in posteriori editione, siue postrema, (ea quidem certè quæ Venetiis ex filij eius officina prodiit, anno M. D. LXXXI) timidiorem se siue verecundiorem ostendit quam antea: quippe qui lectionem illam, quod commodo rem facere possis (quam in veteribus extare & ipse testatus est) retinuerit, & anno tatiunculam illam quam modo retulit

margini non adscriperit: sed totam de illa disceptationem in scholia sua reseruarit.

D. Inteim verò nullamne facit mentionem illius lectionis, *quod commodè facere possis*, quā nobis multæ superioris temporis editiones typographicæ exhibent? P. Nullam certe.

D I. Scio tamen Badianam esse vnam ex iis quæ illam habent. P. Videamus anno & Aldina illam habeat, quæ in lucē venit anno M. D. X X I I. Ecce vocem *commodè* in illa quoque. Quinetiā Victorius in explicatiōnibus suarum in Ciceronem castigationū testatur, quum olim *commodè* hīc legeretur, nonnullos postea emendasse, *commodo rē* *façere possis*. A. Existimásne, Victoriu, quū illo modo quosdam emendas dicit, de Manutio inter alios id intelligere? aut existimare Manutium emendationis illius autorem fuisse? P. Mihi non sit verisimile.

D I. Primus tamen locum illum emendauerit necesse est, quum sibi illam emendationem adscribat. P. Nisi dicamus.

D I. Quidnam? cur inchoato tantum sermone nos suspensos relinquis?

P A V. Malo à vobis cogitari quod dicturus eram, quām à me dici.

A. At Lambini editio illa percelebris quę prodiit

anno M. D. L X V I , quam lectionem habet? P. Recordor in ea quoque esse, quod commode *reip. facere possis.* A. Quid? an nulla ne ab eo quidem sit illius prioris lectionis mētio? quod commode facere possis. P. Nulla. A. Mirū sanè hanc lectionē οὐτ' ἐν λόγῳ οὐτ' ἐν δριθυρῷ tam illi quām Manutio fuisse: quum præser-
tim in editionibus reperiatur quæ audaciæ
correctricis minimè suspectæ esse possint.
D I. Addo etiam, idem aduerbiū cum codē
verbo in eodem eiusdem scriptoris opere
extare. Mcmini enim in prima libri decimi
tertii epistola legi, *Itaque non dubitabo dare o-
peram ut te uideam quum id satis commode fac-
ere potero.* A N. Oblitus sum ex te sciscitari,
Paule, an Lambinus de lectione illa commo-
dore *reip. lectorem non admoneat*, in ea tri-
butū esse aliquid coniecturæ. P. Ne de hoc
quidem admonet. Sed nimium diu in illo
immoramur loco: ideoque hoc vnum ad-
dam, si vtroque modo scriptus est in vctu-
stis exemplaribus, & commode facere possis, &
commodo rem facere possis, debuisse potius in
textu poni scripturam illam quām hanc, a-
pertè mendosam: (etiamsi Commodò ad-
uerbialiter pro Commodè positum inue-
niri concedamus) margini tamē hanc quo-
que adscribendo, vñà cum illa emendatio-
ne à qua adiuuari posset: qua nimirum vo-

cula *rem* in *reip.* mutatur: quum hanc quoq;
lectionem conuenire loco fatendum sit. A.
Optima hæc fuerit queruus locum corri-
gendi ratio.

P A V. Non longè abcundum erit vt aliū
locū inuenianius, in quo Manutius , sūblā-
ta itidem lectione passim recepta; & quam
ipse adeo in præcedētibus suis editionibus
sequutus erat, aliam substituit. Quum enim
Cicero eandem illam epistolā his claudat
verbis (vt quidē in alijs legitur editionibus)
*Nostrā fidem omnes, amorem tui absentis præse-
tes tui cognoscent.* Si esset in ijs fides in quibus sū-
ma esse debebat , non laboraremus quum in-
quam hæc sint postrema illius epistolæ ver-
ba in alijs exemplaribus typographicis , &
quidem in ijs etiam quæ antea ex ipsius Ma-
nutij typographia prodierant, nunc in illis
quibus scholia recognita postiētō & au-
cta fuerunt adiuncta, scribit, *Nostram fidem
omnes, amorem tui absentis præsentisque cognos-
cent.* Atque in scholijs loco illi annotatio-
nem nouam apponit (nouam appello quæ
in superioribus horum scholiorum editio-
nibus non erat) in qua scribit, esse qui legat
(potius autē dicendum fuerat, omnes lege-
re, quām aliquos esse qui legat) *præsentes tui*
recte fortasse: sibi tamen sententiam non
arridere. quæ enim (inquit) hæc amoris &
fidei

fidei minimè necessaria distin^ctio? cur non & amor simul cum fide ab omnibus, & fides item simul cum amore à præsentibus cognoscatur? Quanto planius & commodius, Nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentisque cognoscent. A N T. Assentirisne Manutio de hac lectione? P. Imò vero miror, mirari Manutium, alijs alteram lectionem placuisse: nec minus mirum mihi est eam illi displicuisse. D. Sed rationem addit ob quam sibi placeat vna, displiceat altera: P. Illam excutiamus. Offendit eum fidei & amoris distin^ctio: ac ego hæc à Cicerone ita distingui nego, quasi fides absque amore esse, ac vicissim amor fide carere possit: ac potius in ea distinctione ad illos duos nominatiuos, Omnes, & Præsentes tui, respicere Ciceronem dico. perinde acsi ita loquutus esset, Nostram in te fidem cognoscunt omnes: amorem autem si non itidem omnes cognoscere poterūt, saltem præsentes tui. A. Quid si vero aliquis vna cum Manutio ex te quærat cur non & amor simul cum fide ab omnibus & fides item simul cū amore à præsentibus cognosci possit? P A V. Quod ad posteriorem huius interrogacionis partē attinet, eum falli dico in eo quod putat Ciceronem dicere præsentes non cognituros fidem, sed tantum amorem: (quum e.i.

enim dixit Omnes, hoc vocabulo inclusit etiam Præsentes) prioriautem parti, cur nō amor simul cum fide ab omnibus cognosci possit, respondeo, quod multa sint amoris nostri indicia, quibus nostrā erga quēpiam benevolētiā testari possumus, vel (vt breuius dicam, & quidem ipsius utens Ciceronis verbis in quadā ad Appium Pulchrūm epistola) multa sint amoris atque officij signa, quæ à præsentibus duntaxat cognosci possint: quum tamen nostra in eum fides non itidem à præsentibus tātū sed etiam ab illis qui absunt, atque adeo ab omnibus cognosci possit, ex ijs nimirum quæ ab illa proficiscuntur. D I. Illa autem lectio quam sequi mauult Manutius, nōnne tibi ferri posse videtur? p. Eam minus reiicerem, si scriptum in ea esset, non, *tui absentis præsentisque*, sed, *tui præsentis absentisque*. Existimo enim potius hunc ordinem sequuturum fuisse Ciceronem, volentem significare, talem suam fidē amorēmque erga absentem fore qualis erga præsentē semper fuisset. Sed tamen alteram lectionem *præsentis tui* malim. Obseruaui enim apud Ciceronem aliquot locos qui pro hac lectione faciunt. quorum è numero est hic, epist. nona libri tertij, quæ Appio Pulchro scripta est, *Ad urbem uero ut accesseris, uel po-*

tius ut primum tuos uideris, cognosse te ex iis quia
in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuēdis
erga te obseruantia et constantia fuissē. Hic e-
tiam quo clauditur epistola octaua libri
quinti, *Quamobrēm uelum ita ex ipse ad me scri-
bas de omnibus minimis, max. &c. et tuis præci-
pias ut opera, consilio, autoritate, gratia mea sic
utantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus,
domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientum tuo-
rum negotiis: ut quoad eius fieri possit, præsentia
tuæ desiderium meo labore minuatur.* A. Quid
verò Lambinus de lectione illa *tui absensis*
præsentisque scribit? P A V. Nullam eius mē-
tionem facit. A. Manutius tamen in duo-
bus antiquis libris eam sc̄ inuenisse scribit.
P A V. Scribit. sed cōtingere potest vt ex de-
cem, vel quindecim, vel viginti, aut etiam
multo pluribus exemplaribus, duo tātū
hanc vel illam lectionem habeant: quinc-
tiā vnum duntaxat ex omnibus eam ha-
beat. D I. Sed quum hoc contingit, paucis
potius quam multis adhibenda fides non
est. P A V. Imò verò librorum veterum te-
stimonia, minimè tanquam populi suffra-
gia numerari debent. nam s̄æpe vnicum, in
quo perspicimus nescio quid ἀφεῖς, plus fi-
dei in rebus dubiis impetrare à nobis debet
quam alia quantumuis multa. Exemplo es-
se potest illud ex quo Henricus Stephanus

quosdam orationum Ciceronis locos emendauit. quis enim fateri non cogatur illud εἰπεῖν πωλεῖν aut etiam μωείων fuisse? A N T. Loquerisne de locis illis quos emendauit in libro quem Castigationes in Ciceronem inscripsit, cuius antē mentionem fecisti? P. Certē. Subiunctus est autē hic liber (vel potius libellus) Ciceroniano eius Lexico Greco-latino. Sunt profectō non paucæ ex illo quo usus est exemplari de promptæ lectio-nes, quibus quanuis omnes postea sint as-sensi (qui autem dissentire voluissent, eadē opcta soleū meridie lucere negare potuissent) si tamē omnia quæ usquā extāt exemplaria in locū unū cōportarentur, vix fortasse quadragesimū, vix quinquagesimū quodq; easdem exhiberet. Atque utinam non par-tē tantū vel potius particulam oratio-num, sed totū corpus in illo exemplari na-ctus fuisset: multis certè multas de multis locis dubitationes examisset. D. Rarō (vt o-pinor) talia exemplaria suppeditāt bibliothecæ illis qui editiones typographicas cū manuscriptis libris conferunt. P A V. Imo talia plurimū præbent quæ εἰπεῖν παρ' εὐθαῖν (volo enim imitari loquendi genus Pindaricū) πήματα (id est σφάλματα) πειάνοντα δάγοντα. Illorū tamē plerique quorum in manus veniunt, omnia quæ ex illis proficiscuntur,

tanquam πυθόχεινα quædam amplectenda existimantes, omnia quæ in typographicis editionibus secus leguntur, mutare non dubitant. A N. Non mirum igitur si tot tā stultæ lectionum receptarum mutationes in editionibus nouis reperiuntur. P A V. Nequaquam: atque hanc ob causam sortē scriptorum veterum deplorat idem Henricus Stephanus in poematio quod ab eo inscriptū est *Querimonia typographica*. Extat vero & quædam eius Epistola, seorsum edita, qua ad multas multorum amicorum respōdet, de suæ typographiæ statu: nominatimque de suo Thesauro Græcæ linguae. In posteriore autem eius parte, quām misera sit hoc tempore veterū scriptorum cōditio, in quorundam typographorum prela incidentium, exponit. D I. Eam habes? P. Habeo, & iamiam afferam. A N T. Nunc primū audio eum epistolam hoc argumēto scripsisse. D. Ego quoque sed multorum libellis potius quām libris iustæ magnitudinis, hoc vñuenit ut serius innoteſcant. P. Ecce illam Stephani epistolā: & credo meā memoriam in recitando vobis eius titulo fatis fidelem fuisse. Quod si libet, locum vobis indicabo, in quo veram causam tot ineptarum in recentioribus typographorum editionibus mutationū (quæ per antiphra-
e. iii.

sim emendationes vocantur) patefacere videtur. Sed ea lege indicabo ut à Dionysio nobis recitetur. D. Ego sanè, quem recitatorem deligis, nunquam phonasco dedi operam: sed tibi tamen libenter morem geram. Locum igitur ostende. D I. Accedit autem (inquit) recēs hoc mali genus ad aliud quoddam iam inueteratum: quod tamen cùm in dies ingrauescere videamus, quid aliud à duobus hisce malis (quæ meritò duas lues ac pestes vocare possumus) expectandum nobis, quām veterum scriptorum misseranda deformitas? Inueteratū autem appello malū, quod statim post primas, scriptorum Latinorum præsertim, typographicas editiones (id est, quæ à primis prodierat typographis) grassari in eos cœpit. Quū enim quotidie vetera eorum exemplaria è tenebris emergerent, quidam cum his excusa conferebant, qui quascunque diuersas lectiones inuenerant, totidem castigationes esse credentes, mox cuipiam typographo tradebāt, à quo paucis post diebus aut mensibus noua prodibat editio, veterum exemplarium ope lōgē cæteris castigator, ut quidem titulus pollicebatur, vel potius mentiebatur. Quotaquæque enim ex iis, si verè loquendum fuisset, non potius cæteris deprauationi dici debuisse? Atqui lectiones

illæ diuersæ ex veteribus libris sumptæ erāt. Fateor: sed heus tu, vnde nisi ex vetustis itidem libris sumptæ erant illæ quas nunc indicta causa expellis? Insignia autem huius temeritatis exempla in Ouidij poematis habemus, quæ post Aldinam editionem prodierunt. quum enim passim in bibliothecis vetera poematum illius exemplaria extarēt, nominatim verò in quibusdam Parisiensibus, præsertimque in ea quā abbatia sancti Victoris habet, multi certatim exemplaria illa inter se conferebant, certatim diuersas lectiones annotabant, certatim in locum Aldinarum substituebāt, certatim ut noua editio his insignita prodiret, operam dabāt. Hoc verò quid aliud erat quam certatim ad fœdanda tam pulchra poemata contende-re? quum paucissima inueniri horum poematum exemplaria cū iis quibus Aldus olim usus est, comparanda, eius editiocum iis quæ ab illa descivierunt, collata, aperte, indicet. Quod certè vel illa qua Tibullis mortem deflet elegia testari luculentè potest. Quamobrem ab exemplis inde petitis initium sumam. p. Insignia sunt profecto quæ subiungit exempla. d. Nullam aliam recitationis mercedē à te peto Paule, quam ut ipsum libellum mihi commodes. p. Imò non commodabo tantum libenter, sed

donabo etiam. d. Gratias tibi ago.

Tam teneor dono quām si sit grande uolumen.

P A V. Tibi verò Antoni(ne sit quod Diony
sio inuidcas) istum eiusdem Henrici Stepha
ni libellum, Querimoniā artis typographi
cæ, dono. A N T. Non grātias ego sed gra
tēs ago, yt in accipiendo libello poetico,
magis poeticè loquar.

Nemo hodie ex nobis à te in donatus abilit.

P A V. Quod tuum est, Antoni, iudicium de
loco illo quem Dionysius recitauit? A N T.
Non alia certè videtur esse tanti mali ori
go quām quæ ibi ab Henrico Stephano de
scribitur: ac profecto quantum ex his illius
verbis colligere possumus, sires vniuersa
typographica illius arbitrio regeretur, non
quotidie ita in veterū scriptorū editionib^z
nouis nouatos simul tot locos haberemus,
id est, nouis lectionibus mutatos. p. Non e
quidē, Sed yeniam fortasse daret iis qui ni
hil in textum (vt vulgò appellamus) infer
rent nisi quod ex vetusto quoipiam exem
plari sumptum esset, etiam si nullo adhibi
to iudicio non tantum quadrata rotundis
sed etiam χεύσα χαλκίοις mutarēt: at qui suas
quoq; coniecturas in illum intruderēt, non
impunē ferrent: præsertimque si in illis etiā
quæ audaculæ videri possent, id sibi permit
terent. A. Digni certè sunt qui saltem mul

ctentur. Verum enim esse perspicio quod antea dixisti, partim vetustiores editiones typographicas, partim recētiōres ex Cicerone nobis Pseudociceronem efficere. D I. Verum certè fuerit hac in parte, & illud quod quidam olim dicere solebat, librios emendatos esse qui emēdati non essent. A. Illam tamē emendādi libertatē vel potius licentiam per varios libros longè ante nostra tempora grassatam esse, vel ex eo cognoscimus quod Priscianus de quibusdam Ciceronis locis sua etiam ætate corruptis queritur. Postquam enim attulit ex Cic. in Verrem oratione quarta, *Quod Siculus à cuius Romano, cuius Romanus datur*: item, *Primum suæ legis, quod cuius cum cui ageret, subiungit*, Sic enim veteres codices habent: quos imperitia quorundam corrumptit, mutantium scripturas.

A N T. Sed quomodo in his tot locorum Ciceronis mutationibus se gerunt Ciceronianī? p. Plerique ex illis cum Pseudocicerone redundunt Pseudociceronianī. A N T. Quomodo id contingit? p. Ex nimio nouitatis studio. plerique enim partim quæ rara sunt in Cicerone siue vocabula siue loquendi genera, partim etiam noua, consequantur. A. Quæ vocas noua? p. Quæ recentes editiones attulerunt. A. Atqui su-

specta illis ea esse deberent. P. Deberent eorum saltē nonnulla, si quo iudicio prædicti essent. D. Insitum certè omnibus est *φιλόκαγγος*. P. Procul tamen à nobis abesse debet quum sermonis puritas quæritur. Sed quum insolens vocabulum quidam olim vitandum dixerit tanquam scopulum, illi cōtrā, tanquā pretiosam quampiam gēmā, cōflectantur. D. Ex illis autē rarī quae dicis, quædā in vetustioribus etiā editionibus typographicis inueniuntur. P. Maximē. D I. Cur hæc quoq; tantopere illis placent? P. Nōnne scis, quod rarū est, esse vel hoc nomine pretiosum? D. Sed in vocabulis quoque siue loquēdi generibus nō semper hoc verū esse puto. P. Illi tamē hoc sibi persuaserunt. A. Eos non reprehendis qui rarī vtuntur vbi alia defunt. P. Nequaquam; nam ipse quoque illis tum vti cum aliquo etiam periculo velim. Sed mihi reprehensione dignissimi videtur qui vbi etiam alia suppetunt, quæ vſitatisima sunt, nescio quas multis inauditas voces vſurpāt. Exempli gratia, non potui risum continere nuper quum apud quendam C O N S O C I A T I S S I M V S legerem. D. Inauditam mihi esse hanc vocem fateor. A N. Mihi quoque est inaudita. Vnde quæſo manauit? an ex Cicerone? P. Si quædam epistolarum Ci-

ceronis exemplaria vocare Ciceronē possumus, ex Cicerone manasse dicemus. In tertia enim libri tertij earum quæ ad familiares scriptæ sunt, legimus, Nunc (quod à te petii literis ius quas Romæ tabellariis tuis dedi) uelim tibi curæ sit ut quæ successori coniunctissimo et amicissimo commodare potest is qui prouinciam tradit, ea pro nostra consociatissima uoluntate erga te, cura ac diligentia tua complectare. A N T. Quid? an ita in omnibus vetustis exemplaribus scriptum est? P. Imò plura sunt quæ constantissima habent quam quæ consociatissima. A. Sed ille cuius nomini vis parcere, vtebaturne illo adiectuo cum eodē substatiuo? P. Etiam. A. Mirū est eum nō potius constantissimam voluntatem dixisse. P A V. Atqui raro non fuisset usus vocabulo. A N. Estne ita scriptum in aliquibus typographicis editionibus? P. Est certè in iis quæ P. Victorij castigationes sunt sequutæ. A. Illam igitur lectionē probat Victorius. P. Et valde quidem sibi eam probari ostendit, quum scribit, vetustos codices non constātissima, sed consociatissima habere, quæ lectio elegātior sit & verior. Nescio enim (inquit) quomodo constantissimam suam voluntatē erga Appium dicere possit, quæ magnis simultatibus interrupta sit. Nam conso ciatas eorum inter se voluntates post recō-

ciliatam gratiam rectè potest appellare. Quinetiam addit, quosdam totum hunc locum immutasse, ratos fortasse parum Latinam vocem esse Cōsoc iatas: qui quātum decepti sint (inquit) nihil attinet dicere. Hęc ille, de altera lectione ita loquēs quasi quæ ex vetustis & ipsa libris non prodierit, sed ex alicuius emendatione sit profecta: quum tamen Manutius disertè testetur se *constantissima* in quinque libris veteribus inuenisse: in tribus tātūm, quorum vñus esset Medicus (qui certè ex eorum etiam numero est quorum autoritate ntitur Victorius) *confociatissima*. Ei autem quod idē Manutius obiicit, se nescire quomodo constantissimam suam volūtatem erga Appiū dicere possit Cicero, quæ magnis similitatibus fuerit interrupta: responderi potest fortasse, eo etiam maiorem videri amoris constantiam quòd ne illæ quidem quæ interuenerint sumultates vnius ab altero voluntatem potuerint alienare. Sic constas inter iuuenem & puellam dicetur fuisse amor, etiamsi rixæ aliquæ interuenerint, aut etiam inimicitiae (vt ille apud comicum dicit, in amore hæc omnia vitia inesse, iniurias, suspicione, inimicitias: addens, inducias, bellum, pacem rursus) vel quæcumque amorem interrumpere quidem possunt, sed

non rumpere. Quò pertinet istud distichū
in Anthol. epigrammatum,

Ἐρεις ἐρωτᾷς ἐλνοί μάρτυρος ὁ δὲ μῆδος αἰλαῖται.

Μᾶλλον εὐλώς ἐρέσθαι τοῦτον ἐρωματίλως.

Cui simile est hoc Propertij,

Non est certa fides quam non iniuria uersat.

Quæ si tamen Victorio satisfacere non pos-
sunt, at illi satisfaciāt alij duo eiusdem Ci-
ceronis loci in alia ad eundem Appium e-
pistola, in quorum vno constante in itidem
suam erga illum voluntatem dicit, in alte-
ro autem constantiam. In ea enim (quæ est
nona eiusdem libri) scribit, *Itaque conscientia
meæ constantis erga te uoluntatis rescripsi tibi
subiratus. ius uero literis lectis quas Philotimo li-
berto meo dedisti, cognoui intellectique, in prouin-
cia multos fuisse qui nos quo animo inter nos su-
mus esse nollent: ad urbem uero ut accesseris, uel
potius ut primum tuos uideris, cognosce te ex iis,
qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis
tuendis erga te obseruantia et constantia fuissim.*
Iam verò ut de iis loquens quos putat totū
illum locū imminutasse, ratos fortassis parū
Latinam vocem esse Consociatas, scribit,
*Qui quantum decepti sīnt, nihil attinet di-
cere: ita ego dixerim, Nihil attinebat id ta-
cere. Viderit enim Victorius, vir alioqui do-
ctissimus, nē ipse met decipiatur, si vnicus
iste locus vocabulum illud Latinum esse*

ipſi perſuadet: præſertim quum maior pars exemplarium diſſentiat. A N. An Latinum eſſe non putas? P. Nihil hac de re pronuntiare volo: tantum oſtendo, dubitationem quæ de illo moueatur, minimè ratione caritaram. A N. Qui autem illo verbo uſus est, in eōne eſt uſus loco vbi alioqui Conſtantissima quadraſſet? P. Aliud certè nihil declarare voluit. A N T. Eo minus venia dignus eſt. D. Tibinc, Paule, omnino diſplacet rari vocabuli uſus? P. Non omnino mihi diſplicere, ſatis iam oſtendi, quum dixi me voce rara cum aliquo etiam periculo vti non dubitaturum, vbi alia deſt. D. Alioqui autem vti nolis? P. Imò certè alicubi etiā voce rara vti non recuſem, quanuis alia quæ ſit uſitatissima, non deſtit: ſed ita ut ſuam illi ſedem deligam. Quinetiā vbi res eadem repetenda eſt, vocabulis vulgaribus priùs uſus, raris vti poſtea, aut etiā (ſi opus ſit) rara vulgaribus & vulgaria raris intermiſcere non dubitem. A. An igitur nō verear diſcere *Opiniosiſſimus*, & *Opinatōr*, & *Opinabile*? & *Turpificatus*, vel *Materiatus*, vel *Munitare*, vel *Petiturire*, vel aliud quodpiam ex iis quæ Henricus Stephanus in libro ſuo *De Latinitate* falſo ſuſpecta ex Cicerone affert? P. Cur, obſecro, eorū aliquod uſurpare verear, præſertim ſi omnium exempla-

riam consensu videam confirmari? Hoc enim vel maximè reprehendo in illo qui dixit *consociatissimus*, quòd usus sit voce quam quum raram esse constet, an etiam Latina sit, non itidem constat. Vide igitur ne ex istis etiam vocabulis aliquod eadem de causa minus admitti debeat. Certè quod ad tria prima nomina attinet, Opiniosissimus, Opinator, Opinabile, non dubito quin Cicerò illis usus fuerit, & quidem ut coactus ad exprimendas voces Græcas eorum de quibus agit philosophorum. Illa verò duo participia, Turpificatus & Materiatus, in libris De officiis legi recordor, & Turpificatum corpus, Materiatam male domum dici. Sed pro hoc participio alia etiam est lectio, si bene memini. A. Non lapsus es memoria. nam pro male materiæ, legitur etiam malæ materiæ: sed tamen ita ut participio illi vetera exemplaria suffragentur. P. Munitare autem in quo Ciceronis loco extet, nō recordor. A N T. Extat in oratione pro Roscio Amerino, Quapropter desinant aliquando dicere, male aliquem loquuntum esse, si quis uerè ac liberè loquuntus sit: desinant suam causam cum Chrysogono communicare: desinant, si ille læsus sit, de se aliquid detractum arbitrari: uideant ne turpe misérumque sit, eos qui equestrem splendorem pati non potuerunt, serui nequissimi domi-

nationem ferre posse. Quæ quidem dominatio, iudicæ, in aliis rebus antea uersabatur: nunc uero
quam uiam munitet, quò iter affectet uidetis: ad
fidem, ad iusurandum, ad iudicia uestra, ad id
quod solum propè in ciuitate sacerum sanctum
que restat. Libuit autem locum altius repe-
titum tibi recitare, quò facilius de hac le-
ctione quæ habet munitet, iudicare posses:
P A V. Afferturne & alia? A N T. Minime,
quod sciam. P A V. Non igitur ferendum
de illa iudicium est (quod etiam non ma-
gni ponderis esse deberet) sed quæ sit eius
significatio quærendum est. A N T. Mo-
nitum te volo priùs, esse qui potius legen-
dum suspicentur quò uiam munitet. P. Quid
verbo Munitet declarari putas? an sicut
frequētatiui verbi formam habet, ita etiam
aliquam frequentationis significationem
in esse illi putas? A. Nequaquam. D. Adria-
nus Turnebus in suis Aduersatiis huius ver-
bi mentionem facit. P. Locum illum apud
eū quære: nos interim Ciceronianū expen-
demus. A. Nónne Quò uiam munitet, magis
placet? P. Si nullius veteris exemplaris cō-
sensus accedat, retinendam alteram lectio-
nem censeo. D. Audite quæ ab illo de hoc
verbo scribuntur. Munita e pro Munire cu-
pere, sine frequentationis significatione,
apud Ciceronem non indiligens nec osci-
tans

tans lector obseruabit in oratione pro Roscio, *Nunc quam viam munitet & quod iter affectet uidetis.* p. Vide ne fallaris. legis enim, *quod iter affectet*, non autem, *quò iter affectet*. d. Ita certè lego vt à typographo impresum est. p. a. v. An vcrò & à Turnebi ita scriptum sit, dubium esse potest. a. n. Non dubito quin illa quoq; lectio in nonnullis editionibus reperiatur. p. Rationi certè consentaneū videtur vt vtrobique quò, vel, vt quā in priore mēbro, ita quod in posteriore scribatur: sed tamen siue quā siue quò illic legamus, eadem esse videtur verbi Munitare significatio. d. Nónne eam esse existimas quam tradit Turnebus? p. Non equidem. nam Munitet declarare potius existimo, Munire incipiat, aut Munire paret, quām Munire cupiat. a. n. Aptior mihi videtur, Paule, illa quæ à te tribuitur huic verbo significatio. multo enim minus est, Munire cupiat, quām Munire incipiat, vel Munire paret. nam aliquis viam munire cupiet forfasse, qui tamen ad ipsum opus nunquam accedet. d. Non temere à tanto viro discedendum censeo. a. AEgrè fert Dionysius sc tempus quod querendo illi Turnebi loco impendit, perdidisse. d. Hoc ego fānè minimè dissimulabo, me non tempus solum, sed oleum etiam atque operam mihi

f. i.

videri perdidisse, quod illam expositionem
 diu euoluto libro tandem inuentam non
 sequamini. A N. Si nos sequendam esse eam
 docueris, sequemur. nam quod de me, idem
 & de Paulo spōdeo. P. Hoc spōdere potes,
 nec timere ne illud experiaris, εγύα, πάχει
 ἀνα. D. Non iij estis certe qui à me doceri
 possitis: sed mementote proverbi, Ρομάνι
 καὶ μητρός αὐτῷ μάλα κακέσθι τίππι. ita enim ma-
 lo dicere quam μωρός αὐτός. Quinetiam eo
 sum ad defendendam Turnebi sententiam
 audacior, (si hæc audacia est) quod mihi in
 mentem venire putem quæ illum ad expo-
 nendum ita verbum illud impulerint. A N.
Quid attinebat hæc præloqui? D I O. At te
 quid attinet huic mæ præfatiunculæ ob-
 loqui? P A V. Neque tibi præloqui illa neces-
 se erat, neq; Antonium tibi illa præloquu-
 to obloqui decebat. D. Interpellando si-
 mul etiam cogitationem meam interturba-
 uit Antonius. P A V. Vide Antoni ut tuis
 interpellationibus Dionysio molestus esse
 desinas. D. Iam redeo in memoriam eoru-
 quæ dicere de explicatione illa volebam.
 P A V. Quæ, obsecro, ea sunt? D. Turnebum,
 quum ita verbum illud exponeret, respexi-
 se puto ad verba similia Dormito & Ven-
 dito, quibus itidem cupiditatis significatio
 inest: quum Dormito, sit Dormire cupio:

Vendito; Vendere cupio. P A V. Quid si ne horum quidem verborum esse hanc significationem tibi fatear? A N. Ego certè tibi eam esse fatenti assensus non fuisset. D. Tè nolo, Antoni, expectare dum rationem afferat Paulus cur à me dissentiat: vt quum eam attulerit, te dicas illi subscribe: sed iam nunc eam ex ore tuo audire volo. alioqui dicam tibi impingam grande. A N. Non hoc certè nomine tibi à me dica impingetur, quū mihi parata sit responsio. Aures igitur arrige: Si Dormito non aliter exponi posset quàm Dormire cupio, aptè hoc verbum in exemplum à te allatum esse dixissem: sed quum non minus aptè possit explicari Dormire incipio, vt sit verbum inchoatiū, non desideratiū (aut quæcumque sunt nomina quibus grāmatici & hoc & illud verborum genus appellarunt) non minus pro me quàm pro te facere illud dī-
co. D. At de Vendito, quid respondes? A. Pauli ego partes nolo fuscipere: de uno respondi, eius est de altero respondere: cur enim totum mihi onus incumbat? P. Astutè egisti, Antoni, qui ex duobus exēplis illud elegeris cui quod opponi posset in prōptu erat. D. Rem mihi gratā facis Paulc, quòd ingenuè fatearis nihil alteri meo exemplo posse opponi. P. Fareor equidem, nō mihi
f. ii.

videri verbum Vendito posse exponi Ven-
dere cupio. nā in alia significatione quām
pro Vēdere incipio, mē legere nō memini.
cuius etiam exemplū insigne extat in prin-
cipio cuiusdam Plinianæ epistolæ, *Tran-*
quillus contubernalis meus mult emere agellum
quem uenditare amicus tuus dicitur. A N. Quid
si Vēditare accipi etiam pro Exponere ve-
nalem dicamus? p. At nihil hoc nobis ad
confirmandam nostram verbi Munito ex-
plicationē proderit. idcōq; potius ita cum
Dionysio trāsigimus, vt ex duobus quæ attulit
exemplis vnum facere pro illo fateamur,
alterum nihilo magis ab eius quām à
nostris partibus stare dicamus. D. In tuam
non in Dionysij gratiam huic conditioni
acquiescam. p. Sed illud verbum Vendita-
re alium quendam eiusdem Turnebi locum
mihi in memoriam reuocauit, de his Cice-
ronianis verbis, *Vendere auctionē:* in quo etiā
ab illo dissentio. A. Quid ille de his verbis
dicit? p. Se existimare ait, *Vendere auctionem*
ea dicendi forma dictum esse quā à Cæsare
vendere sectionem: vt nihil aliud sit Auctionem
vendere quām Auctionari & Res in
auctiōne vendere. A N T. Tu verò quomo-
do verba illa exponis? Imò ego nō uenderet
auctionem sed *in auctiōne uenderet* apud Cice-
roneum scribendum censeo in oratione pro

Quintio, vnde illud genus loquendi affertur.
 D. I. Sed cur non ut Vendere sectionem, ita
 etiam Vendere auctionē dicetur? P. Addo
 etiā dici AEstimationes vēdere, & quidem
 ab ipso met Cicerone. quod exemplū addi-
 disset profectō ipse Turnebus, si eius recor-
 datus fuisset. D. Cur ergo non itidem Au-
 ctionem vendere admittis? P. Quoniam
 ut AEstimationem vel AEstimationes pro
 bonis æstimatis, & sectionem prō bonis ex
 sectione prouenientibus, ut ita loquar, sic
 Auctionem pro bonis auctioni addictis,
 seu quæ in auctione exponuntur venalia,
 non reperio. D. Non temere tamen (utiā
 antea dixi) à tanti viri sententia disceden-
 dū est. P. A. V. Non ego certè hac de re sum
 monēdus, qui Adriani Turnebi & admira-
 tor suū supra quēuis aliū, & laudator. Atq;
 vtinam non tanta breuitate in suis Aduer-
 siorum libris esset usus. Paulo enim lucu-
 lentior & plenior quorundam locorum ex-
 planatio & maiorem illi operi gratiam lau-
 démque conciliasset, & lectori multo ma-
 gis satisfecisset. D. Si fuisset ostentator, vt
 ille qui eum per contemptum Cisalpinum
 nescio quem appellat, & æquè verbosus
 atque is variarum lectionum scriptor de cu-
 ius loquacitate memini te aliquando apud
 me questum esse, ita suos Aduersiorum

libros dilatare potuisset ut quatuor mulos
onerarent. p. Scio de quo variarum lectio-
num scriptore loquaris: sed ad illum de ra-
ris vocabulis sermonem reuertendum cen-
feo. Ultimum eorum puto fuisse *Petiturire*.
vnde verò Antoni illud Petiturire à te peti-
tum est? A N T. Vsus est hoc verbo Cicero
in fine epistolæ II, libri I, ad Atticum, vi-
deo hominem ualde petiturire: nauabo operam.
Sed non dissimulabo, aliam lectionem in
prioribus editionibus extare: hanc videli-
cket, video hominem ualde petitur. re nauabo o-
peram. vel coniunctè, renauabo. p. Sed af-
ferturne ex aliquo veteri libro illud Petitu-
rire? A. Maxime. p. Simile igitur erit ver-
bis *Sullaturire* & *Proscripturire*, quæ leguntur
in quadam ad Atticum epistola: simile etiā
verbo *Senaturire*, quod certè ex veteris scri-
pturæ vestigiis rectè deprehensum esse vide-
tur, in quadam Cœlij epistola, ea nimirum
quæ quarta est libri octauii. Quum enim
superiores editiones habeant hanc lectio-
nem, totus ut nunc est hic scaturit, sitque tandem
in quadam veteri libro inuentum sentitur,
quo nihil significari potest, rectè videtur ex
eo factum *senaturit*. quod tamen margini
duntaxat adscribi maluissem. A N. Tu mo-
re tuo magnam quandam in mutandis ve-
terum librorum lectionibus religionē po-

stulas. P A V. *Quidni verò hac in re sim religiosus?* Sed quod ad vocabula rara attinet, non tanta mihi religio est illis vti quantum existimas. Imò verò (quod tibi mirum videbitur) nuper Ciceroniano cūdam verbū *Consanuit* refugienti, vt illo vteretur, tādem persuasi. A. Estne illo vsus Cicero? P A V. Si nōn *Consanuit*, saltem *Consanuisse* apud eum extat: in ea libri quarti epistola qua consolatoriæ Sulpitij respondet, *Nunc autem hoc tam gravi uulnere, etiam illa quæ consanuisse uidebantur, recrudecunt.* A. Nónne & alia ibi est lectio? P. Est certè, *consenuisse*. A N. Videris igitur nolle eam quam aliis imponis legem seruare. P. Cur id ais? aut quæ illa est lex quā me aliis velle imponere dicas? A. Nónne dixisti te non dubitaturum vti illis raribz vocibus quas recēsui, si modò exemplarium omnium consensu eas videres comprobari? P A V. Dixi me nō dubitatum illis vti, præsertim si id viderē: non autē si modò id viderē. Me enim tunc magis audacter illis usurū non dissimulaui: sed absq; illo consensu me usurum illis non negauī. Neque tamen sine exceptione hoc dicendum fuerit, quum ex raribz vocabulis nonnulla sint quæ multis de causis adeo suspecta esse possunt, vt non solum omnium quæ reperiuntur exemplarium, sed multo etiam

plurium consensum postulent. cuiusmodi sunt illa de quibus initio dictum à nobis fuit, *Fæcetus*, *Capitulum*, *Complices*. D. Ninium seuerè in Paulum nostrum inquiris, Antoni. A. Ciceronianus ille, Paule, nōnne & ipse aliam lectionem ibi esse respondebat? P. Maximé. A N T. Quomodo *consanuisse* magis loco illi conuenire quām *consenuisse*, persuadere potuisti? P A V. Primum quidem ostendi eam esse formam verbi *Cōsanuisse*, quæ minimè à Latinitate, etiam *Ciceroniana*, abhorre dīci posset: deinde & *Cornelium Celsum* eo non semel usum esse docui: quinetiā apud *Vlpianū* pro *consanuerit* scribēdū itidem videri *cōsanuerit*, dixi, hoc in loco, *Si homini digitus sit abscessus, membris quid lacratum, quanuis consanauerit, si tamen ob eam rem eo minus uti possit, non uideri sanum esse.* Addidi, non meminisse me legere de vulneribus dictum alterum illud verbū: *si tamen & de illis usurparetur, repetiri posse quæ consenuerint & tamen sanata non sint.* Dénique *Nasonē* non ut consenescant sua vulnera, quæ cruda sint, sed ut tandem cicatricem ducant, optare:

Tempore ducetur longo fortasse cicatrix:

Horrent admotas vulnera cruda manus.

Perinde autem esse acsi dixisset, Consanescant tandem aliquando, fortasse ostendunt

quæ præcedunt, ut mea sint dictis pectora sa-
na tuis hæc item in extrema epistola,

*Nec tamen infior, si possent nostra coire
vulnera, præceptis posse coire tuis.*

Sed uereor ne me frustrè sanare labores.

Adiiciam verò & hoc iis quæ illi dixi, posse
illud *recrudescant*, hoc Nasonis pentame-
tro exponi, *vulnera non aliter quam modò facta
dolent*. Apud eundem enim hæc quoque le-
gimus,

*Quæque mera spatioque suo coitura putauis
vulnera, non aliter quam modò facta dolent.*

A. Non miror certè si tandem Ciceroniano
illi persuaseris ut verbo illo vteretur. P A V.
Timidè tamen usus est. A N. At si occasio
aliqua se obtulisset usurpandi vocem *Leui-
dense*, potius vadimonium (quod aiunt)
deseruisset, quam illam occasionem præ-
termisisset. D I. Miraris Ciceronianis tam
raram tamque elegantem sui Ciceronis vo-
cem placere? A N. Miror profectò illam eo
tantum nomine placere quod rara vel po-
tius rarissima sit. D. Nónne scis hoc natu-
ra insitum esse hominibus, ut quæ rara sunt,
pluris faciant? A N T. Sed in iis quæ ad
sermonem pertinent, non debere nobis eo-
dem quo aliis in rebus modo raritatē pre-
tiosam esse, dictum fuit antea. P. Omissis
Antoni, quod tūc adiectum fuit, raritatem

vocis alicuius tum pr̄sertim minus placere nobis debere quum vel propter dissidentia quępiam exemplaria vel aliūde suspecta nobis esse potest. D I. Quid, obsecro, vocabulum illud tibi suspectum potest reddere? P A V. Vel illud certè, quòd viris sagacissimis suspectū fuisse vidcam: & in his, Octauio Pantagatho, qui *leui dente* scribendum putabat. Sed & illud, quòd eius conjectura exemplari vno adiuuatur ex iis quibus usus est Lambinus. In vno enim *leui dente* scriptum esse ait disiunctim. Quām autem procliuis ex illa litera in hanc fuerit lapsus, quid attinet dicere? A N T. Antequam plura de hac voce differamus, ipsum Ciceronis locum & legendum & expendendum censco. P A V. Rectè mones. A N. Is extat epistola libri noni duodecima, *Orationulam pro Deiotaro*, quam requirebas, habebam mecum: quod i. o. putaram. Itaque eam tibi misi: quam uelut sic legas ut causam tenuē et in opem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti ueteri et amico munusculū mittere uolui leuidense, crassō filo: cuiusmodi ipsius solent esse munera. Sed quædam exemplaria leuidensæ habent, cum æ. Quinetiam alia lectio affertur, *lenidense*. P A V Hæc quoque pro me, id est, pro mea suspicione, faciunt. D I. Sed *leui dente* quid significaret? A N T. *Leui pectine*: sicut addi-

tur *craſſo filio*. Esse autem pectinem textorū quoque, & illi etiā tribui dentes, non ignoras. Interim verò lectionem illam *leuidense* subleuari vicissim quodam Isidori loco nō sum nescius: sed hoc saltem fatendum erit, non deesse quæ vicissim illā reddere suspicetam possint. D I. Ergóne tibi illius vocabuli viu interdicis? P. Non equidem: sed eo me non lubenter nec nisi timidè usurum fateor. D A Ciceronianis requiris (quantū video) ut valde sint circumspecti, & illorū quoq; vocabulorum quæ apud Ciceronem extant (non in typographicis tantum editionibus, sed in quibusdam etiam antiquis libris) delectum magnum habeant. P A V. Hoc certè requirēdum ab illis esset: sed plerique contrà, nescio quo nouitatis studio (valde enim rara aliquid *xayrospemias* orationi videtur allatura) ne ab iis quidem abstinent quæ, tanquā Apuleiana potius quam Ciceroniana, reiicerent, si vnico ipsius Ciceronis loco creduli esse nollent. Reperiuntur enim apud eos vocabula, quæ multo etiam magis quam vllū ex superioribus quis miretur. Nam, vt de eo nunc dicam quod mihi commodū memoria suggestit, mecum omnes multo etiam magis miraturos simūlquæ irrisuros puto apud quēdam qui in Ciceronianorum albo non postremum

vult locum tenere , cuiusdā participij vsum,
quod quum ab ipso etiam Manutio Ciceronianum habeatur, ego contrā Pseudociceronianum esse suspicor. A N T . Quódnā illud participium est? P. Ignotus. A N . Imò certè est cur miremur te participij huius vsum mirari. P A V . Desinet uterque vestrūm hoc mirari quum intellexerit de quo huius participij vsum loquar. Sed vos ad ipsum Ciceronis locum vnde sumptus ille fuit, dēducendos censeo. Vbi posuisti Dionysī illud epistolarum Ciceronis exemplar, quod modò in manibus habebas? D I O . Super sedili quod abaco proximum est. A N . En tibi illud. P A V . Quærenda est duodecima libri quinti epistola. A . En tibi illam. P . Neque autem ego sum ita demens, non procul hinc est locus quo nobis inuento est opus. Neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimū pingi & à Lysippo fingi uolebat, sed quod illorum artem cùm ipsis tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant. Adscribit autem margini Manutius, actiū positū esse ignotis pro iis qui non nouerāt, antiqua figura: de qua vult sua scholia consuli. A N . Ea igitur iam nunc adeamus, & quidem postremam eorum editionē, quæ multo est auctior. Ignotis (inquit) posuit non pro iis qui ignoraretur,

sed qui ignorarēt illa simulacra. ut id quod patitur, accipiatur pro eo quod agit. Antiquē nam & Plautus in Pseudolo, *Nom̄: notis prædictis.* Pro Iis qui nouerunt. Deinde hac significatione Notos à Liuio quoq; dici ostēdit, atque adeo ab ipso etiam Cicerone: à Curtio eandem illam vocē Ignotos. d. Quid tu Paule tot testimoniis potes opponere? p. Nihil moror aliorum scriptorum locos, quām multa enim apud eos legimus quæ Ciceronem nunquam dicturum fuisse constat? d. Atqui Notos actiua itidem significatione in alio ipsius etiam Ciceronis loco inueniri tradit. p. Non puto locū eius afferri posse qui secus exponi, aut in suspicionē venire nō queat. d. De hoc dūtaxat in præsentia nūc agamus: an tu eū vel aliter exponis, vel suspectū habes? p. Aliā expositionē afferri posse nō puto, manete hac lectione: sed locū suspectum me habere profiteor. d. Cuiusvis est hoc dicere, se locum, hunc vel illum suspectum habere: sed is demum se hoc non temere dicere ostēdit, qui non magna cum mutatione emēdari posse docet. p. Hoc ego tibi nunquam concesserim, non alia conditione licere cuiquam de loco sibi suspecto conqueri: sed tamen accipio cōditionem, ad hunc quidē quod attinet. A. Magnum certè est, Dionysi, quod

se facturum Paulus pollicetur. p. Et pollicor, & faciam. An rem magnam præstare videtur qui locum quempiam ex coniectura emendat? A. Ideo rem magnam te præstissime dicam, si coniectura tua ἀληθὴς fuerit, & parua fiat mutatio, quod nec Manutius nec Lambinus potuerint itidem τὸ σκοτεινὸν σχάζεσθαι. p. Hoc saltem spondeo, mutationem non magnam fore, quum vocula ex duntaxat velim interiicere. A. Assequor iam quid velis, & ubi illam particulam inse-
rendam suspiceris. Nimirum ita legendum arbitraris, Atque illi artifices corporis simulacra ex ignotis nota faciebant. D I O. Non dubito quin Victorius, Manutius, Lambinus, & cæteri omnes qui in emendandis editionibus studium atque operam posuerunt, coniecturam tuam obuiis vlnis amplexuri fuissent. p. Non igitur mihi tandem fateberis, Dionysij, inconsideratè & incepitè illum Ciceronianum fecisse qui se magis etiā Ciceronianum fore putauit si locum hūc imitaretur? D. Fatebor. A N. Quā m miror te hanc confessionem ex Dionysij ore extorquere potuisse. D I. Cur miraris? A. Quod ea quibusdam quæ antea dixisti, repugnare videatur. D I. Non equidem ita hoc concessi, ut ideo velim quæcumque rara sint apud Ciceronem, οὐδὲ μίαν Mēnor ponere, &

Ciceronianis vitanda dicere. P. Hoc à te petere, impudentis esset. *Quis enim illis nō permittat (exempli gratia) Tribuere dicere pro Distribuere?* A. Hoc ego quibusdam illorum ita placere video, ut nunquam composito Distribuere, sed semper simplici Tribuere vtantur. P. At certè in hoc etiā verbo *nā̄γει* vitare debent. alioqui enim eorū sermo meritò affectatus dicetur. A. Multos eorum esse scio quibus iure optimo affectationis frigidæ & puerilis crimen obiicitur. Sed illud Tribuere, pro Distribuere, est ne valde frequens apud Ciceronem? Nam vnius tantum loci recordor in quo ita usus fuerit, lib. De finibus secundo, Zenonis est, inquam, hoc Stoici, omnem uim loquendi, ut iam antè Aristoteles, in duas tributam esse partes dicere. P. Alius certè loci nec ipse memini: non dubito tamen quin & alibi ita positum verbum istud legatur. A. Viderint quomodo loco illi fidant, quum ex quibusdā exemplaribus afferatur *distributam*, non *tributam*. P. A. v. Nimium es seuerus, Antoni. non credis illud compositum *distributam* expositionem esse simplicis quæ ex margine in textū irreperserit? A. N. Imò multo etiam maior est illorum hominum seueritas: tanta certè ut illis audientibus nequaquam duobus vocabulis quæ modò protulisti, vtendum sit.

P A V. Quæ sunt illa? A N. *Margo*, & *Textus*:
 P. Marginem quidem quid nos vetet ad eā
 rem significandam dicere, haud satis scio:
 at Textum perinuitus dico. atque id colli-
 gere inde potuistis quod antea nunquam si-
 ne præfati uncula usus eo fuerim. D I. Qui-
 bus igitur vocibus, Antoni, harum vice v-
 tuntur? A N. Pro Margine quidam oram li-
 bri dicere consuecrunt: pro Textu autem
 aut Contextu obseruavi apud Manutium
Continuationem uerborum. Sed is quanuis Te-
 xtum vel Contextum non dicat, non tamē
 & Marginem dicere veretur. Spero me, si e-
 ius scholia proferantur, ea quidem quæ po-
 stremò sunt edita multo auctiora (quæ ac-
 cessio Appendix ab Henrico Stephano nu-
 per excusa continetur) facile locum inuen-
 turum ubi continuationē verborum id ap-
 pellat. P A V. Ego verò illa tibi facile exhibeo.
 D I. Quid tibi de illa periphrasi Ma-
 nutiana videtur, Paule? P A V. Nihil de illa
 pronūtiabo, donec ipsum locum viderim.
 A. Iam inueni. *Tertius est apud melibet, cuius*
m margine scriptum video, Q. Leptam: quum à
continuatione uerborum Ciceronis absit. P. Ma-
 nifestum est eum aliud nihil significare vo-
 luisse quam quod vulgus Textum siue Con-
 textum appellat. D I. Quomodo, inquam,
 tibi placet hæc periphrasis? P A V. Nō mul-
 tum

tum certe. ac mihi non defuissent hoc quidem loco alij varij eam rem significandi modi. Dixisse enim, Quum inter Ciceronis verba nō sit. aut, Vnā cum cæteris Ciceronis verbis. Vel, Quum in ipso Ciceronis loco non extet. Vel, Quū absit ab ipsa verborum Ciceronis serie. Sed quis tandem finiserit si tā se uero examine in singula quibus interduin uti cogimur verba inquiratur? Tandem profectò nec voce Lectio uti nobis licet eo quo utimur modo, quum dicimus, Alia est lectio, vel diuersa: Mendoza lectio, vel emendata. Ac vereor etiam ut scriptura dici hac in significatione possit. A. Nimiū sanè fuerint delicatæ aures quæ talia vocabula ferre non poterunt, quum præfertim alia desint. P. A. v. Non equidem tulerint quod à Dionysio non multo ante dictū fuit, De hoc duntaxat in præsentia nūc agamus. D. Quid hīc illis displicere possit? P. Illud in præsentia. volunt enim dici tantum in præsenti. A. N. Ratione aliqua niti hac in re videntur. nam in præsenti respondet omnino ei quod à Græcis dicitur ἡ τῷ παρόντι, cum eadem ellipsi, hīc, nominis χερώ, illic, nominis Tempore. D. Quid? tu quoque, Antoni, vis me reprehendere, perinde ac si ex eorum sis numero quibus sunt delicatæ aures? A. N. T. Non delicatæ sed te-

retes mihi sunt aures. D. Teretibus scilicet
 opus est auribus ad diiudicādum hōcne an
 illud dici debeat. p. Imò vtrunque dici po-
 test, si exemplaribus fides habetur. Nam In
 præsentī quidem legitur in Ciceronis epi-
 stola 10, libri secundi, *Hæc ad te m præsentī*
scripsi: ut sp̄eres te assequi id quod optasti: sed
 In præsentia scriptum est in ea qua Ser-
 uius Sulpitius ipsum Ciceronem consola-
 tur: atque hoc Manutius non indignum
 iudicauit quod à se annotaretur. Adscripsit
 enim margini, à Cicerone quoque dictum
 esse itidem In præsentia. Quinetiam oratio-
 ne vii in Verrem, legimus, *In præsentia, in-*
quit Cleomenes, quoniam ita necesse est: sed post
aliquid uidebimus, ne iste nobis obstatre possit. Ut
 tamen liberè dicam quod sentio, suspecti
 sunt mihi loci omnes vbi In præsentia le-
 gitur. D. Nunquam tamen dediscere po-
 tero ita loqui. P A v. Si fortè in aliquos inci-
 das qui te reprehendant, exemplarium au-
 toritate tueri causam tuam poteris. D. Scio
 & quosdam Ciceronianos ita loqui. P A v.
 Scio illos non pauca quæ multo minus ex-
 cufari queūt, dicere: vt tamē eos aliorū cen-
 suræ potius quām meæ subiiciā, mētionem
 nunc vnius dūtaxat vocis faciam, qua quā
 Paulus Manutius tanquam non Latina so-
 lūm sed Ciceroniana etiam vtatur, Lambi-

nus contrà ne Latinam quidein esse censet.
 A N T. Quænam ea est? P. Inanimatus. Hac enim Manutius quoque vtitur cùm alibi, tū suis in epistolas scholiis. Gratosum (inquit) de inanimatis rebus non dicitur: sed gratosi homines appellantur. At Lambinus in hunc Ciceronis locum qui est libro De officiis secundo, *Quæ ergo ad uitam hominum tuendam pertinent, partim sunt inanima, ut aurum, argentum, &c. partim animata.* In hunc, inquam, locum ille annotat, legēdum esse *inanima*, non *inanimata*, atque hoc primum libros veteres, deinde Nonium Marcellum, qui hunc locum profert, postremò usum Latini sermonis peruincere. A N. Inuenitur tamen & alibi apud Ciceronē vox ea quam ex illo reiicit loco Lambinus.

P A V. Scio & in Topicis eam legi, sed inde quoque idem illam expellit. A N. Quia moueri Lambinum ratione arbitraris? P. Eam ipse declarat, quū inter alia dicit usum Latini sermonis peruincere dicendum esse *Inanima*, non *Inanimata*. A N. Sed non declarat quónam modo id peruincat Latini sermonis usus. P A V. Eum puto, quum hoc diceret, ad originem simplicis *Animata* respexisse, quam habet à verbo: ita vt sit velut nōmē *participiale*, siue *participiū nominis* vice fungens: quum *Inanimata* itidem à

verbo esse non possit. fortasse autem & ad alia ex nomine Animus deducta respexerit, quibus similem formā habet Inanimus. A. Mirum est Manutium hoc non animaduer-
tisse, quum à Lambiño fuerit animaduer-
sum, qui minus curiosè talia scrutatus fuisse
videtur. P A v. Magnam iniuriam Lambini
manibus feceris si eum Manutio in iis quæ
ad linguæ Latinæ cognitionem pertinent
cessisse dixeris. Sed in quibusdam tamen a-
liorum omnium error illum quoque in er-
rorem impulit. A N. Cedo exemplum eius,
quod dicis. P. Exemplo fucrit nomen Di-
ctio, quo quum videret non Manutium tâ-
tum sed cæteros omnes & Italos & Gallos
vti pro voce, seu vocabulo, ipse quoque ita
vñs est: quum tamen aliud significet apud
eos scriptores qui nobis idonei Latinitatis
autores esse possunt. A. Quid si verò apud
horum quoque quempiam aliquod illius
significationis exemplum delitescat? P. Si
haec tenus delituerit, at nunc saltē in lucem
venire cupio, vt sententiam mutem, & post-
hoc ipse quoque ita uti minimè dubitem.
A N. Apud Fabiū Quintilianū illum vocis
illius vñsum extarc puto, & à me posse inue-
niri: sed eum fortasse inter idoneos Latini-
tatis autores non censes numerandum. P.
Illos quidē qui Cicronianos se profitētur,

ridiculos fore puto si illius duntaxat aucto-
ritate nitantur: at ego tamen illam in primis
contemnendam vel parui faciendam existi-
mo. Itaque illius scripta iamiam afferam,
vt locum illum apud eum quæras. D. Ego
certè nūc primū in dubium vocari video
an vocabulum hoc significationem illam
habeat. P. En tibi Quintiliani libros An-
toni. A.N. Spero me non multum tempo-
ris in quærendo loco positurum. En tibi il-
lū, libri noni capite primo, *Eftigitur tropus,*
sermo à naturali & principali significatione trāf-
latus ad aliam, ornandæ orationis gratia: uel (ut
plerique grammatici finiunt) Diction ab eo loco in
quo propria est translata in eum in quo propria
non est. P. Quid? videris tibi locum osten-
disse in quo Dictionem pro voce seu voca-
bulo accipere sit necesse? A. Mihi certè vi-
deor. P. At mihi non videris. Cur enim po-
tius in hac posteriori definitione tropus e-
rit vocabuli duntaxat cūiusplam translatio
quām in priori? In illa enim non dixerat
tropum esse vocabulum trāslatum, vel vo-
cem translatam, sed sermonem translatum.
A.N. An igitur dictionem in posteriori de-
finitione idem esse putas quod sermonem
in priori? P. Idem certè, aut tale quid. Nam
memini eum in hoc ipso capite $\lambda\epsilon\xi$, utro-
que illorum exponere. D. Omnes ferè erra-

rent si Dictio non satis Latinè diceretur pro vocabulo. P. Vide quod dixi, Fabium, ubi duas statuit orationis partes, διανοίας & λέξεως, exponere quidem διάνοιαν, Mentem, Sensem, Sententias: λέξην verò, Verba, Distionem, Elocutionem, Sermonem. A N T. Scio frequentem esse hunc vocis Dictio usum pro elocutione apud illum, sicut & apud Ciceronem, adeo ut exempla proferre superuacaneum sit: sed alteram quoque significationem videor mihi apud illum, Fabium, inquam, obseruasse. D I O N. Sicubi plurali numero diceretur, Dictiones duæ, vel tres, tum verò dubitari non posset quin vocabula significantur. P. Pertinacijs de hac re nolo contendere: hoc tantum dico, me ne Fabium quidem eo nomine ita usum crediturum esse, donec aliud ex eo magis idoneum exemplum afferatur: verum etiam si unum atque alterum aut etiam plura quis afferat, hæc alium quidem, qui ita & ipse ventatur, excusare possint, at Ciceronem non item. A N. Ego magis circumspetè loqui Ciceronianos istos arbitrabar. P A V. Quid quod in loquendi generibus, sicut & in nudis vocabulis, οἰκεῖαν τελεσθεῖσας Ciceroniai plerique loquuntur? A N. Quid hoc sibi vult, eos οἰκεῖαν τελεσθεῖσας loqui? nō enim vis illis ea loquendi genera tribuere quæ

Dionysius Halicarnasseus ~~τοιχουρδωδημένα~~ appellat. P A V. Non equidem. ac certè fateor me ambiguo & nimis honorifico vsum esse vocabulo. Significare enim volui: illos quibusdam etiam loquendi generibus non sine periculo uti, dum in illis fidem exē plarium, ut ita dicam, periclitantur. Recor dor enim me apud quendam illorum legisse non semel, Accommodare amico de re quapiam. A. Reprehensionis certè periculo se committere videtur quisquis ita loquitur. P. Atqui Ciceronem se imitari dicet, qui libri xii, epistola i, scripsit, *Peto igitur à te maiorem in modū, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes.* Nā propter opera instituta multa multorum subitum est ei remigrare cal. Quint. vel (ut alii scribendum censent) demigrare. D I O. Hoc afferens exemplum, reprehensori silentiū imponet. P A V. Mihi certè (non reprehēsori tamen, sed monitori) silentium non imponet. D I. Quam tuæ reprehensionis, aut monitionis (ut ipse vis appellare) causā afferes? An hoc loquidi genus nimis insolens esse dices? at qui nihil eorū quæ à Cicerone dicta sunt, insolēs videri debet. An addes, illum vno exemplo cōtentū esse non debere? quām multa sunt de quibus vnico Ciceronis loco fidē habemus? P A V. Non attigisti quod præcipuum
g. iii.

est. D I. Quid illud est? A N. Suspicor quid illud sit. P A V. Eloquere, obsecro, Antoni, quid à me yelle dici suspiceris. A N. Aliam ibi lectionem inueniri. P. Recte id suspicatus es. aliud enim nihil volebam. D. Quę illa est lectio? P. In qua, cum leuissima mutatione, vocula *te* particulæ *ei* præfixa est: hoc modo, ut *te ei de habitatione accommodes.* D I. Non possum certe non tibi assentiri, si mūlque grātiā habere. A. Quis verò eos qui ex illo sunt grege, adeo temere talia loquendi genera ysurpare nō miretur? P A V. Dū quæ rara sunt consequantur, in hæc pericula se coniiciunt. D. Discam ego illorū periculo (eoium enim hac in re periclitatur existimatio) non sine magna cautione φιλόκαγγος in sermone esse. P. Non placet huic sermoni finem imponere, donec aliū quendam Ciceronianum multo etiam magis reddendum vobis propinauerim. D I. Quid si risus non sufficiat? nōnne & cachinnis ut mihi permittes? P. Tibi permittam. A N T. Mihi verò quid permittes? Quemadmodū Dionysio risui cachinnos addendi potestatem fecisti, ita mihi cachinnis sannam superaddere perte licebit? P. Quidnī? Audit e igitur. Recordari vos arbitror dixisse me antea, Ciceronianū quēdā superlatiuō multissimus esse vsū, deprauata sui exēplaris aut

suorum exemplarium lectione deceptum:
 nunc quoque fœdissimum errorem quem
 Ciceronianus quidam (nomini enim vo-
 lo parcere) in superlatiuo commisit, vobis
 commemorabo. Imò verò non tam in su-
 perlatiuo quàm in superlatiui loco alieno
 collocatione is lapsus est. Dicere enim au-
 sus est *Maximè doctissimus*: siue superlatiui lo-
 co alieno collocationem, siue superlatiui
 abusum breuius appellare hoc oporteat. D.
 Aliquid certè risu dignissimum narras: sed
 tāta sum admiratione perculsus, aut etiam
 obstupefactus (nam & ego Ciceronianus
 dici cupio) ut illa risus desiderium miki ex-
 cutiat. A N. Me verò non minus hominis
 miseratio quàm admiratio incessit, quis-
 quis ille sit. P A V. *Quid?* si Cicero dixit *ma-*
ximè liberalissima, non licebit Ciceroniano
Maximè doctissimus dicere? A N T. Respō-
 de Dionysi. D I. Imò tu Antoni responde.
 P A V. Itāne vos subitò interrogatiuncula
 mea mutos reddidit? D. Respondetō, in-
 quam, Antoni: sermonem tuum subseqvar.
 A N T. Hoc mihi audire videor, *Nunc prior*
adito tu: ego in insidiis hīc ero suæturiatus. P.
 Ei certè ad quem irridendum vos compa-
 rabatis, valde profusum risum hæc vestra
 hæsitatione excitaret. A N T. Non responde-
 bo tamen, doneç mirabilem illum Cicero-

nis locum protuleris. P A V. Affer eius ad Atticum epistolas. A. Accipe. P A V. Eum esse puto libro XII. In eum incidi. Sed libet eum altius repetamus? A N T. Libet. P A V. *Quod putas oportere peruideri iam animi mei firmitatem, grauiusque quosdam scribis de me loqui, quam aut te scribere aut Brutum: si qui me fractum esse animo et debilitatum putant, sciant quid literarum et cuius generis conficiam: credo (si modo homines sint) existimene me, siue ita lenatus sim ut animū nacū ad res difficiles scribedas afferā, reprehēdendū non esse: siue hanc aberrationē à dolore delegerim quae maximè liberalissima doctōq; homine dignissima, laudari me etiā oportere.* A. Ex te primū quæro an de hac lectione omnia inter se exēplaria consentiāt. P. An omnia, haud scire ex me potes: sed de multorū saltem consensu testis esse possum. A. Aliquid spatij ad expendendum locum mihi concede. P A V. Lubenter id faciam: quod tamen fortasse Ciceronianus ille non faceret. D. Ego interim in insidiis hīc ero succenturiatus, vt paulo antè de me dixit Antonius. A N. Leuissima mutatione incommodum illud vitari posse aio. P. Quænam ea est? A. Ut voculæ quæ sedes mutentur: & quæ aduerbio maxime præposita erat, illi postponatur: ita legendō, siue hanc aberrationē à dolore delegerim maximè, quæ libera-

*lissima docto^rque homine dignissima, laudari me e-
tiā oportere.* Iam emendatio hæc Lābino in
mentem venerat: qui eam non tanquam ex
cōiectura, sed ex aliquo veruſtiss. & fide di-
gnissimo exemplari profectam, in editione
ſua ſequutus eſt. In ipſo enim textu Cicero-
niſ, vel in ipſa cōtinuatione verborum Ci-
ceroniſ (ſi me illis Manutij veſbis vti ma-
uultis) lectionem hanc pro altera illa repo-
ſuit. A. Quanuis pro me faciat hæc ſiue au-
dacia, ſiue confidentia, minimè tamen à me
probatur. D. Hoc pro ſuo iure fecit Lam-
binus. P. Suo quideſ in more hoc fecit, ſed
non pro ſuo iure. A. Quid ſi verò alicuius
veteris exemplaris autoritate nitebatur? P.
Imò verò ſe libris omnibus inuitis ita eden-
dum curauiffe, ipſe in ſua annotatione cla-
mat. A. Audiamus, obſecro, quid Malaspina
in ſuis ſuſpicionibus (nam ita cum voca-
re dixisti quæ in illas epiftolas ſcripsit) de
hoc loco ſuſpicetur. P. Quærēdus eſt priūs.
A. Tu verò Dionysi an perpetuò tacere de-
creuisti? Priores in respondendo partes
mihi voluisti χαείζεις: ſed quantum video,
vis iam posteriores etiam ορθοπυρην. D.
Tanto magis te decuinxero, quod de meo
iure decedens totum honorem tibi cedam.
A. Non honor eſt, ſed onus. Sed affert Malam-
spinam Paulus. D. Malum eſt omen in hoc

nomine: spinosum aliquod Malæspinæ cōmentum auguratur animus. p. Imò certè non infelix est in quibusdam suis suspicio-nibus, siue conjecturis. A. Audiamus illum. p. Primiū dicit, alios emēdare *maxima cōmētēs*. Intelligit autem, alios ita emendare ut legant, siue *hanc aberrationem à dolore delegērim*, quæ maxima, liberalissima, doct̄ oque homine dignissima. *cōmētēs*. Sed addit, se tamen animaduertisse, supremum comparationis gradum aliis etiam particulis quæ vim au-gendi habeant, quasi cumulari. cuiusmodi sunt, Apprimè, Omnino, Sine controuer-sia, Vnus omnium. Ciceronem autem De fin. lib. 3. dixisse, Apprimè rectissimè. Quæ constructionis ratio si recipitur, (inquit) cur hæc nostra reiiciatur? quum vtriusque particulae vis eadem sit? Addit verò & locū eiusdem scriptoris in oratione pro Sextio, in quo *ita frequentissimus* dixit, *Cuius sententia ita frequentissimus senatus sequutus est ut unus dissentiret hostis*. Cogita iam non solum quid illi Ciceroniano, verum etiam quid Malæspinæ sis responsurus. A N T. Ne Hercules quidem contra duos. Non recufaueram tādem illi Ciceroniano soli solus respondere: nunc quum duos hostes aduersus me ten-dere video, certamen eiuro. D. At tibi in-tirato etiam fides habebitur. P A V. Audin'

Paule hunc nostrum Dionysium, hostibus etiam appropinquantibus, iocantem? D. I. Iam trepidas, quantum ex tuis verbis colligo. Atqui

Nunc animis opus, Antoni, nūc pectore firmo.
 A N T. Bilem mihi mouent tui ioci in re tam seria. P A V. Ohe desine, Dionysi: tu verò Antoni bono sis animo: meum tibi auxiliū non deerit. A. Addis mihi animum, Paule. ¶
 Imò verò animum tibi indit, non addit. nā tibi modò nihil animi erat. P. Desine obturbator. A. Tuum sequens consilium & exemplum, Paule, primùm videbo an locus ille ita legatur in tertio De finibus libro. P. Eum certè ita in omnibus exemplaribus legi persuadere mihi non possum. A. Ac ne debes quidcm hoc tibi persuadere. iam enim in ista vide legi, non *apprimè rectissimè*, sed *apprimè rectè*. Cōsulam & aliā. P: In Badiana fortassis inuenietur altera illa lectio. A. Duarum saltē autoritate niti iam possum. nam hæc quoque habet *rectè*, non *rectissimè*, post aduerbium illud *apprimè*. Vnum iam Malæspinæ propugnaculum expugnasse mihi video: ad alterum venio. Apud Ciceronem in oratione pro Sextio legi dicit, *Cuius sententiam ita frequentissimus senatus sequutus est ut unus dissētiret hostis*. At ego ad euertendū nō hoc cius præsidium, nō

idem quod modò faciam, vt editiones illas de loco illo consulam, & videam ánon aliter ille quoque in iis sit scriptus: sed respōdebo, etiam si de ea quam affert lectione summus esset omnium quæ usquam extant exemplarium consensus, locum illum nihil ad defensionē alterius prodesse. Cur enim potius particula *ita* cum *frequētissimus*, quām cum *sequutus*, iun. etur? p. Tu sanè me præuenisti. hoc enim ipsum dicturus eram: vt perinde sit acsi hoc loquutus esset modo, Cuius sententiam ita sequutus est senatus, qui frequentissimus erat, vt vnuſ disſentiret hostis. DIONYS. Sed de illis *maximè liberalissima* quid respondetis? Nam si loco illo libri tertij De finibus cōfirmari hæc lectio non potest, alia quapiam defensione opus habet. A. Quid ais obturbator? nōne tibi iam responsum est, posse nos mutata tantūm sede particulæ quæ, in commodo illi mederi? p. Addo etiam, posse nos fortasse, lectionem illam intactam relinquentes, respondere, *maximè* cum superlativo liberalissima non iungi: sed accipi pro Potissimum: perinde acsi dictum esset, Quæ potissimum, vel Quæ inter omnes alia est liberalissima. Vel, Quæ, si vlla alia, est liberalissima. Dicerē etiam, Quæ præ quavis alia est liberalissima. Sed post illam quoque præ-

positionem non satis aptum habet locum superlatiuus: potiusque diceretur, Quæ præ quavis alia est liberalis. *Quinetiā pro Quæ* potissimum est liberalissima, potius ita lo queremur, Quæ potissimum est liberalis. Tātū abest ut dici possit, Quæ maximè est liberalissima. Explodatur itaq; Ciceronianus ille cum suo illo loquendi genere, *Maximè doctissimus.* D. Eadem opera velim quādam de superlativo itidem gradu quæstionem mihi solui: an positio, quem vocant, (impropriè gradum appellantes) liceat illū subiungere. Audiui enim quendam ita loquentem, Maximus vir & prudens: & se in hoc sermone Ciceronē imitari dicētem: cuius in Lælio sint hæc verba, *sed hi nec comparantur Catoni, maximo & spectato viro.* vel *comparantur, ut in aliis.* P. Paucis respondebo: sed nescio an satisfaciā. Tolerari posse videtur ista lectio, ut ad diuersa ferri duo illa epitheta (ita enim appellemus) *maximo & spectato*, & non in aliis rebus maximum, in aliis spectatum fuisse intelligamus. Valde tamen raram esse hanc superlatiui cum positio copulationem fateor, & quam imitari nolim: *quinetiam suspectam habeam, præsertim quum alia etiam lectio afferatur, perfecto & spectato viro.* D I. Satisfecisti. P. Me tibi satisfecisse gaudeo. Sed quid est

quod video in principio paginæ quæ huic aduersa est? solœcismi mentionem Malaspina facit. Audiamus quisnam ille sit. A. Loquiturne de aliquo solœcismo Ciceroniano? P A V. Certè. Sed (inquit) hanc vnam esse rationem dico loci huius nō tam à scriptorum lapsu quam à solœcismo vindicandi. A N. Principium annotationis legamus. P Q V A M T E. A cōmuni præpositione Cum (inquit) ne solœcismus sit. quanquam ne sic quidem abundè satisfacit. Singulare enim puto, & fortasse mendosum. Nec tamē autor sum vt Cum te dicatur: quod Latini vt dissonum vitaerunt: sed hanc vnam esse rationem dico loci huius non tam à scriptorum lapsu quam à solœcismo vindicādi. de quo tamen nihil statuo. A N T. Hæc profectò, ænigmata mihi sunt. D I. Mihi quoque: ac præsertim ea quæ scribit initio annotationis. P A V. Adeundus est Ciceronis locus: is, vt spero, annotationem hanc ex obscura claram reddet. Hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferēdæ sunt. nam habeo ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem quam te. si tibi res, si locus, si institutum placet: lege, quæso, legem, mihi que eam mutte. A N. Hic cine est ille Ciceronis locus de quo tanto pere laborat Malaspina? cuius à solœcismo vindicandi vnicam esse rationem ait?

P A V. Hic certè est. A N T O N. Atqui ea ipsa quam affert eius loci à solœcismo vindicandi ratio, eiusmodi est ut ipsamet habeat quod à solœcismo aut certe à barbarismo vindicari non possit. Iam enim desinunt Malæspinæ verba esse mihi ænigmata: & video illū intelligere, pronomini & iungēdam esse præpositionē. id est, cū illo esse subaudiēdā, repetitā ex vocabulo *quicum*. P. Vnūquenq; nostrūm periclitati Ciceronis orationi ferre opem decet. grauit̄ autem periclitatur, quū de solœcismo accusetur. A. Spero nō diu periclitaturū. P. Libet aliquā ex antiquioribus editionib⁹ cōsulere. D. Hanc Badianā consule. P. Non habeo, nē me quidem ipsum, *quicum tam audacter communicāt̄* quantæ sint ibi res, si locus, si institutum placet. Lege quæsō, &c. A. Quām deprauata hīc est posterior pars huius loci. P. Est sāne valde deprauata. nam pro quād te. si tibi res, &c. scriptum est, quantæ sint ibi res. Sed habet tamen aliquid ista editio in principio huius loci quod me ad tuendam Ciceronis causam valde adiuuabit. A N T. Imitari (credo)vis illum qui aurum è stercore Ennij eruebat: atque adeo te quiddam quod non minus sit præstissime dicam, si ex ista errorum colluuie veram lectionē eruere potueris. P. Imò ego nihil immutare volo:

h.i.

sed tantum pro Nam quod aliae habent, legere malo Non, quod habet ista: deinde verba illa *ne me quidem ipsum* parenthesi includere, hoc modo, Non habeo (*ne me quidem ipsum*) quicum tam audacter communicem quam te. Nam si dixisset Cicero, Non habeo alium quam te quicum tam audacter communicem, nonne ab omni sollicitis suspicione absuisset eius oratio? A. Procul, meo quidem iudicio. P. Quid? an per parathesin interiecta illa verba *ne me quidem ipsum*, sollicitum inuehut? A. Nequaquam. D. Sed addidisti vocem Alium ante illa, Quam te. P. Addidi explicationis tantum causa, non quod orationi voce illa, tanquam aliquo fulcro, opus esset. A N T. Maximas tibi, nomine Ciceronis & omnium eius studiosorum, gratias ago, quod eum in discriben non capitatis, sed suae Latinitatis (quae alioqui hactenus tuta fuit) adductum, tam bene defunderis. D I. At Lambinus illumne in tanto periculo deseruit? nulla enim auxiliij eius facta fuit mentio. P. Imò ut auxilium huic eius loco ferret, emendationem, qua nihil opus erat, attulit. Ita enim in illa Parisina editione quae prodiit anno M. D. L X X V I, hunc locum edendum curauit, Nam habeo *ne me quidem ipsum* quicum tam audacter communicem quam tecum. Annon enim & vo-

bis hæc emendatio minimè necessaria esse
videtur? D. Mihi sané. A N. Mihi quoque:
sed fortasse recordabatur huius loci qui est
in epistola x x i, lib. v, *tamen erat nemo quicū
esset libentius quād tecum*, aut aliūs huic si-
milis. P. Sed audi Antoni: falleris in eo
quod dixisti Latinitatem Ciceronis tutam
hactenus fuisse. Narrat enim Gellius cap. 7,
lib i, quosdam fuisse qui in quinta eius ora-
tione in Verrem, vbi scriptum erat, *hanc si-
bi rem præsidio putant futurum*, dicerēt debu-
isse scribi *futuram*. Neq; dubitabāt (inquit)
quin liber emēdandus esset, ne, vt in Plautī
comœdia mœchus, ita in Ciceronis oratio-
ne solœcism⁹ esset manifestarius. Sed illud
loquēdi genus falsō accusatū fuisse solœci-
smi, ex eodē scriptore discimus, vel poti⁹ ex
quodā eius amico, quē respōdisse ait Cice-
ronē probē ac venustē loquutū. *futurū* enim
nō referri ad rē, neq; pro participio positū
esse: sed verbū esse indefinitū, quod Græci
appellant *απαρέμφατον*, neq; numeris, neque
generibus præseruiens, sed liberū vndique
& impromiscuum. Verūm & aliis quibusdā
locis obiecerunt idem crimen cùm alii tum
Asconius Pedianus. qui tamen voluerunt
τύποις ζεδαι, non *συλογισμοις* sed *συλογοφανη*
dixerunt. Quod autem valde miror, etiam
Paulus Manutius quēdam epistolæ quintæ

libri sexti locum eo criminē accusat. Inconsequēs est (inquit) & obscura locutio. ex quo vereor ne corruptē totus hic locus legatur. Ac fieri tamen potest ut ita scriperit Cicerō, & inciderit in vitium quod Græci σολοικοφανὲς appellant. Cuius generis nonnulla cūm in reliquis eius scriptis, tū in libris maximē contra Verrem dep̄rehenduntur: quæ Pedianus notauit. A N. Non accusat eo criminē, quum duntaxat suspectum sibieius esse dicat. Sed locum illum adeamus, obscuro, & videamus an eum quoque hac suspicione liberare possimus. Multo enim fœdius in epistola quam in oratione esset hoc crimen. Erit autem altius repetēdus. P A V. Ea natura rerum est, et is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi aut cæteris fortuna esse diuturna: neque hærere in tam bona causa et in tam bonis ciuibus tam aærba iniuria. Quare ad eam spem quam extra ordinem de te ipso habemus, no solum propter dignitatem et virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium summamque virtutem. cui mehercule hic ciuius in potestate sumus, multum tribuit. D. Facetset nobis multum negotij hic tam æger locus. P A V. Vereor ne & multum negotij faceſſat, & tandem pro deplorato sit habēdus, vel (ut magis Ciceronianè loquar) de-

sperato, siue deposito. D I. Desperatis Hippocrates vetat adhibere medicinam. A. Idem (ut loquitur vulgus) extremis morbis extrema remedia vult adhiberi: non dum autem æger ille est desperatus. P A V. Audendum est. - in magnis & uoluisse sat est. Quid si igitur in locum præpositionis *ad* aliam vocem substituamus? A N. Quænam esse apta possit? P A V. Videamus an verbum *habe* aptè ibi collocari possit: sed lubentius etiam *ipſi* quam *ipſo* legerim: hoc modo, *Quare habe eam spem quam extra ordinē de te ipſi habemus.*

Perinde ac si diceret, *Quare bene de rebus tuis sperato*, quum de illis *ipſi* etiam bene speremus: & quidem ita ut non eandem tantum de te quam de aliis multis exilibus spe habeamus, sed extraordinariam quandam & peculiarem, ut pote non solum propter dignitatem & virtutem tuam (*hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia, accedunt tua præcipua*) sed etiam propter eximum ingenium summamque virtutem. A N. Mihi certè grauissimo illi malo aptissimum adhibere videris remedium: ac miror nemini corum qui annotationes aut emendationes in hunc librum scripsierunt, quicquā tale in mentem venisse. Omnino enim rationi consentaneum esse videtur ut dicamus eximum eius ingenium.

illi extraordinariæ spei occasionem præbere. D I O. Vobis assentior: quippe qui nō videam quid aliud habeamus hoc in loco quod possimus existimare à Cicerone dici illius extraordinariæ spei occasionem esse. Sed quid si non legamus, *Quare habe eam spem*, sed. A N. Quid contigit nostro Dionysio, Paule? quæ est hæc sermonis subita ἀποκρίτη? D. Subitus me irrisio[n]is vestræ pa[u]or corripuit, quum meam coniecturam eloqui pararem. A. At ego verebar ne in deliquium animi incidiss[em]. P A V. Imò nos quo quis Heraclito ἀγελαστέροις māfuros spōdeo, qualiscunque illa sit. D I O. Eundem certè mea coniectura sensum efficiet quem & tua, quæ (vt verum fatear) ad illā me deducit: sed loquendi genere vtar quod vereor ne ob insolentiam à vobis irrideatur, licet alicubi mihi legisse videar. Neque tamen amplius reticebo, quum te quod promisisti præstitutum confidam. Dico igitur videndum ánon scribi possit, *Quare adi eā spem*. P. Minor quidē in hac lectione quam in illa quam attuli esset mutatio, quum ad præpositionem *ad* vnica addatur litera: sed mea multo videtur tutior. A N. Non animaduertisti fortasse Paule esse & in fine epistolæ quod tuam coniecturam confirmet de illa lectione, *Quare habe eam spem*. P A V.

Non equidem. A N. Animaduerte igitur hæc, Deinde spem quoque habeas firmissimā propter eas causas quas scripsi. Quinetiam in ingenio eius positam fuisse spem illam extraordinariam, euincitur iis quæ subiungit, *tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam.* P A V. Hic ingenij tantum mentionē facit, at paulo antè eximij ingenij summæque virtutis. Ac miror certè cur ita loquutus sit Cicero (si ita scripsisse illum credendum sit) nō solum propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim &c.) sed etiam propter eximum ingenium summāque virtutem. Neq; enim mihi placet cum Manutio, priore loco virtutem de præstantia in rebus omnibus, vel præstātia naturæ (vt postea maluit) posteriore, de sciētia intelligere. Naturæ enim præstantiam ab ingenio non videtur separaturus fuisse. Deinde audax esse videntur hæc expositio, apud Ciceronem præser-tim, qua virtus pro scientia debere accipi dicitur. A N T. Sunt tamen accuratissimè & doctissimè à Manutio scripta hæc scho-lia. P A V. Eo magis miror esse quædam in illis quæ mihi non sapiant. A N T O N. Aliorūmne meministi locorum in quibus tuo palato non satissimat? P. Sum profectò quorundam memor: sed eos nolo nunc proponere, ne sermonem nostrum interrū-h. iiiij.

pam. A. Eósne propositum te polliceris
antequam hinc abeamus? P. Pollicor sed
ea lege ut tu quoque tuam de illis sententiā
proferas, suā item proferat Dionysius. Nūc
verò quid de illo duplii vsu nominis Vir-
tus iudicandum censes, Antoni? A. Tuum
ipse iudicium expecto, & illi stare volo: tā-
tum dico, meis auribus valde insolens hoc
accidere ut virtus pro præstātia naturæ (pre-
fertim vbi distinguitur ab ingenio) insolens
etiam, ut pro scientia ponatur. P. Malim
igitur in eo discrimen ponere, quòd priore
loco virtus tantum, posteriore summa vir-
tus ei tribuatur. Perinde acsi diceret, Mul-
ti sunt & dignitate ornati & virtute aliqua
prædicti: ideoque hæc ornamenta sunt tibi
etiam cum aliis communia: sed quòd exi-
mio prædictus es ingenio, nec virtute tan-
tum, sed ea quidē summa, hoc verò tibi nō
item cum multis est cōmune. Tibine mea
ista expositio satisfacit? A N. Certē. P. At
mihi nequaquam: sed Manutiana minus
etiam satisfacere potest. A N T. Vel eo certe
nomine quòd hunc Ciceronis locum ab il-
lo crimen vindicaris, magnam gratiam à
studiosissiuis inieris. Quod enim maius ser-
moni illius obiecti possit crimen quam fo-
lœcismus? Nisi fortè barbarismum graui-
ris criminis loco ducendum quis esse dicat.

P. Vide autem quò hæc accusandi Ciceronis licentia processerit: quum etiam loci apud eum qui alioqui manente vulgari lectione, omni reprehensione carent, pro libidine librariorum veterum mutentur, deinde ita excusentur ut solœcismus vel solœcophanes illis inesse dicatur, vitium Ciceroni familiare. D. I. Quid ais, Paule? potestne aliquo exemplo hoc probare? P. Possum, exemplo cuiusdam loci qui extat epistola xxi, libri v, circa principium, Etenim quum esset maior et uirorum, et ciuium honorum et iucundorum hominum et amantium mei copia: tamen erat nemo quicum esset libenter: hoc uero tempore quum alij interierint, alij absint, alij mutati uoluntate sint: unum mediussidius tecum diem libenter posuerim quam hoc omne tempus cum plerisque eorum quibuscum uiuo necessario. D. Quid hic mutatum fuit? P. Quidam pro Etenim reposuerunt ut enim, quod nescio qui veteres libraiij ita scripsissent. D. Quasi verò adeo temere fides illis habenda sit, ac non potius plerunque dormitasse illos credere debeamus. A. N. Quinam verò hi bellici emendatores fuerunt? P. Eorum à Manutio fit mentio, sed ita ut non nominet. Aliis placet (inquit) Ut enim pro Etenim. quia sic habet plerique veteres libri. Quibus addit,

Solœcismi species appetet. Quid refert? inquiunt. quām multa præterea huiusc generis in Cicerone deprehenduntur! A N T. Hinc certè appetet famam de solœcismis Ciceroniani sermonis lōgē latēque perugatam esse. p. Apparet: sed miror Manutium ita illis respondere ut interim ostendat se nō negare quin solœcismi nonnullis in locis inueniantur. Scribit enim, His itaque responderi videtur posse: solœcismum, si modò libri veteres in eo consentiant, ferendum; sin aliter, tollendū. A. Miror quid sibi voluerit Manutius quum hoc scripsit, solœcismum in Cicerone, si accedat veterum librorum consensus, esse ferendum. d. Incidit fortasse Manutius in grammaticum quempiam, qui solœcismum bonum & malum constituit, sicut non tantū malus oīlī m sed bonus etiam dolus fuit. vnde iuris consultos non simpliciter dolum, sed cum adiectione dolum malum dicentes audi mus. P A V. Vnum certè proferre possum locum, cui subest solœcismus, non ex genere bonorum ille quidem (quoniam duo eorum genera tibi cōstituere placet) sed ex malorum, ne dicam pessimorum. ideoque iure optimo solœcismi eum Manutius & quis alium ei similem accusaret. A N. In quo Ciceronis est libro? p. Imò in ea est ora-

tione quę Ciceroni olim adscripta, non tam
men à Cicerone scripta fuit. A N. De vtra
loqueris? duas enim esse scio de quibus hoc
dici possit: eā qua Sallustianæ orationi (quæ
itidem $\psi\upsilon\delta\epsilon\pi\chi\alpha\phi\varsigma$ meritò existimatur) &
illam partim iactatricem, partim precatricem,
partim ploratricem, quam habuisse ad
populum diciur antequam iret in exilium.
P A V. De illa priore loquor. locum autē sta-
tim ostendam. D I O. Minus mirandum e-
rit solœcismum in ea esse, quum à Cicerone
scripta non sit. P A V. En vobis locum illū,
Primum igitur, quoniam omniū maiores Crispus
Sallustius ad unum exemplum & regulam quæ-
rit, uelut mihi respondeat, nunquid iij quos pro-
tulit Scipiones & Metellos, antè fuerint aut op-
nionis aut gloriæ, quām eos res gestæ suæ & uita
innocētissimè acta commendauit. Quòd si hoc fuit
illis initium nominis & dignitatis, cur non æquè
de nobis existimetur, cuius & res gestæ illustres
& uita integerrimè acta? Neque alia huius
loci lectio (quod ad hanc postremam eius
partem attinet) in vlla editione extat ea-
rum quæ in manus meas venerunt. D I O.
Sed cui persuadere possis hunc locum i-
ta in omnibus quas videris editionibus le-
gi? plurimas enim à te visas esse scio. P A V.
Quæ vera sunt, nequaquam vera esse desi-
nunt quum persuaderi non possunt A N T.

Etiāmne Parisina illa editio Lābini lectionem istam habet? p. Nequaquam: sed eam ideo non excepī quod extraordinaria propter illā qua in ea usus est licentiā cēseri debeat. A N. Quod igitur dicebas, de illis tantum à te intelligebatur in quibus quācūque sunt emēdationes, libroru manuscipiōrum non conjecturarum autoritate nituntur. P A V. De illis tantummodo. magnus autem (vt scis) harum est numerus. A. Incredibile tamē est mihi ita scripsisse orationis illius autorem, *cur non aequè de nobis existimetur.* cuius & res gestæ illustres, & uita integrissimè acta? Sed nescio utro potius modo scriptum fuisse hunc locum persuadere mihi debeam: an ita, *cur nō aequè de me existimetur,* cuius & res gestæ ill. &c. an potius sic, *cur non aequè de nobis existimetur,* quorum & res gestæ illustres. P A V. Quid si verò harum etiā lectionum neutrā à me germanā existimari dicam? A N. Quid aliud quam hoc à te dici mirabor, & quam aliam putas veram esse sciscitabor? P A V. In ea retinetur & *nobis*, & *cuius*: sed intericerentur aliquot verba: aut enim hæc, aut similis huic esset, *cur non aequè de nobis existimetur,* & de quouis alio *cuius* & res gestæ illustres, &c. A N T O N. Mediaq; quandam emendationis viam tenes inter illas duas quæ à me ostensæ fuerunt. D. At

ego ab utroque vestrum dissentio: & non temere quicquam in hoc loco esse nouandum dico. quis enim nescit numero plurali singularem interdum, vicissimque singulari plurale in nonnunquam reddi? atque hoc Græcorum exemplo fieri? A N. Audi Paule Dionysium manifesto solœcismo patrocinantem. D I. Responde tu Antoni ad ea quæ dico: vel ai, vel nega. A. Non nego vnu horum numerum alteri nonnunquam reddi: & alicubi verbum pluralis numeri verbo singulari excipi, aut etiam vicissim (ut in hoc Tibulli versu, *Et seu quid merui, seu quid peccavimus, uror*) sed loge aliâ eius esse loci ratione dico quem solœcismi accusamus: quu ne antecedentis quidem & relativi idem sit numerus. P A V. Noli Dionysi tam malæ causæ patrociniū suscipere: ac potius nobiscum purum putumque illo in loco solœcismum agnosce, & nobiscum mirare quâ factum sit ut alicuius vetusti codicis opera tam fœdam maculam non absterferit. A N T. Sunt vero ibide & alia quæ suspecta esse possint. Cur enim potius, *numquid iij quos protulit Scipiones et Metellos, quam, numquid iij quos protulit Scipiones et Metelli*, dictum est? P A V. Ferri & altera illa sermonis forma potest, quod exemplo vel potius exemplis non careat. Multo autem magis mihi displicet quod sequitur.

fuerint aut opinionis aut gloriæ. vbi quidam inserunt ullius, vel alicuius: vt ita legatur, fuerint ullius aut opinionis aut gloriæ. siue, alicuius aut opinionis, &c. Sed ne sic quidem Ciceronianum stylum hīc agnoscemus. A N T. Mihi quoque suspectus hic etiam locus erat. Sed non dubito quin aliquando tandem adiumento veterum exemplariū hæ omnes labes eluantur: idēmque & in iis contingat locis quos antea protulisti: præsertimque in illo cuiusdā ad Atticū epistolæ, vbi maximè liberalissima scriptū esse vidimus. Recordor enim, quendā aliū eiusdem Ciceronis locū qui in superioris temporis editionibus eodē omnino deprauatus esset modo, postea integritati suę restitutum fuisse. Quum enim epistola x i x, libri x, alterius voluminis epistolarum, ita scriptum esset in Badiana editione, & plerisque aliis, Literæ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui, cùm rebus ipsiis, quæ erāt grauiissimæ, ex maximè fortissimi animi, summi que consilij, tum etiam grauitate sententiarum atque uerborum: aliquando tandem corruit illud tam insolēs genus loquendi, maximè fortissimi, inuenta in veteribus libris hac lectione, quæ erāt grauiissimæ ex maximæ, fortissimi animi, summiq; consilij. atq; ita illi veteres libri quorundā de hac ipsa lectione cōiectu rā cōprobarunt. Verū ut ad Manutiū re-

uertar, qui in Cicerone ferendum esse solœcismū ait, si vetera exemplaria cōsentiant, miror illū ita de sermone Ciceronis loqui. Esto enim, si Ciceroni sc̄mel atque iterum συλλογίζεται contigerit (iam autem de malo solœcismo loquor, illam sequens bellam diuisionem) pr̄e vehementi dicēdi impetu, aut quum illa πάθη quæ auditoribus mouebat, ipsius simul linguam, tanquam tempestas aliqua, è suo cursu abriperent, aut aliquis obiectus subito metus illam præpediret: an ubiq; & quidem in familiaribus etiā illis epistolis quas tranquillo animo minimèque perturbato scribebat, hanc suspicionē in eius sermonem cadere, aut etiam omnem eius sermonem huic culpe affinem esse dicemus? A. Scio te, Paule, in iis quæ de bono solœcismo dixisti, quum ad bonum priscorum dolum alluderes, iocatum esse: sed re vera solœcismum quibusdam locis obiici existimo, quos etiamsi ita scriptos esse à Cicerone constaret, id vitij quod in sermone esset, minus aspero atque odioso nomine appellari & posset & deberet. Verbi gratia, si in eo quem attulisti loco ex epistola x x i, libri v, non *Etenim* sed *Vt enim* scripsisset, non tamen συλλογίζεται dicēda esset illa eius oratio, sed duntaxat esse αἰσχόλυτη. Quanuis enim si quis hæc ad viuum resecare

velit, etiam πάσης λογοτεχνίας solœcismi appellatione comprehendendi fortasse queat, tamen videmus ipsum etiam Seruium, inter grammaticos seu scholiaſtas (ut Græci recentiores vocarunt) non poſtremum, in aliquot Virgilij locis non dicere subeſſe illis solœcismum, ſed tantum monere anacolouthon ibi eſſe. Nuper verò in quendam noſtri Ciceronis locum incidi qui quum ſolœcismo careat, ac ne anacolouthon quidem fortaſſe habere dicendus ſit, mirum ni iam inter criminofos numeratus & ipſe fuit. Is eſt Philippicca 1111, *Quis igitur illum conſulem niſi latrones putant?* A N. Rideretur profeſtò à grammaticis qui anacolouthon hīc eſſe diceret. P. Scio huic loquendi formæ ſuum apud illos eſſe nomen: ſed non recordor. D i. Vocant Zeugma. A N T. Falleris, Dionysi. id enim eſt quod ab illis Syllepsis appellatur. P. Rectè dixit Antonius te falli Dionysi: & non Zeugma ſed Syllepsin ab illis talem verborum ſtructuram vocari. Sic enim à Cicerone dictum eſt, *Quis igitur illū conſulem niſi latrones putant?* vt à Nasone, *Quid niſi ſecretæ læſerunt Phyllida ſyluae?*

A N T. Non magis ouum ouo quam locus huic illi ſimilis eſt. P. Non animadueris temet, dum ita loqueris, Syllepsis exemplum ſuppeditare? diuersæ tamen. A N. A te admō-

admonitus animaduerto. alioqui certè imprudens in illam incideram. Sed aliud talis syllepses exemplum qualis est illa Ciceroniana non tibi succurrit? P A V. Iam Nasonianum protuli, nunc & de Maroniano cogito: tu interim -fæcundum concite pectus. A. Tam sterile mihi est, quām tibi fæcūdum. P A V. Mihi ille Maronianus versus in primoribus labris modò versabatur. D I. Cauue ne deuores, & bonus boni poetæ versus in ventrem tuum descendat: vnde illum omnes illius studiosi frustrà optēt, -reuocare gradum, superasque euadere ad auras. A N T. Non intelligis te valde iam laboranti Pauli memoriaz negotium facessere? P. Non deuorāui versum illū, aut certè illud hemistichium. accipite: -nihil hīc nūsi carmina de-sunt. A N. Hoc quoque exemplum longè aptissimum est. P A V. Sed quod in aliis scriptoribus est schema, seu figura, hoc Ciceroniani nonnulli solœcismū in Cicerone suo appellant. D I. O miseros, ô téisque quatérque miseros, vel potius miserrimos Ciceronis manes. P A V. Quid sibi vult hæc exclamatio? A N. Ego sanè eodem & ipse modo exclamaturus eram. P A V. An eorū vicem doletis quòd illud crimen illi passim obiiciatur? D I. Quòd sermoni illius, post homines natos disertissimi vel potius elo-

quentissimi, & Latinitatis non solum peritiissimi sed etiam diligentissimi, id obiiciatur quod sermoni eorum qui in his nullo modo comparari cum eo possunt, minimè obiici cōsuevit. **P A V.** Quid verò quod etiam *aītopnāa* illi à quibusdam obiicitur? Quid quod in aliquot suarum epissolarum locis mendacij accusatur à scholiis quæ margini sunt adscripta? Ex illis autem unus est lib. i i i, in vna ex iis quæ ad Appium Pulchrum scriptæ sunt: ea cuius initium est, *Gra tulabor tibi prius*. Huic enim eius loco, *In quo unum uereor, ne tu parum perspicias, ea quæ gesta sunt, ab aliis esse gesta: quibus ego ita manda ram, ut quum tam longè abfuturus essem, ad me ne referrent, agerent quod probassent, adscriptū* est in margine, Falsum. nam retulit ad eum Cœlius epistola nona libri octaui. Quam autem falso illud Falsum margini adscriptum sit, ea etiam ipsa quæ adiunguntur ostendunt. Additur enim, Cœlium ad eum retulisse. At qui nō dicit Cicero neminem ad se retulisse, sed se mandasse ne referrent. **A.** Astutè agunt profectò Ciceroniani. **P A V.** Quæ hæc illorum astutia est? **A N.** Quū magistrum suum Ciceronem interdum archais- mis, interdum solœcismis uti clamat, quinetiam mendacia nonnunquam dicere, non solum in iis quæ ad historiam pertinent, sed in quibusdam etiam quæ amicis in suis

epistolis scribit, totidem sibi effugiorū genera parant aduersus quemlibet qui sermonem eorum velit reprehendere. P A V. Imò verò ad archaismos quod attinet, nonnullos illi affingunt quos usurpare nullo ipso modo ausint. A N. An ullum archaismum ei affingunt, non dicam magis καγροφεπῆ, sed magis ἀφεπῆ, eo cuius mentionem ante fecisti? P A V. Certē. ac vereor ne tandem alicuius vetustæ scripturæ apud Ciceronem vestigia eos ad Plautinum illum ἀφχαιόταν
& planè ἀφχαιότων archaismum deducant, *absente nobis*, pro Absentibus nobis. A N T. Non defuerint Ciceroniani qui illum archaismum ἀφχαιοφεπῆ καγροφεπῆς statim usurpent. P A V. Nequaquam. A N T. Non negas, quantum video, Ciceronem archaismis usum esse: sed quibuslibet esse usum, id verò est quod negas. P. Assequeris meam mentem. nam verecundos tantum quosdā apud illum archaismos esse dico: vel (vt breuius loquar) verecundē ἀφχαιζειν, non Sallustij aut aliorum quorundam more. D I O N. At ego putabam tibi Ciceronis sermonem ab archaismis alienum videri. P. Toto certe (quod aiunt) cœlo errabas. Tantum enim abest ut usum quorundam qui in superioris etiam tempo is editionibus extant, non agnoscam Ciceronianū, ut etiam nonnullos

in recentioribus adiectos admittam. A N. Obseruastine aliquos qui adhuc à nemine sunt annotati? P. Obseruauit: sed eorum in præsenti non recordor. A N T. Vnius saltet recordari poteris. P A V. Spero meam memoriam vnum mihi non denegaturam. A. Idem ego spero. P. Suggerit mihi i'la quendam longè elegantissimum, & quem propterea magis miror à nemine esse obseruatum, eorum quidem quorum scripta in manus meas venerunt. Is cùm alibi à Cicero vñsurpat, tum in quadam libri noni epistola: & quidē vna earum quæ ad Dolabellam scriptæ sunt. Profer librum. A. Si dicas quod sit epistole initium, tibi ad eam quærendam adiutor ero. P. Initium est, Et si contentus eram. Sed nihil te hanc ad rem adiutore mihi opus est: en tibi locum. L. quidem Cæsar, quum ad eum ægrotum Neapolim uenisse, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamē antequam me planè salutauit, O mi Ciæro, inquit, gratulor tibi quum tantū uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iam salui esse possemus. D I. In qua huius loci parte latet archaismus? A N. Ne latere illum dicas, quum à Paulo patefiat. D I. Me quidem certè latet adhuc: fortassis autē te quoque. A. Dicerē archaismum illum subesse his verbis, Gratia-

lor tibi quum tantum uales apud Dolabellam, si
hac particula quum veteres scriptores ita v-
fos essem recordarer. P A V. Quemadmodum
ergo ille apud comicum Græcum dicit,
Αἴσωπος πεπάτηκας, ita ego tibi dicam, Πλαῦ-
νος οὐ πεπάτηκας. D. Cur precedentia comici
verba, αἰματίς εῖ, reticuisti? nullā certè An-
tonio iniuriam fecisses, si his illum compel-
lasses. A N T. At tu qui πλυμαθίς εσ, poté-
ne inhi aliquod exemplum huius usus par-
ticulæ quum ex Plauto proferre?

D I. Οὐκ ἔρα πουλυμαθίς· Αντώνιος δύχομαι τοῦ.
A. Οὐδὲ ἐγὼ εἶμι αἱμαθίς· αἱμαθεῖ πειράθηται τοῦ.
P A V. Vbi est Nestor qui componere litem in-
ter Peliden festinet et inter Atridens? D I. Tu
nōbis Nestor esto. A N. Imò Nestore nihil
opus est: quia iam litem cōpositam esse
puto. P A V. Sed quum duo Plauti exem-
pla memoria mihi suggereret, vestrum istud
iurgiolum (liceat enim iurgiolum dicere,
quum nolim iurgium appellare) alterum
procūl ab illa fugauit. A N. Illud obsecro
iam nūnc profer, ne Dionysius iterum ali-
quid turbarum det, quod hoc quoque tibi
ē mente excutiat. P A V. Id est in fine Me-
næchmorum,

M E S S. Nunquid memorare quin ego liber, ut
iuſſisti, eam?

M E N. S V R. Optimum atque æquissimum.
i. iii.

orat, frater. fac causa mea.

M E N. S O S. Liber es tu. M E N. S V R R.

Quum tu es liber, gaudeo Messenio.

A N. Vix aptius exemplum potuisse afferri videtur . nam Cicero dicit , *Gratulor quum tu tantū vales:* Plautus, *Gaudeo quum tu es liber.* Imò ordine alio sunt collocata verba; *Quā tu es liber gaudeo.* Sæpe autē illum Ciceronis considerans locum , miratus sum cur non potius dixisset, *Gratulor tibi quod tantum vales.* P. Eadem aliquis quoque admiratio subiit, & quidem periculosa quosdam. A N. *Quam tu mihi periculosam admirationem narras?* P. *Quæ locum illū adduxit in deprauationis periculum.* nam quibusdā quum in quod mutandi non defuit audacia. A N. Non tantum igitur in periculum venit deprauationis, sed verè de prauatus fuit. P. Ita fere habet: sed quoniam non ita grassata est per exemplaria illa deprauatrix emendatio ut vera lectione superior euasisse dicitur possit, ideo ita loquutus sum. A N. Quod aliud archaismi gentis extat apud Ciceronem, ab aliis non annotatum? P. In quibusdam etiam constructionibus (ut grammatici appellant) verborum illum $\Delta\chiαι\zeta\epsilon\pi$ obseruaui. veluti quā verbum *Dæte* datiuo iungit : quod equidem vidi qui apud illum suspectum haberent, atq; emendādum pu-

tarent. A.N. Estne antiqua hæc illius verbi constructio? Plautina quidem certe. Quod datum autem mutare voluisse apud Ciceronem lectionem in qua constructio hæc verbo illi daretur, ideo minus miror, quod etiam apud ipsum Plautum eadem deprauandi cuiusdam loci occasionem præbuerit: quum pro potis dect, in hoc Amphitruonis versu,

*Ibo intro, ornatum capiam qui potis dect,
repositū fuerit, potius dect, ut scribit Henricus Stephanus in sua de Plauti Latinitate Dissertatione, quā fabiunxit suo De Latinitate falso suspecta libro.* A. Non succurrit tibi aliquis etiā archaismus ex iis quos ab aliis obseruatos esse cōpereris? P. Imò succurrūt duo exempla vnius qui itidem circa constructionem versari dici fortasse potest; sed in quo tamen longius à vulgari recedit, quam in illo: quoniam ex neutro verbo fit actiuum. Is enim est quo verbum Erumpo accusatio iungitur: siquidem ut Cœliū ita etiam Ciceronem loquutum esse cōstat. Legitur enim in vna ex epistolis Cœlij, sic illi amores & muidiosa coniunctio non ad occultam recidit obrectationem, sed ad bellū se erumpit. Apud Ciceronem vero ad Atticum lib. 16, Lege arcanò conuiuis tuis: sed (si me amas) hilariis & bene acceptis: ne in me stomachum erumpant, quum sint tibi irati. Sic autem post Lu-

i.iiiij.

cretium, & alios veteres scriptores, Virgilium quoque hoc verbum accusatio iungere videmus: quinetiam Cæsarem, ut Terentium præteream. Idem vero & de Emer gere se dicendum est, quod apud Ciceronem legitur. Sed aliud insuper archaisini genus mihi in mentem venit, cuius Lambinus mentionem facit. In hunc enim locum orationis pro Quinto, Reliquum est ut eum nemo iudicio defendenterit. quod contra copiosissime defensum esse contendit, non ab homine alieno, neque ab aliquo calumniatore atque improbo: sed ab equite, &c. annotat de illo genere loquendi, quod contra, sic loqui Lucretium libro I,

Illud in his rebus uereor ne forte rearis, &c.

-quod contra saepius olim

Relligo peperit saelerosa atque impia facta. Quinetiam in uoce *ingratis* (quam pro ingratis apud eundem cum alibi tum in eadē oratione bene repositam esse censeo, extorquendum est inuitio atque *ingratis* quod non debet) agnoscendum esse archaismū sciunt qui Plautum triuerunt. A N T. Videtur ex illo vocabulo *ingratis* factum esse nostrum *maugré*. P A V. Eadem sane est significatio: sed *maugré* (pro *malgré*) sonat quasi quis dicit *mala grāia*: perinde acsi nos non cū bona sed cū mala gratia cuiuspiam hoc vel illud facturos esse diceremus. A N. Memo-

riæ vocem illā *ingratiis* infigam, necnon illud genus loquēdi, quod *contra*: (crediderim autem id omnino valere in illo Ciceronis loco, quod Græcè dicendum esset, *πνωτηνον* dī, vel *πάντες τηνον*) infigā etiam illū vsum particulæ *quum*. P A V. Omittis cōstructiōnem verbi *debet* cum dandi casu, *ἀχαιζουσας* & ipsam. Sed in mentione particulæ *quum*, recordatus sum & alius: *commodūm certe*, vt eadem opera totū suum pensum memoria tua accipiat. A N. Nullum eiusmodi pensum mea memoria recusabit: diç obsebro quænam illa sit. P A V. Vocabula, & quidem vocularum minima, *ne*, quæ subiuncta seruit interrogatiōni. veluti *quum* dicitur, *Iámne*, vel *Credisne*. A N. Estne aliquis huius quoque vocabuli vſus, in quo dicendum sit *ἀχαιζειν*? P A V. Est profectò apud eundem Ciceronem. A N T. *Quisnam?* P A V. Is quo responſionem affirmatiuam postulat, possum pro Nónne. A N. Cur eum vſum ex prisco petitum sermone dicis? P A V. Quòd apud Lucretium & Plautum frequentissimum esse videam. A N. Vnum igitur saltē exemplum mihi non denegabis. P. Si Plautum attuleris, spero fore vt statim aliquod occurrat. A N T. — *In me mora non erit ulla.* P. Ne in me quidem mora erit. iam enim in locum vnum incidi, qui nobis illius vſus

exemplum suggeret, in Bacchidibus,

P. I. *Quid istuc est?* M. N. *Quid est? misine ego
ad te ex Epheso epistolam.*

Super amica, ut mihi inuenires? P. I. *Fateor
factum, et repperi.*

Hic enim Misine dictū esse pro Nōnne misi, manifestum tibi esse puto. A N T. Cui manifestum hoc non esset? P. Sed huius particula Nōnne mentio reuocat mihi in memoriam quendam nostri Ciceronis locum, vbi aut adulterina est, aut nouum & ipsa vsuum habet. A N. Illum profer. P A V. Est hic Tuscul. quæst. lib. i, non procul à principio, M. *Quid si te rogarero aliquid, nōnne respondebis?* A. *Superbi id quidem esset: sed, nisi quid neceſſe erit, malo ne roges.* A. Video non conuenire responcionem cum interrogatione, si particula Nōnne usitatam significationem habeat. Sed ne video quidem quam habere aptam huic loco possit, etiamsi nouā dare libeat: nisi forte vēlimus, *Nōnne respondēbis*, dictum esse prō. An tu non respondēbis? P. Audiū qui istud vocabulū ita hoc in loco exponierebit: sed quanto verisimilius est Nōnne pro Nō irreprobabile? præsertim quām hanc non illam lectionem quādam ē recētioribus editionibus habeant, non ex conjectura, vt opinor, sed ex veteris alicuius libri autoritate repositam. In Badiana qui-

dem certè, & plerisque aliis quæ nō multis
vel antè vel pòst annis prodierunt, scio cò-
trà illā non hanc extare. Atque adeo (quod
valde miror) in ea quæ post alias omnes Pa-
risiis ante duos annos prodiit, Nónne itidē
legitur, nulla facta alterius scripturæ men-
tione: quū alioqui multæ aliæ pafsim mar-
gini sint adscriptæ. Quod certè me impulit
vt loci huius mentionem facerem: & simus
ostenderem quām leui interdum de causa
nouæ significaciones quibusdam vocabulis
affingantur. A N T. Sed tibi non itidē dis-
plicet, particulæ Ne nouā illam expositio-
nem afferri de qua paulo antè dictum fuit.
P. Cur displiceret, quum manifestū sit illam
vocabulam ita accipi? D I. Cur verò Antoni
expositionem nouam vocas, quum ita ex-
ponēdo tribuatūr illi ea significatio quam
apud priscos scriptores habebat? Quomo-
do enim nouitas & archaismus simil esse
possint, non satis perspicio. A. Quum pa-
rum usitatus sit ille usus, & raro apud Cice-
ronem occurrat, meritò nouus apud eum
esse dicetur, quanvis ex sermonis Latini
antiquitate sit peritus, & vetustis scriptori-
bus frequentissimus fuerit. Vocari enim
nouum & quod est insolens, non ignoras.
D. Iām tibi hac dñe afféctior. Sed hoc ex-
te scire velim, an' omnibus archaismis qui-

bus usus sit Cicero, libenter usus sis. A. Aliquem potius Ciceronianum de hoc interrogare deceat. P. Quasi verò non antea dictum sit quendam Ciceronianum ne illo quidem participij *ignotus* usu in quo significationem actiū habet, abstinuisse. A. Sed non omnes qui in eo ordine nomen suum profitentur, tam inconsideratos esse puto. P. A. V. Scio quendam alium imitatum esse illum archaisimum non minus durum, quo Cicero utitur libri noni epistola 25, *ad imperandum*, pro *vt tibi imperetur*, vel *vt imperium feras*. Legimus enim ibi, *Nunc ades ad imperandum, uel ad parendum potius. sic enim antiqui loquebantur.* Vbi affertur similis Sallustij locus, *Iugurtha ubi armis virisque et pecunia spoliatus est, quum ad imperandum Thessalum uocaretur, rursus coepit flectere animum suum.* A. N. Miror equidem fuisse qui hunc quoque archaisimum usurpare voluerit, ac non animaduerterit, Ciceronem & pergere iocari, quum ita loquitur (quanuis dixerit, *sed iocabimur alias coram: et ut spero, breui*) & ad molliēdum illud priscum genus loquendi, addere, *uel ad parendum potius. quinetia ista, sic enim antiqui loquebantur.* D. I. O. Debuit igitur ille Ciceronianus talia & ipse addere? A. N. T. Ridiculum profectò fuisse, cum tam longo comitatu hoc genus lo-

quendi , nimirumque affectatam simûlque
puerilem quandam imitationem talis usur-
patio totius loci Ciceronis respuisset : sed
vicissim durum illud esse , ita nudè positū,
ego quoq; dixerim. P. Gaudeo te mihi af-
sentiri. Sed missos faciam illos qui sine de-
lectu eiusmodi etiam archaismos usurpant:
& potius meam vobis sententiam exponam
de illis quoque qui eundem scriptorem, Ci-
ceronem inquam , & quosdam alios ex iis
quorum epistolæ illius epistolis sunt admi-
xtæ, in leuissimis etiam rebus existimat vo-
luisse ἀρχαῖς εν. A N. Quas tu mihi minutias
narras? vel(vt ipse appellas)quas res leuissi-
mas? P. De iis loquor qui Ciceronem (ver-
bi gratia) audacter, non audacter, in hoc vel
illo loco scripsisse contendunt: vel *senati*,
non *senatus*. Scio autem illos quorundam
grammaticorum testimonium mihi oppo-
situros: sed vix possum mihi persuadere, il-
los existimasse Ciceronem aliquod verbū
vno in loco, vel in duabus tibuscve locis, a-
liter quam in aliis infinitis scripsisse. Sic ad
illud aduebiū *audacter* quod attinet, scio
Priscianum ita legere in hoc loco orationis
pro Roscio Amerino , *Tua quoq; res perma-*
gna agitur: multa sacerate, multa audacter, multa
improbè fecisti: sed non possum n̄ ihi persua-
dere illum eandē scripturā nō & in aliis ple-

risq; locis pro Ciceroniana agnouisse: quāuis addat in vsu frequētiori esse Audačter (non de Ciceronis tantūm sed & de aliorū quoque scriptorum vsu loquens) quod per syncopen dicatur. A. Afferturne ex illo tamum loco *audaciter?* p. Memini Gabrielem Faērnum annotasse legi itidem audaciter in antiquo suo libro, in isto loco orationis pro Fenteio, *audaciter hoc dico, iudicæ: non temere confirmo*: (quum alioqui *audacter* omnes ibi legere soliti sint) sed eundem ita hanc scripturam afferre ut non probet. Dubito autem an ideo non probet quod Fabio videat non placere: quippe qui de molestissima diligentia peruersitate (vt ipse appellat) loquens, nominatim huius aduerbij mentionem faciat. Inherent tamen quidam (inquit) molestissima diligentiae peruersitate, ut *Audaciter potius dicant quidam Audacter: licet omnes oratores aliud sequantur: et Emicuit, non Emicuit: et Conire, non Coire.* A N. Video illum aduerbij de quo nunc agitur, mentionem facere. p. Audi nūc aliud archaismi genus, quod nimirum est circa declinationem. Nā in secunda ad Brutum epistola (de iis autem loquor quæ seorsum editæ sunt) Malaspina legit *senati* non *senatus*, in hoc loco, *Neque enim populum semper eundem habebitis, neque senatum, neque senati duæm.* Magno consensu

nostrī libri (inquit ille) *senati ducē*, lenius, vt
sensus indicat. Hæc etiam addit, Nec apud
hunc singulare. nam vt grammatico nobis-
lissimo placet Sofipatro libro primo, in Di-
uinatione in Verrem sic legi debet, *Quod in*
unaquaque re, beneficio senati populique Roma-
ni, iurus habui. Quibus addit quædam Mala-
spina in quibus falli videtur. nam scribit,
Prisci enim homines, quæ postea quartæ de-
clinationis sunt facta, more secundæ decli-
nabant, vt Domi pro Domus (vnde Domi
esse, ut Romæ, dixerunt scriptores) Tumul-
ti pro Tumultus, Questi pro Questus, Fru-
cti pro Fructus: quo usus est Teretius in A-
delphis, *Nunc exacta ætate hoc fructi pro la-*
bore ab iis fero. Itaque Priscianus, Diver-
sis vocibus (inquit) vnum aliquando si-
gnificamus: vt Questus & Questi, Ornatus
& Ornati, Tumultus & Tumulti. A N T.
Quidnam est in quo illum falli arbitraris?
P A V. In eo quod putat, quum dicitur Domi
esse, genitium esse Domi: quod eodem
dicatur modo quo Romæ esse. Cur enim
quum ita loquimur, vocem Romæ geniti-
um, ac non potius datium esse dicemus?
D I. Sed Domi quomodo esse datius po-
test? Nam declinando per quartā, vt à Do-
mus sit genitius Domuis (sicut Anus ab
Anus, Priscianus quoque apud Terentium

legit) datiuus fuerit non Domi, sed Domui.
 PA v. Fateor: sed an putas illos syncope h̄ic
 quoque uti non ausos fuisse? D I. An hoc
 apud quempiam ex grammaticis legisti? P.
 Non equidem: sed non minus persuasum
 habeo quam si legisset: ac fieri etiam po-
 test ut ab eorum quopia sit scriptum. Sed
 h̄ec εποδω de illo vocabulo dicta sint.
 de genitiuo autem senati hoc addo, Fabij
 quoque autoritate confirmari: nec confir-
 mari solū, sed afferri tanquam eiusmodi
 qui cum altero genitiuo possit contende-
 re. Eum consulamus Antoni. A N. Scio in
 qua huius bibliothecæ parte sit Fabius: sed
 in qua operis eius parte hoc extet, nescio.
 P. Si attuleris, locū statim ostendam. A N T.
 Accipe, & locum illum, ut pollicitus es,
 ostende. P A v. Libri primi capite decimo
 (ut quidam hodie in capita librum illum
 partiuntur) inueniū iri spero. Quid non
 similes quoque (ut dicebam) positiones in longe
 diuersas figurās per obliquos casus exeunt? ergo.
 Aliquāto pōst, Quomodo autem Quire et ire,
 uel in præterita, patiendi modo, uel in participia
 transibunt? Quid de aliis dicā, quum Senatus,
 senatus, senatui, an Senatus, senati, senato, fa-
 ciat, incertum sit? Quibus addit, Quare mihi
 nō inueniūstē dici uidetur, aliud esse, Latinē, aliud
 grammaticē loqui. Quæ igitur tua de his anti-
 quis

quis declinationib[us] sententia? an Cicero-
nē nec Senati dixisse, nec alio eiusmodi ge-
nitivo usum esse putas? P A V. Itāne ego in
ea sim sentētia? præsertim quum duos præ-
stantissimos grammaticos videam illā scri-
pturam apud eum etiam agnoscere? Sed
(quemadmodum dixi) hoc mihi persuade-
re nequeo, Ciceronem uno tantūm in loco
vel in duobus tribūs v[er]e, aut saltem per pau-
cis, *senati*, in aliis innumeris *senatus* dixisse.

A. Imò verò (respondebit fortasse quispiā)
fieri possit ut antiqua nominis alicuius de-
clinatio vnicō etiā loco ἀφωνίας causa fue-
rit adhibita. P. Quis non miretur, ex mil-
le plus minus locis vnu duntaxat, aut certe
tres vel quatuor ad summum, ἀφωνία talē
requisiuissē? Hoc igitur mihi cōcedite quod
volo: alioqui cauete ne de iis etiam quæ
vobis concessi, me reuocem. Nam (ut nihil
dissimulem) vos dubitare atque hæsitare,
astuare & sudare denique cogā si vel omnī-
bus omnium grammaticorū de aduerbio
illo Audaciter testimoniis vna Fabij auto-
ritatem opponam. D I. Quis ille est Fabij
locus, Antoni, cuius autoritate nos vult
Paulus terrere? A N T. Non meministi eius
quem paulo antè ex primo illius libro attu-
lit? D I. Non equidem. P. Volo igitur lo-
cum illum Dionysio proponere, eo enim

diligenter expenso, mihi assensum spero.

D I. Quid tandem illud est quod à Fabio dicitur? P A V. Vide ut hīc reprehendat eos (molestissimam diligentiae peruersitatē studium eorum appellans) qui Audacter potius quam Audacter dicant: vide ut addat, omnes oratores aliud sequi. D I. Sed dubium esse potest an verba illa, *Li&et omnes oratores aliud sequuntur*, de illo aduerbio sint intelligenda. A N. Amo te de hac responsione Dionysi. P A V. Meritò scilicet amas illum de responsione quam penè ausim impudentem diccre. Quid enim impudentius quam quæ sole clariora sunt, pro obscuris velle habere? D I. Concedamus Paulo Antoni quod à nobis cōcedi sibi volebat. vereor enim ne tandem excandescat. A N. Atqui, si hoc illi concesserimus, parum tandem inter Ciceronem & Sallustium, quod ad tales archaismos attinet, fuerit discriminis. P. Pertinacia vestra fecit ut aliud quoddā aduerbiū mihi ē memoria sit elapsum, in quo itidem volunt Ciceronem *ἀρχαῖς*. D I O. Noli quæso has de nostra pertinacia pœnas sumere, ut nos celes hoc vocabulū. iam enim illius nos pœnitet. P. Sed quī possim vobis dicere quod mihi excidit? D I. Hoc saltem polliceris, si tibi reddiderit memoria quod nunc eripuit, nequaquam nos ce-

laturum. P A V. Polliceor. Quid me polliceri dico? imò quod polliceri volebam, iam nunc repræsentabo. in illo enim ipso articulo fuit mihi à memoria redditum: quæ à vobis gratiam, ut opinor, iniie cupit. Iliud enim aduerbiū est *Temperius*. de quo vide re quæ à Manutio annotantur, operæ pretiū est. D I. Si priūs ipsum Ciceronis locum legerimus & expéderimus. P A V. Rectè mones. quærendus est libro nono earum epistolarum quæ familiares vulgò appellātur: à plerisque rectius, ad familiares. Iam inueni locum: sed altius repetenda sunt Ciceronis verba. *Hirtium ego et Dolabellam diændi discipulos habeo, cœnâdi magistros.* puto enim te audisse, &c. Paulo pòst, *Tu autem quod mihi bonam copiam eiures nihil est. tum enim quum rem habebas, quæsticulis te faciebam attentiorē: nunc, quum tam æquo animo bona perdas, non eos sis cōfilio, ut, quum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putas accipere.* etiā hæc leuior est plaga ab amico quād à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro ut magna reliquæ fūt: quod erit, magnificum sit et laetum. Memini te mihi Phameæ cœnâ narrare. *temperius fiat: cætera eodem modo.* A N. Quid opus erat tam multa ex precedentibus recitare? D. Quasi verò vlla Ciceronis verba nimiū multa videri debeant. Sed iamnunc Manutium audite: ego vicis-

sim recitator ero. Primum Temperius exponit Maturius: & hanc suæ expositionis rationem affert, quod ad tempus, non ad frugalitatem referat. Deinde hac de voce ista scribit, Hoc verbum alibi semel duntaxat (quod equidem legendo obseruauerim) usurpatum inuenio. Sic autem loquutum esse Cornelium Nepotē, Ciceronis æqualem, ex Donati verbis quæ sunt in Terentij vita facile possum coniicere. Illi porro Donati loco hæc subiungit, Ouidius & Columella Temporius dixerunt. quod recentius videtur, deductum à Tempus temporis: Temperius autem, antiquum, à Tempus temperis. quæ admodum dixerunt veteres Pignus pigneris (vnde Pignero verbum) posteriores autem Pignus pignoris. His addit Plauti locos in quibus temperi, non tempori, scriptum est.

A N T. Miror tantum verborum dere tantilla.

P A V. Hoc non ausis coram aliquo Ciceroniano proloqui.

A N . Adeo me Ciceronianos formidare putas? Imò & coram illis hoc ausim refellere.

P. Quid? an potius scribendum esse *temporius* contendas?

A N T. Hoc saltem ab illis extorserim, non esse cur hanc lectionem illi postponant.

P. Quam rationem afferes?

A N T. Quod ipse Cicero alibi *tempore* aduerbi loco usurpet, non *tempere*. Ex *tempore* enim dicendum esse

temporius, non temperius, fatendum erit. Vi-
de quām paucis verbis quām longum scr-
monem refellam. D 10. Et ita quidem ut
aduersarium obmutescere necesse sit. P A V.
Gaudeo vos tandem aures veritati patefa-
cere. hinc sanè fiet ut etiam alia eiusdē ge-
neris vobis examinanda proponam, quæ a-
lioqui silentio præteriissim. D 1. —*quas diæ-*
re grates, Quāsue referre parem? A N. Quid?
an tibi hīc, tanquam ingratus, aut saltē mi-
nus quām tu gratus, prætercundus fuisse vi-
deor? D 1. Verbar ne Pauli aures offendere
cm, si parem in paremus mutarem. P. Finē
vestris iocis imponite, & quæ dicturum me
sum pollicitus audite. Audite, inquā, alias
archaismos qui nonnullis eorum affingun-
tur(hoc enim verè dicere posse mihi video)
quorum epistolæ inter Ciceronianas extāt.
Atque ut à Cœlio initium sumam, tu Dio-
nysi epistolam eius decimam quære. D. Eā
inueni: tuum nunc est, locum in ea quærere
quo tibi inuento opus est. P. *Quām citò tu*
istinc deædere cupias, nescio: ego quidem eo magis
quo adhuc felicius rem gessisti. Dum istic eris, de
belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum
meum metus aliqui perturbet. In quibusdā autē
editionibus septima est hæc epistola, non
octaua: & quidem in posteriore Manutij e-
ditione in eo ordine est collocata. Non

solùm autem in hac, sed in prioribus etiam margini adscriptum est, ab eo illud *aliquis* antiquè pro *aliquis* dictum esse. A N T. Sed cui se persuasurum hoc putauit Manutius, Cœlium adeo $\pi\lambda\chi\alpha\zeta\epsilon\tau$ cupidum fuisse, ut etiam *aliqui* pro *aliquis* dicere non dubitauerit? D I O N Y S. Quinetiam (quod facit ut magis mirer hoc ab illo annotari) duæ aliæ lectiones in promptu erant, quæ tali archaismo minimè indigebant. vel, *ne hunc risum meū metus aliqui perturbent*: vel, *ne hunc risum meū metus aliquis perturbet*. A. Verè profectò à te dictum est archaismos illis affinigi: si quidem ii quos yis addere, non maiore niti ratione comperiāntur. P. Vnum saltem locum afferam, cuius scripturam $\pi\lambda\chi\alpha\zeta\epsilon\tau$, multo etiam minus rationi cōsentaneam esse fateberis. Sed libet priùs aliud vobis in hoc ipso Cœlij loco considerandū proponere, in quo ego non à Manutiana tantùm editione sed à cæteris omnibus difsentio. A N. Ναι, καὶ τὸδὲ ἡμῖν $\pi\lambda\chi\alpha\zeta\epsilon\tau$. D. Οὐ τοι τὸ $\alpha\chi\alpha\epsilon\tau\omega$, αλλ' εμοὶ τὸδὲ $\pi\lambda\chi\alpha\zeta\epsilon\tau$. P. Sed locum ter quatérque legite, quæso, deinde diligenter expendite. Idem enim vobis fortasse quod & mihi in mentem veniet. A N T. Nihil tale mihi polliceor: præsertim quum de re loquaris à nemine eorum animaduersa qui vel scholia vel anno-

tationes vel castigationes in has epistolas scripserunt, aut aliquid aliud ad earum illustrationem contulerunt. Legam tamen & relegam attentissimé. *Quād citō tu istinc dēcēdere cupias nescio: ego quidem eo magis quo adhuc felicius rem gessish.* *Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meū metus aliquis perturbet.* D I. Hoc expenden-
di istius loci onus totum Antonio incum-
bit. P A V. Cur non & tibi? D I. Quia post heroes illos, Victorium, Manutium, Lam-
binum, me quicquam excogitare posse de-
spero. A N T. Ne ego quidem hīc quicquā perspicio quod emendatione indigere vi-
deatur. P A V. Ne tam citō tu quoque, An-
toni, animum desponde. Vereor ne tu, Dio-
nysi, desperatione tua illū quoque in despe-
rationem adduxeris. D I. At ego hoc con-
tigisse ægerrimè ferrem. ac iam elegantissimo versu animum illi addam,

Ne desponde animum, collige collige eum.

P A V. Cuius est iste adeo lepidus versus?
D I. Admiratione vel potius cachinnatio-
ne dignissimi versificatoris Leodegarij A
queru. A N. Si mihi non animum addidit
versus ille, at risum saltē mouit. P. Scio ta-
men te in mendis multo magis abstrusis
perspicacē fuisse. Sed ne vos diutius suspe-
los teneam, & quo diutius expectata fuerit

Iz. iij.

à vobis illa mea emendatio, eo minus ex-
 pectationi vestræ respondeat, iam nunc
 eam proponam. Nego igitur alius senten-
 tiæ initium debere esse hæc verba, dum istuc
 eris, de belli Parthici pericula cruciabor: & tan-
 tum abesse ut post gessisti ponenda sit πλέια
 στοιχίων, ut pronomen ego ad verbum cruciabor
 tendere dicendum sit: & ante illud prono-
 men illam πλέιαν στοιχίων debere collocari.
 Quis enim alioqui sensus est illorum ver-
 borū? aut quid sibi vult quæ ibi est ellipsis?
 Ellipsis enim huic loco subesse videmus,
 illam sequendo quæ in omnibus est editio-
 nibus interpunctionem: Quād̄ citō tu istuc
 discedere cupias, nescio: ego quidem eo magis quo
 adhuc felicius rem gessisti. Dum istuc eris. &c.
 A N T. Manifestum est ellipsis esse verbi
 cupio, repetendi ex proximè præcedente mē-
 bro, & quidem mutando simul personam
 secundam in tertiam. fuerint verò ad verbū
 illud cupio addēda & ista, (id est, cum eo sub-
 audienda itidem) te istuc deædere. Deinde
 subaudire oportebit causalem (vt gramma-
 tici vocant) particulam ante vel post Dum.
 vt perinde sit acsi scriptum esset, Nam dum
 istuc eris, de belli Parthici pericula cruciabor. vel
 Dum enim istuc eris. Atqui hæc omnia incō-
 modia vitabimus, & sententiam multo a-
 ptiorem elegantiorēmque ex illis verbis

eliciemus, si interpongētes eo quo dixi modo, legamus, Ego quidem, eo magis quo adhuc felicis rem gessisti dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. D I. Ita igitur hunc locum accipis, acsi mutato verborum ordine dictum esset, Ego quidē, quo adhuc felicis rē gessisti, eo magis de belli Parthici periculo cruciabor, dū istic cris, ne hunc risum meū metus aliquis perturbet. A. Nō dubito quin omnes in sententiā tuā pedibus sint ituri. D. Nec ipse profectò dubito quin vel in illā vel in aliam pedibus ituri sint. manibus enim ire non poterunt. A N T. Pro tuo more hoc facis Dionysī, quod mea verba iocis vel potius cauillis excipis. D. Dic etiam(si liber) me pro arte mea hoc facere. id est, pro artis meæ officio. quid tum? Ερδος τὸς λω ἔκαστος εἰδεῖν τέχνην. A N T. O pulchram τέχνην συωπήσκην. P A V. Cur non potius locum illum attentē consideratis, & symbolas vestras ad eius explicationem confertis? D I. Nō aliter quam de quopiam loco inexplicabili loqueris, quum hoc dicis: quum tamen de eo usurpandum mihi videatur proverbium, καὶ τηφλῶ δῆλον. A N. Ipse quidem certe symbolam meam collatus eram, si non interpellasset Dionysius. P A V. Eam obsecro conferto dum te ab eius interpe-

latione defendam. A. Adiuuare tuam sententiam volebam illa gnome,
-nulla est sincera uoluptas,
solicitumque aliquid laetis interuenit.

quum in Martis præsertim rebus quæ præ quibusvis aliis dubiæ sunt (vnde & ipse dubius appellatur) hæc gnome habere locū dicimuritò possit. Quinetiā aliā addere gnomen volebam illis Cœlii verbis valde accommodatam, *ne hunc risum meum metus aliquis perturbet:* sed eam Dionysius interpolatione sua è mea memoria expulit, si ita loqui licet. P A V. Si non illius gnomes numeros, at sensum saltem meministi. A N T. Evidem. ea enim dicitur, quæ sunt tristia, quum laetis statim succedunt, ob subitam mutationem tristiora reddi. id est, maiore tristitiam afferre. D I. De hoc satis supérq; differimus loco, cuius emendandi & expōnēdi occasionem archaismus ille, *aliqui pro Aliquis, tibi præbuit: tempus iam est ut ad alterum locum venias de quo te verba facturum promisisti, & cuius scripturam ἀπαιζοντες* multo etiam minus rationi consentaneam esse dixisti. P. A Cœlio igitur ad Plancum transeundum est: id est, ad quedam Planci locum qui est libro decimo, in ea epistola cuius hoc est initium, Antonius i-dibus Maiis Forum Iulij cum primis copiis uenit.

In ea enim hæc etiam leguntur, *Lepidus tandem quod ego desiderabam fecit, ut Apellam ad me mitteret: quo obside fide illius ex societatis in rep. administranda uterer.* Antequam autem de hoc loco disseramus, legamus & quæ Manutius & quæ Lambinus in eum annotant. Margini quidem hæc adscribit, *Fide pro Fidei, ut Die pro Diei:* Gell.lib. ix, cap. xiiii. deinde ad scholia sua remittit. In his autem scribit, Sic in omnibus vetustis exemplaribus: & dixit *fide pro fidei*, generādi casu. quemadmodum etiam Sallustius in Iugurtha, *Decima parte die reliqua*, pro Diei. Id quod Gellius notauit: qui etiā C. Cæsarē Huius die & Huius specie dicendū putasse tradit. Hæc ille. Consulendus autē nūc est Lambinus. *Quo obside fidei illius* (inquit) iam pridem sic mihi visus erat hic locus legēdus: aliquot autem pōst annis cognoui, Errico Stephano, viro doctissimo, idem videri. Alij retinent lectionem vulgatam, *fide illius, &c.* & tamen *fide illius pro fidei* positū esse volunt: ut sit antiquus generandi casus. Audistis iam quæ & à Lambino in locum illum sunt annotata: qui quum dicit se aliquot pōst annis cognouisse idē Errico Stephano quod sibi videri intelligit quod Stephanus de hoc loco scripsit in suo Castigationum in Ciceronem opusculo, anno

M. D. L V I I , quum nondum quicquam in Ci-
ceronem Lambinus (quod sciam) edidisset.
Ibi autem à Stephano inter alia annotatur,
qua dicitur ratione aliquis fidem alterius li-
berare, eadem dictum īrī aliquem esse ob-
fidem fidei alterius : atque adeo hac quoſ-
dam metaphora post Plancum esse vſos.
Quibus addit, Nec verò licentia poetica il-
lumi in ſcribenda epiftola vſum esse credi-
bile eſt. A N T . Meritò certè licentiam poe-
ticā Stephanus id appellat. Quanuis enim
Prifcianus ſcribat inueniri, veteres frequen-
tiſſimē protuliffe ſimilē ablatiō genitiū
(quod & de datiuo dicit) in quinta illa de-
clinatione, tamen ne ipſi quidem poetæ eo
vſi comperiuntur, niſi quum eos iatio nu-
merorum ſui versuſ cogebat: quafi tum de-
mum ſibi licere existimantes prifcam La-
tinitatem ea in re imitari. Sic Virgilius quum
videret verſuſ ſuum non adniittere geni-
tiū diei, quo alibi vtitur, illius prifcæ La-
tinitatis opem implorans, genitiū die ab
ea mutuatus eſt, hoc in verſu, Georg.lib.i,

Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas.

Idémque & Ouidius Metamorph. v i , fe-
cit, hoc in verſu,

utque fide pignus dextras utriusque popofcit.
P. Verū excipiēt, Sallustium quoq; ita lo-
qui, quem nō itidem necessitas vlla cogat,

A: Ne h̄c quidē mihi deerit quod respondeam. Quid enim sermo Planci cum Sallustij sermone communē habet? D I. Quis, vt apud Sallustium, ita etiam apud Plancum antiqua passim non solum vocabula sed etiam loquendi genera dicet occurrere? D I. Miror equidem Lambinū in illa sua annotatione, quum loqueretur de illis qui *fide* pro *fidei* positum esse in illo Planci loco vellent, vt esset antiquus generandi casus, eorum sententiam non conatum esse refellere. P. At mihi nequaquam mirum id videtur. D. Quid cause est? P. Quoniam & ipse apud Horatium *fide* pro *fidei* accipi putauit, quodam in loco, in quo nihilo magis illum quām Plancum de hoc archaisino cogitasse credibile est. D. Locum illum vide percupio. P. Quærenda igitur mihi est illa editio Horatii quæ ex Henrici Stephani officina ante bienniū prodiit, in qua partim eius partim aliorū scholia margini sunt adscripta. In illius enim editionis calce cùm de aliis quibusdam locis tum verò de hoc differere illum memini. D I. Illam quæso affer, si tibi molestum non est. P. Imò verò nihil est quod libentius sim facturus. A: Quò properat Paulus? D I. In bibliothecā interiorem. A N T. Quid ibi facturus? D I. Quasi verò aures ad nostrū de Horatii loco

sermonem obstruxeris. A N T. Non aures
 obstruebam, sed alias res agebam. P. En
 tibi illam Henrici Stephani editionem Ho
 ratianam. Quod autem dixi, in vna ex eius
 Diatribis quærendum est. inscripsit enim
 Diatribas ea quæ calci illius editionis adie
 cit, in quibus de variis differit quæ ad varios
 Horatii locos pertinet. In secunda autem
 (ni fallor) Diatribe de loco illo agit. Non
 procul abesse nos puto. Potissimum autem
 (inquit) eos locos mutare nolui, vbi quam
 recepta lectio commoda sit, &c. Aliquan
 to post, Quid? debuine & aduersus hunc
 locum, *Constanti iuuenem fide*, aliquid moliri?
 Cerrè si Latinè atque adeo Latinissimè nō
 dicitur, *homo constanti fide*, multi ex primariis
 scriptoribus eriant: at si dicitur, cur volue
 rit Horatius licenter ita loqui, *constantis iu
 uenem fide*, pro *constantis fidei*, potius quam
constanti iuuenem fide (numeris præsertim æ
 què hoc atque illud permittentibus) dice
 re? Huic loco scilicet valde accommoda
 tus erat genitiuus antiquus *fide* pro *fidei*,
 qui nulli alii Odarum vel Epodow loco
 conueniebat. Neque enim ullum aliud hu
 ius archaismi exemplum inde affertur. Le
 gitur quidem satyra tertia libri prioris *fide*
 pro *fidei*, sed cogente versus lege, - *quid facia
 si furum fecerit, aut si prodiderit commissa fide?*

Quæ autem his addit, alio (si vobis videbitur) tempore legetis. vtendum enim librum lubenter dabo. A N. Sed ad nostrum illum Planci locum quod attinet, cum aliter etiā scriptum legisse mihi videor in aliqua ex antiquioribus typographicis editionibus. Quare Badianam consulamus. P A V. Lepidus tamen quod ego desiderabam fecit, nt Appellam ad me mitteret: quo obfide fide illius & societate in repub. administranda uterer. A N. Huius lectionis nullam mentionem à Manutio fieri miror. P A V. Erit certè cur miseris: præsertim si in Aldi etiam patris eius exemplaribus inuenitur. A N T. Illa quoq; nobis consulenda sunt. P A V. Ipsum quoq; Aldum ita locum illum excusum reliquisse vides? quo obfide fide illius & societate in rep. administranda uterer. A N T. Video. Quod verò tuum est de hac lectione iudicium? P. Eam quoque posse recipi iudico, accipiendo Quo pro Vt. ideoque Manutium, si obfide fidei admittere nolebat, sed obfide fide retinere malebat, saltem ablatiuū quoque societate debuisse ab eo retineri dico: & quiduis potius faciendum fuisse quam confugiendum ad illum archaisnum. A N T. Sed audi obsecro Paule, audi quod mihi apud Aulum Gellium (vel Agellum, vt quidam hodie vocandū aiunt) legisse videor. P A V.

Quid illud est quod apud Gellium legisse
tibi videris? A N T. Aliquid profectò quod
faciet ut ab huiusmodi archaismis apud i-
psum etiam Ciceronem non tantopere ab-
horreamus. Profer itaque Gellium. P A V.
Illum accipe, & locum quem dicis quære.
A N. Ciceronē quoque (inquit) affirmat Ce-
sellius in oratione quam pro Sextio fecit,
dies scripsisse pro *diei*. quod ego impensa o-
pera conquifitis veteribus libris plusculis,
ita ut Cesellius ait scriptum inueni. Verba
sunt hæc M. Tullij, *Eques uero datus illius*
dies pœnas. Quibus addit, Quocirca factum
hercle est ut facile iis credam qui scripserūt
idiographum librum Virgilij sese inspexis-
se, in quo scriptū est, *Libra dies somni que pa-*
res ubi secerit horas. id est, diei somniq;. Quid
tu Paule de illo Ciceronis loco responde-
bis? P A V. Scripturæ quæ in illis cerneba-
tur exemplaribus illam opponendam esse
dicam quæ in aliis hodjéque cernitur, vete-
ribus & ipsis. Addam etiam, valde suspectū
reddi illum genitium testimonio Priscia-
ni: quum genitiui *die*, non *dies*, mentionem
faciat: & ita quidem ut in illo ipso Virgilij
versu quem Gellius loco Ciceronis subiungit,
& in quo *dies*, ut apud Ciceronem, scri-
bit, ille die scribat, ne facta quidem villa scri-
pturæ alterius mentione. A N T. Quid? an
malis

malis die quam dies in illo etiam Ciceronis
loco pro genituo *diei* scribere? PA v. Imò
verò neutrum illorum admittam, sed tertium
hunc retinebo, interim dum Gellius & Pri-
scianus de idiographo Virgilij discepta-
bunt. ANT. At Gellij, utpote antiquioris,
maior esse debet autoritas. Quod autem
libris vetustis Gellij illos qui nunc extant
opponēdos censes, vereor ut in eo quisquā
tibi assentiatur. P. Quid ita? an nulla per-
uenisse ad nos exemplaria exstimas cum il-
lis quæ nancisci potuit Gellius comparāda?
ANT. Maiorem saltem eo tempore fuisse
veterum exemplarium copiam, & quidem
meliorum, nō negabis. PA v. Etiamsi hoc
dem (multo enim plura tunc fuisse necesse
est, quū ab eo tempore & vastationibus quę
ex bellis contigerunt, & aliis temporum in-
iuriis, maximum eorum numerum periisse
constet) illud certè non dabo; nullum lo-
cum in iis quæ ad nostram ætatem peruen-
rint melius legi quam in Gellianis: ut iam
non de illo tantum Ciceronis loco, sed de
aliis quibuslibet loquar. Coniectrā enim
facio ex iis Xenophontis exemplaribus qui-
bus Dionysius Longinus usus est, quæ illi
occasionem iustissimam reprehendēdi Xe-
nophontis præbuerūt: quum tamen, si con-
sulātur tam quæ manu quam quæ typis scri-
bi.

pta nunc extant, falso reprehensum fuisse, comperturi simus. **D**I. Dionysius Dionysio opitulaii posse cuperem: & opitulabor fortasse, si, quæ sit illa reprehensio, nobis exposueris. **P**Quum Xenophon in Lacedæmoniorū politia declarare vellet quām bene cùm ad alia tum verò ad verecundiam & modestiam adolescentia apud eos insti-tueretur ex Lycurgi præceptis, scripsit, οὐεῖνων γεων ἦπον μὴν αὐτῷ φωτιών αἰκανότας ἢ τῷ λιθίνῳ, ἦπον δὲ αὐτῷ ὄμοισα μετασχέψεις ἢ τῷ χαλκῷ αἱ μηνορεσέρποις ή αὐτῷ ποὺς ἡγήσασι καὶ αὐτῷ τὸν τοῦτον θαλάσσιον παρδένων. quū autē ille hæc ita scripsisset, Dionysius Longimus minus bonis exemplaribus usus quām ea sunt quæ hodie inueniuntur, in iis pro ἀττικῇ θαλάσσῃ legit ἀττικόφθελμοῖς: atque inde reprehendendi atque exagitandi Xenophontis occasionē arripuit. Postquam enim dixit, illos etiam heroes Xenophontem & Platonem, quanvis è Socratis palæstra prodierint, sui tamen interdum propter quædam μηκοχαρῆ (ita enim appellat) obliuisci: locum illum in exemplum affert: & subiungit, Amphicratem, nō Xenophontem, decuisse ita loqui ut ταῦτα ἀττικόφθελμοῖς κόρας vocaret παρδένους αἱ μηνορεσέρπεις. Quomodo enim (inquit) generali appellatione pupillæ oculorum vocari queant virgines verecundæ (vel pudibundæ) quum im-

pudentia quorundam non ex alia parte magis quam oculis perspici existimetur? vnde dictum est ab Homero, *κωνός οὐ ματ' ἔχειν.* A. Ita imprudens Dionysius immerentem Xenophontem reprehendit. D I. Non est igitur Dionysius ob suam illam reprehensionem reprehendendus, sed culpam in libros quibus usus est coniicere debemus. P A V. Eadem autem opera hoc mihi dabis, posse fieri ut qui longo annorum spatio nos antecesserunt, quosdam locos minus emendatos, quam nos, habuerint. D I. Nonne hoc illi concedendum censes, Antoni? A. Censo. P. Audite vero quod admiratione vobis augebit. D I. Quid illud est? P. Quod ex iis quae addit Longinus, Timaeum quoque exemplaribus Xenophontis eodem modo in loco illo de prauatis usum esse patet: quippe qui locum illum imitans dixerit, *οὐ πάσι αἴδει εποίησεν,* *οὐ οὐραλμοῖς κόρεσεν,* *μητέρας ἔχειν.* D. Imò vero Dionysio iam Dionysius contradictem in eo quod Timaeum, quum ita loquutus est, Xenophontem imitarum voluisse affirmat. Magis enim verisimile est eum non aliò quam ad illam metaphoricam pupillarum appellationem respexisse, in Greco sermone *υπειστατισμά*, qua *κόραι* dicuntur, quasi *παρθένοι.* A N T. Σύμφωνος σοι εἰμι.: præsertim quū minus etiā credibile sit, Timeo quam

Longino emēdata Xenophontis exemplaria defuisse. p. Sed de Longino saltem id tibi, velis nolis, fatendum est, eum non tam bonis exemplaribus esse usum quam sint ea quae in manus hominum nostri seculi venerunt. Et verò ipse modo Dionysium per imprudentiam reprehendisse immeritem Xenophontem fatebaris. Cur igitur nunc minus credibile esse dicis, Timæo quam Longino emendata exemplaria defuisse, quasi ne de Longino quidem hoc credendum sit? a n. Exciderunt mihi verba illa: quum aliqui illud, de Timæo quidem incredibile, at de Longino mirum duntaxat esse censem. d i. Sed quid aliud, Paule, vis illi Gellij testimonio opponere? a n. Eorum qui nunc extant librorum autoritatem. d i. Quid si verò inueniantur ex his quoque nonnulli qui Gellianis in lectione illa astipulentur? p. Videro tum quid respondendum erit, loco illo prius attentè considerato. a n. Finge, obsecro, Paule, te iam nunc omnium veterum qui usquam in Europa sunt librorum testimonio conuictum teneri: & quasi ita conuictus, iam nunc responde. d i. Idem te oro, Paule, atque obsecro. p. Tales oratores, exoratores esse par est. Audite igitur quid ego suspicaturus sim, si omnes libri de hac scriptura videā inter se cōsentire, ita

ut Ciceronē nō aliter scripsisse credere mihi necesse sit. A N. Libentissimē & audifsimē tuam illam suspicionem audiems. P. Suspicabor equidem Ciceronem, quum ita loqueretur, *equites datus illius dies pœnas*, pro *illius diei*, sermonem alicuius qui in eo loquendi genere $\delta\varphi\chi\alpha\zeta\epsilon\nu$ voluerat, imitari, aut etiam alicuius, qui vñt $\delta\varphi\chi\alpha\zeta\sigma$ erat, ita $\delta\varphi\chi\alpha\zeta\sigma\pi\omega\varsigma$ loquutus fuerat. Sed locus ille adeundus est. fortassis enim diligenter omnia circumquaque lustrando, aliquid quo meam suspicionem confirmē inueniā. A N. Ita faciendum censco. P. Exanimatus euolat ex senatu, non minus perturbato animo atque uultu quam si annis antē paucis in creditorum conuentum incidisset. Aduocat concionem: *habet orationem talem consul*, qualēm nunquam Catilina uictor habuisset: Errare homines si etiam tum senatum aliquid in rep. posse arbitrarentur: *equites uero Rom. datus illius dies pœnas*, quo me cōsule cum gladiis in cliuo Capitolino fuissent: uenisse tempus iis qui in timore fuissent (coniuratos uidelicet dicebat) ulcisēndi se. Si dixisset hoc solum, omni suppicio dignus esset. &c. Nonne videtis, è duobus quę suspicabar, alterum cōperiri verum? A N. Et videimus, & fatemur. ipsa enim consulis verba refert Cicero, qui consul sermonem suum aliquid $\delta\varphi\chi\alpha\zeta\kappa\sigma$ habere volens, non dixerat *diei*, sed *dies*. P A V.

Perinde igitur est acsi ego sermonem à Gallo quopiam habitum referens, ex eorum numero qui non *François* pronuntiāt sed *Françés* (qui illum mollem & effeminatum sonum non aliter possunt defendere quam ut se *Francher* dicant) ipse quoque non illo sed hoc vocabulo vterer. Nec verò dubito quin Cicero verbis illis, *datus illius dies pœnas adiecisset, ita enim loquebatur*, aut tale quid, nisi putasset omnes intellecturos non ideo uti se illo vocabulo quod sibi magis quam alterum placeret, sed quod in eo bellum etiam illum consulis sermonem repræsentare vellet, ipsamet verba referendo. Sic certè Julius Cæsar, sic quidam alij in ea fuerunt hæresi, quæ archaismos nonnullos mordicus tenendos censebat, quum eos cæterorum aures tanquam omnino obsoletos auersarentur. D. Iam profectò nō aliud habeo quod dicā, quam me mirari, Gellio nō eandem quam tibi suspicionem in mentem venisse. Tum enim locum (vt à te factum est) adiisset, & Ciceronianum esse illius archaismi usum, credere desiisset. A N. Non tamen (vt opinor) ad omnes archaismos eiusdem generis recipiendos tam difficilem te præbes. P A V. Haud scio quosnam eiusdem generis archaismos intelligas. A N T. De leuioribus illis loquor, in quibus vel

declinatio tantum seu coniugatio alia est
 quam in vulgari sermone, vel aliquid tan-
 tum circa scripturam discriminis. Neque e-
 nem (exempli gratia) *inermorum* te reiectu-
 rum puto pro *inermium*, neque *duo* pro *duos*,
 neque *reapse* pro *reipsa*. P A V. Non equi-
 dem adeo morosus sum. A. Quid quū *cō-
 fieri*, aut *apisci*, aut tale aliquod verbū occur-
 ret? an tibi in sermone Ciceronis, aut aliis
 cuiuspiam eorū qui eodē tempore vixerunt,
 & quorū epistolæ Ciceronianis sunt permi-
 xtæ, stomachum mouerit? P. Nequam:
 non adeo sum stomachosus. Quod si etiam
 ob quædā alia prisca composita stomacha-
 rer, at non ob illud *confieri*. P. Cur ob illud
 minus quam ob aliud quodpiam? P. Quo-
 niam Cæsarem in suis cōmentariis eo usum
 esse scio, sicut Balbum & Oppium in sua ad
 Ciceronem epistola, quæ est inter illas quas
 hic ad Atticū scripsit. Quinetiā Virgilium
 (post Lucretium & Telescentium) idem ver-
 bum usurpasse video, qui tamen non cuius-
 libet antiqui verbi usum sibi permittit, A N.
 Qui sit igitur ut in Sulpitij ad Ciceronem e-
 pistola vix dignum censeatur quod margi-
 ni adscribatur? in hoc enim illius epistolæ
 loco, Etsi genus hoc consolationis miserum at-
 que acerbum est: propterea quia per quos id fie-
 ri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari mo-
 l. iiiij.

lestia afficiuntur, nō fieri sed confieri scriptum
estē audio in plerisque vetustis exemplari-
būs, vel potius in plerisque omnibus. Ideo-
que minimē dubito quin illa editio Lam-
bini cuius sāpe facta fuit à nobis mentio,
vōcem istam habeat. Vis eam inspiciamus?
 p a v. Volo. Imò verò ne inspicienda quidē
 est, quum illam ibi esse recorder. d i. Ego
 verò aliud à vobis peto, vt Virgilij locū, vbi
 verbo illo *confere* usus est, mihi proferatis.

Et memunisti enim, credo, et memorare po-
testis.

p a v. An ex utriusque ore simul audire locū
 illum cupis? d i. Ex alterius vestrū ore
 audire sat erit: sed ego more comicorū sum
 loquutus, quibus familiare est, *Aperite ostū*
aliquis. a. Si à solo Paulo illū petiisses, iam
 accepisses. p. Illi certè non denegabo. audi
 gitur Dionysī, ex Aeneidos libro IIII,

--nunc qua ratione quod instat

Confieri possit, paucis (aduerte) docebo.

Sed accipe simul & *δημοσίην.* a n. Imò con-
 tētus sit Dionysius illo dono quod à te pe-
 ticrat: tu auctarium illud mihi donato. d.
 At qui nondum nosti quid illud sit. a. Do-
 nari mihi postulo, quicquid sit. p a v. Ali-
 quid magnum esse arbitraris, quantum vi-
 deo: quum res sit per exigua. Non enim aliū
 locum illi addere volebam, sed tantum al-

teram quam pro *confieri* quædam exemplaria habent lectionem. A N. Quænam illa est? verò equidem ne testimonium illius poetæ ex certo nobis incertum reddas. P. Imò verò nequaque vos mouere altera illa lectio debet, sed tantum monere. D I. Ede tandem & illam.

P. *Quo fieri possit, paucis (aduerte) docebo.*

D I. Cur hac non moueri nos sed tantum moneri debere dicis? P A V. Moneri de reiiciēdis quibusdam lectionibus huiusmodi quæ, vbi vocabula quæpiam parum usitata occurrunt, velut succedaneæ subduntur, ut Plautinis verbis utar. Siquidem ad hanc ipsam vocem quod attinet, apud aliū etiam scriptorem in quibusdam exemplaribus in aliam vocem mutatam esse scio. Sed te Antoni iis quæ à me dicuntur non attendere video. dic obsecro qua de re sit tua cogitatio. A N T. Cogitabam certè (nihil enim te celare velim) de illo qui modò allatus fuit ex Seruij Sulpitij epistola loco, et si genus hoc consolationis miserum atque acerbum est: propterea quia per quos id fieri debet propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt. P A V. Quid verò de hoc loco cogitabas? A N. Annon eadem esset hæc sermonis forma, per quos id fieri debet propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, quæ & in illa oratione quæ

Cicero, aut quicunque est eius autor, Sallustio respondeat, aut aliij cui falsò nomen hoc tribuitur? Lubetne illum locū adeamus? p. Lubet. A. Primum igitur quoniam omniū maiores Crispus Sallustius ad unum exemplum & regulam quærat, uelim mibi respondeat, numquid hi quos protulit Scipiones & Metellos, antē fuerint aut opinionis aut gloriae, quām eos res gestae suae & uita innocentissime acta commendavit. Scio enim quosdam huic etiam loco subesse οὐλοικόφαντες existimare, & scribendum esse Metelli, acriter contendere. p. A v. Falluntur qui hunc locum οὐλοικόφαντες accusant. alioqui non paucis eorū etiam scriptorum qui inter primarios habentur, idem crimen esset obiciendum. Neque tamen locus ille Sulpitij tam similis est isti, vt non aliquos magis similes inueniri posse existimē. d. Mihi quidem in mentem venit cuiusdam qui proprius ad illum accedit, quod ad illam sermonis formam attinet: sed is poetæ est, nō oratoris. p. A v. Cuius poetæ? d. I. Virgilij. p. A v. Scio iam quo de loco cogites, simūlque te falli scio. d. I. Dic ergo diuinator de quo cogitem. p. De isto, yr̄bem quā statuo uestra est. d. I. Iam equidem te diuinasse possūm verè dicere: sed cur me in illo exemplo falli dicas, scire aueo. p. In eo ipso quod locum illum in exemplum talis structuræ orationis afferri posse existimas.

A. At mihi tamen eodem fallimodo contigit. nam & ipse in exemplum attulisse.

P A V. Neque mirum hoc mihi videtur: quippe qui à grammaticis etiam afferri sciām.

A. Quænam alia est igitur huius loci lectio?

P. Ut post *statuo*, interrogations ponatur nota: hoc modo,

vultis & his mecum pariter considere regni & vrbem quam statuo? vestra est.

A N T. Intelligis ergo repetendum esse verbum *vultis*: hoc modo, *Vultis vrbē quam statuo? vestra est.* D. Amplius deliberandū censeo: res magna est.

A N T. Ego autem & de solœcismis & de archaismis dicendi finē faciendum censeo.

D I. Imò verò sicut ex Cœlio & Planco archaismorum allata sunt exempla, ita ex cæteris afferri cupiebam.

P. Quid si apud eos nulla vel multo pauciora extent? Ac ne apud hos quidem extare dicenda sunt quæcunque in eorum sermone in nonnullis exempl. inueniuntur: ut satis patet ex iis quæ à nobis dicta fuerunt.

D I O. Nónne horum atque aliorum qui ad Ciceronem in illo ipso Epistolarum opere scribūt, multo durior quām Ciceronis fuit sermo?

P. Si Manutio credimus, nō durus solum sed durissimus est Cœli sermo. Loquēs enim de hoc loco sextę eius epistolæ, vel (ut alij eam collocant) nonæ, Curionem prorsus

non mediocriter obiurgatus, hac repulsa se muta-

uit, postquam dixit *obiurgatus* esse pro Obiurgauit: ut dicitur Iuratus pro Iurauit, atq; vt Rebellatos pro Rebellauisse dixit Vale-rius Maximus: atque addidit sibi tamen interdum ortam esse de mendo suspicionem, quod fortasse scripsisset Cœlius, *obiurgat* scilicet *hac repulsa se mutauit*, & litera vnica S scriptum saliat, occasionem loci depravandi dedisset: tandem adiicit, Omnes tamē libri veteres in *obiurgatus* consentiunt. itaque potest antiquum esse, & ideo Cœlianum. A. Quasi verò Cœlius adeo fuerit antiquarius. p. At peiora etiam de illo, id est magis odiosa, dicit. sed nisi ipsa eius Scholia in manus sumam, illa proferre non possum. A N T. Illa igitur in manus sume. p. Exponens quendam eiusdem locum, in epistola cuius initium est, *Etsi de rep. quæ tibi scribam habeas: huc inquam, totum sempronium usque eo perago ut Vestorium quoque interponam*, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficia dederis siquid iniuriis suis esset, quod Vestorius teneret. Si ex his verbis (inquit) aliquā omnino cogar elicere sententiam, interpretabor hoc modo, Tibi pro beneficio dedit, siquid esset iniuriis suis, id est, siquid esset suo damno suāque iniuria quod Vestorius teneret. quasi ademptum sibi aliquid ac teneri à Vestorio diceret, quod aliqua eius iniuria fieret. nam vt Iniuria interdū ad-

verbij loco ponimus, vt Iniuria facis hoc: sic videtur pronomen addi posse, vt dicatur Iniuria mea facis hoc. quemadmodum Ingratiis, & Ingratiis tuis: item Merito, & Merito meo veteres dicebant. Eumque sermonem his verbis claudit, Paulo asperius hoc est: aliquis dicet. Quis negat? verum hanc asperitatem Cœlius amauit. A N T. Cui vero persuaserit hoc Manutius Cœlium asperitatem sermonis amauisse? D I. Mihi quidem certe non facilè persuaserit. P. Sed ne his quidem contentus est. audi enim quę in alium eius locū, (epistolæ eius initium est, *Gratulor tibi affinitate uiri mediussidius optimū*) ab eo scribātur. In hunc inquam locum, Transferant illuc ut ratio es-
set eius habenda qui neque exercitū neque pro-
uincias traderet, postquam scripsit, hanc vi-
deri esse sententiam, Transfierant senatores
in alia omnia. id est, probauerant Cuiio-
nis intercessionem, improbantes M. Mar-
celli sententiam, tanquam ratione illius
habenda quineque exercitum neque pro-
uincias traderet. Postquam hæc scripsit, in-
quam, hæc adiicit, Hoc, vt dixi, arbitror
significari: sed addere verbum Neque con-
tra veteres libros non audeo: nisi si, vt est
omnino asper durisque Cœlij sermo, scri-
ptum ab eo putemus, Qui exercitum neque
prouincias traderet, pro Qui neque exercitum

neque prouincias traderet: vt Neq; tā ad exer-
citum quām ad prouincias referatur. A N.
 Miror valde non puduisse Manutium hoc
 de Cœlij sermone suspicari, quod alium vel
 de Apuleij sermone suspicari puduisse. ete-
 nim ne ipsi quidem poetæ, quos suorum
 numerorum lex duriores interdum quām
 vellent esse cogit, ita loquerentur. D. Ego
 verò nescio quam malevolentiam cum ista
 obtrectatione coniūctam cernere mihi vi-
 deor. A N. Talis quidem certè obtrectatio
 aliquem ab epistolarum Cœlij lectione de-
 terrere posset. Atqui nondum præcipuam
 eius duritiem audistis, quæ illi ab eodem
 obiicitur. A N. Vereor ne si ulterius pro-
 grediatis, miserum illum Cœlium, nō tan-
 tum durum scriptorem, sed planè ferreum
 esse audiamus. Audiamus tamen quicquid
 sit. P A V. Imò verò audiendus primùm est
 ipsius Cœlii locus, ex epistola quarta, *Qua*
in re mihi uidetur illud perquām uenustè ac di-
sse, quod à reliquis quoq; usqueò est animaduer-
suum, ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione &
insidiis usus uideretur in exitandis his consiliis qui
se intenderant aduersarios in eius tribunatu. A.
 Quidnam igitur ille hunc in locum anno-
 tat? P A V. Quum sequatur qui, rectius vide-
 retur eorum consilii. Quid agas? Cœlianum
 est. Similiter dixit in proxima epistola, Eorū

odia quæ Hirrum premunt: pro, qui Hirrū premunt. D I. Si tali sermone usus esset Cœlius, non dignus tantum esset qui ferreus scriptor appellaretur (vt Attilium vocabat Licinius) sed dignus cui ferreae compedes impingerentur, atq; in illis tantisper teneretur dum non solum duritatem illam sed barbaricem etiam deposuerit. P A V. Imò solœcismi potius quam barbarismi illi obiciuntur. A N. Siue barbarismi, siue solœcismi dici talia debeant, nonne vis Paule patrocinium eius suscipiamus? P A V. Longum est illos omnes locos examinare, & quæ de iis dicuntur refellere, aut saltē aliquid aduersus ea opponere. A N T. At postremum saltem locum excutiamus, nec ita in honratum abire Cœlium patiamur. P A V. Melibente hoc fiet. A N T. Non multum M. Octavius eorum *odia quæ Hirrum premunt*, (*que permulta sunt*) sublenat. Cur non dici possunt odia etiam aliquem premere? P A V. Verum si ita intelligas, illo pronomine *eorum* quid fiet? hoc enim respondebit Manutius. A N. Simul verò intelligo, *eorum* de quibus loquutus est. P. Atqui nullos inuenies. non enim de pluribus, sed de uno tātum loquutus est. ac ne illud quidem dici posse videatur, illum de uno paulo post in multitudinis numero loqui. D I. Sed cur Manutius

non potius suspicatus est, vitium illud quæ pro *qui*, librarij esse quām ipsius Cœlij? A N. Miror equidem. D I. Consulamus, obseruo, aliquam ex vetustis editionibus typographicis. P A V. Badiana in promptu est. D I O. Ea consulatur. P A V. Non multum M. Octavius eorum odia qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublenat. A N T. Euge: iam vno crimine Cœlium exonerauimus. Vnde Paulus ad cætera pergamus? P A V. Imò in aliud tempus reseruanda censeo. A N T. Hoc saltem ex te scire nunc cupio unde ortam esse putas hanc Manutij in Cœlium maleuolētiā. P A V. Non aliunde ortam esse hanc suspicor (si tam ē appellanda maleuolentia est) quām ex quorūdam illius locorum obscuritate quæ illum mirum in modum torserit. D I. Si verum hoc non est, at est verisimile. A N T. Queriturne de Cœlij folius asperitate? P A V. Alicubi eandem Asinio Pollio obiicit. In hunc enim eius locum (epistola quæ est x x x i, libri decimi) Nam de legione trigesima tradenda quantas contentiones habuerim quid ego scribam? annotat, si conciones (vt legi testatur in omnibus suis antiquis libris) scribatur, interpretari oportente vehementes literas, quales conciones ad populum vel ad milites sunt. Atque his addiicit, Quod tamen paulo duius videtur.

nisi

nisi si ferendum in Asinio, cuius orationem duram fuisse Tacitus autore est. D.L. Vereor certe ne Asinius nō tam dure loquutus sit, quām dure eius sermo expositus. P.A.V. Eadem mirum quoddam verbum tribuit, sua (vt ait) vetera exemplaria sequutus. A.N.T. Quódnam id est? P. Palmari. D. Miror quæ esse possit verbi huius significatio. P. More meo faciam vt priùs totum ipsius scriptoris locum recitem, quām quicquam de illo pronuntiem. A.N. Eum morēm laudo; eūmque & hīc tenēdum tibi censeo. P. Ita igitur Asinius Pollio in sua epistola, quæ est x x x i i i, eiusdem libri, *Neque ego non uidebam quanto usū reip. essem futurus, si ad Lepidum uenisssem: (omnem enim cunctationem eius discussisssem, præsertim adiutore Plancō) sed scribenti ad me eiusmodi literas, quas leges, et concionibus uidelicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palmare necesse erat, si uellem commetum, per proniciam eius iter faciens, habere.* Nunc, quid de hoc verbo scribat Manutius audiendum est. Sic video (inquit) esse in omnibus antiquis libris: & ita scriptum arbitror à Pollione. nam licet hoc verbū alibi fortasse nusquā reperiatur, non tamen idèo reiiciendum videtur: quum eiusdem generis alia quoque sunt. quod si, quæ semel tantum dicta nobis occurunt, ea mutare tan-

quam corrupta, & usitata restituere conabitur: Latinā linguam, quæ paucis omnino libris conseruata, vix ad ætatem nostrā peruenit, maiorem ad inopiam redigemus, malèque merebimur de studiis literarum. Palmari puto idem esse quod Palpari, id est adulari. palma enim blandimur item ut palpo. A N. Nunc & tuam de hac lectione sententiam nobis expone. P A V. Ea lege id faciam, ut vestrum uterque vicissim de eodem quod sentit dicat. Potius equidem *palparer*, quam *palmarer*, scriptum à Polione fuisse crediderim. primum quod verbi Palmare (nam hæc vox actiua reperitur) aliæ sint significations, quæ nihil cum illa verbis Palpari significacione cōmune habent: atque adeo compositū Depalmare non solum aliud quam Palpari, sed aliud etiam quam simplex Palmare declareret: deinde (cum ius rei ipse Manutius fortasse haberet) rationem non negasset) quoniam alioquin non is esse videtur Asinij Polionis stylus qui vel nouitatis vel rafitatis in suo sermone amatorem eum fuisse ostendat. Præfertim vero in hac voce ridiculè φιλόκαρυος fuisse. si quum usitatam vocem *Palpari* in proptriū haberet, unica litera mutata, longè petitam vocem, & quam ab Euandri matre mutuatū illum esse iocari quispiam posset;

afferre dici maluisset. Alioqui Manutio assentior de eo quod dicit, non ideo reiiciendum aliquid verbum quod alibi nusquam reperiatur. Probo etiam quam addit rationem: quod, si quæ semel tantum dicta nobis occurunt, ea mutare tanquam corrupta, & usitata restituere conabimur, Latinam linguam, quæ paucis omnino libris conservata, vix ad ætatem nostram peruenit, maiorem ad inopiam redigemus, maleque merebimur de studiis literarum. Hæc alio, qui probo, inquam: & vellem istis tumultuarijs emendatoribus in mentem semper venirent. A N. At ne ipsi quidem Manutio, quoties aliquem locum emendaret, venisse in mentem existim. D I. Sed utiturne verbo Restituere ipse Manutius eo quo tu modo usus es? quum dixisti, Ea mutare tanquam corrupta, & usitata restituere. Potius enim (meo quidem iudicio) dicendum ibi esset Substituere quam Restituere. P A V. Putto me fideliter cum alia eius verba tum certiam hoc vobis recitasse: sed tamen ipsum locum adeamus. A N T. Ego quoque verbo Substituere, non Restituere, ibi utendū censerem. P. Videtis tamen sic ab eo scriptum esse. A N. At ille viderit quam aptè illo composito usus sit. Ad verbum autem Palmarer quod attinet, miror, Manutium,

antequam illud defendet, non ea cogitas-
se quæ paulo antè de verbis Palmare & De-
palmare dixisti. D I. Interim verò asperi-
tatis in sermone socium habet Afiniū Pol-
lionem Cœlius, ipsius Manutij iudicio. A.
Miror equidē adeo illi sermonē Cœlij dis-
plicere. D I O. Hoc quoque Ciceronianis
insitum esse debet, eorum etiam qui Cice-
ronis ætate vixerunt, sermonem flocciface-
re: ac suas aures illius vel asperitate vel ob-
scuritate vel alio quopiam vitio offendī di-
cere. A N T. Ea re (vt opinor) à Ciceronianis
manibus inire gratiā volunt. D. Sed quód-
nam est Pauli Manutii de sermone filij Ci-
ceronis iudicium? P. Omnino (inquit) mi-
rari fatis non possunt, non mēdō ab elegan-
tia & copia sed interdum etiam à proprié-
tate paterni sermonis longè distare oratio-
nem filij. quod voluntatis potius quam na-
turæ vitium esse arbitror. A. Iustius profe-
ctò de illius quam de aliis cuiusquam ser-
mone queri videtur Manutius: quinetiam
Q. Ciceronis sermo, plerisque in locis cum
fratris sermone collatus haud mirer si Ma-
nutij delicatas aures radat.

P A V. Q V I D S I V E R O quædam in
Ciceroniano sermone Ciceronianis ostendam,
quæ nisi Pseudociceronis, non autem
Ciceronis, esse fatcantur, nihil minus quam

sui similē(ne quid grauius dicā)ſūū esse Ci-
 ceronē fateri cogentur? A. Aliqui sunt igit
 tur loci quorū emendationem ab aliis pre-
 termissam existimas. P. Sunt sanē. A N. Tu
 verò an hoc tibi sumis vt eos emendes? P.
 Hoc tātūm, yt aliquos eorū emēdare coner.
 P I. Mačte animi Paule. A. Ego verò accla-
 mabo, Mačte ista virtute. P. Sed vos mihi
 opē vestrā non denegaturos promittite. D.
 Ad me quidem quod attinet, promittam
 quicquid voles: sed memento dicti illius,
Pollitis dīques quilibet esse potest. P A V. Magis
 Antonio tacenti quām tibi talia loquenti
 confido. A N. Nec verò tua te spes frustra-
 bitur. Non vis autem (vt opinor) ullum
 eorum proferre vel vocabulorum vel lo-
 quēdi generum quæ antea protulisti. Alio-
 qui ipsem vel vnam illam vocem Igno-
 tus, pro eo qui non nouit, quam Manutius
 quoque apud Ciceronē admittit, non mi-
 nus quavis Cœliana duram esse dicerem. P.
 Non equidem de ullo eorum loqui volo
 quorum iam facta fuit mentio, sed de qui-
 busdam aliis, quæ non video quomodo vt
 editionum typographicarum consensu ita
 etiam ratione defendi possint. A N. Video
 te cogitare vnde tibi sumēdum sit initium:
 sed de hac re tibi laborandum non est. P.
 Incipiam igitur à quodam loquēdi genere
 m. iiij.

quod extat libro septimo, in epistola quadam ad Curionem, *maximo meo beneficio est.* A N. Nihilne addis? P. Nefas esse putant quicquam addere. Sed locum in illa epistola videamus. *Acilius, qui in Græciā cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est.* *bis enim est à me iudicatio capitatis, rebus saluis, defensus: ex est homo non ingratus, mōque uehementer obseruat.* A N T. Tibi profectò assentiar de asperitate huius loquendi generis cohererentī. D I. Ego quoq; inter dura atque aspera numerandum esse fatebor. A N T. Quid verò hic Manutius? P A V. Vult accipi Est pro Viuit. A. Hac expōsitione nō molliri nūhi videtur illud loquēdi gēnus, sed potius durius reddi. P A V. Sed optionem dat nobis Manutius, ut vel illo modo exponamus, vel hoc, Maximum à mē beneficium habet. ut (inquit) quum dicitur, *summo ingenio est.* & epistola tertia libri tertij ad Quintum frātrē, *Cicero tuus nostér que summo studio est pae- nī sui rhetoris.* A N T. Nisi hæc meis oculis intuerer ita scripta, credere mihi possem Manutium, tantum virūm, ista genera loquendi tanquam illi similia attulisse. P. Lectorum quidem credulitati, hāc ad rem quod attinet, diffidebat: ideoque addidit, Quæ si quis diuersa iudicat, accipiat Est pro Viuit. Locum certè simillimū qui hunc mā-

ximè confirmat, ostendemus, nam Philipp. VIII, ita dixit Cicero, *Negat se illi amicum esse debere: cum suo magno esset beneficio, uenisse eum contra se.* D I. Ne ipse quidem probare possum, illud Est exponi Viuit: sed quod locum hunc illi similimum esse dicit, hoc verò nō video qui negari possit. P A V. Vindendum est an hic locus quem ex illa oratione affert, ita in omnibus editionibus legatur. D I. Quid si ita scriptum in omnibus inuenias? A N T. Ego locum hunc illi similimum esse fatebor, id est, modo simillimo deprauatum. Sed aliquam ex minus recentibus consulamus, antequam plura de illo disseramus. D I. Ita faciendum censeo. P. Duas jam consului, quæ non habent esse: sed hæc tantum verba, *cum suo magno beneficio uenisse eum contra se.* D I O. Fuerit igitur in posterioribus editionibus adiectum verbū *esse.* P. Dubium profectò esse hoc non debet: ac fieri potest ut in aliquo vetere libro sit inuentum, deinde autoritate loci illius epistola cum hoc collati, comprobatum. A. Vide igitur Gabrielis Faerni editionem. P. Video in hac illam esse lectionem quæ affertur à Manutio. A. Vide quid de ea in Annotationibus dicat Faernus. P. *Cum suo magno beneficio.* Ante ultimam vocem interpone ex antiquo libro verbum *esse.* ut ab. m. iiiij.

solutè legas, *cum suo magno esset beneficio: pro eo quod est, Cùm ab se haberet magnū beneficium. vel, Cùm suo magno beneficio viveret.* Cicero libro epistularum (ita enim ibi scriptum est) ad Mariū, *A cilius qui in Græciā, &c.* Est enim ille ipse locus de quo nūc agimus. A N T. Video Manutium suas illas *expositiones hinc mutuatū esse: ideoque nō duorum sed vnius duntaxat autoritate illas niti dicendum est.* Sed cur te interpositū verbum *esset offendit?* p. Haud me offenderit, si quædam particula simul interponatur. A. *Quænam illa est?* p. Particula *m.* vt scribatur hoc modo, *Cùm in magno meo beneficio esset.* A. Sic igitur & in illo epistole loco legendum existimas, *in maximo meo beneficio est.* p. Etiam. A N. Non reformidas huius generis loquendi insolentiam? p. Reformidarem, nisi alterum illud, insolēs pariter esset, & non pariter ratione aliqua niteretur. A N. Qua ratione niti dicis? p. Analogiæ autoritate. quoniam inter hæc duo, In ære meo est, In beneficio meo est, aliqua esse analogia videtur. D I O. Sed quum scripsit Manutius similia hęc esse, Maximo meo beneficio est, Summo ingenio est, nō dubium est quin aliquam & ipse inter hæc analogiā somniauerit. Viderit Manutius quomodo hanç suam analogiam tueri possit, ego de

tuenda mea non laboro. A N. Sed Faērnus
 esset quidem in vno veteri libro inuenit, il-
 lam præpositionem *in* non item. P. Nul-
 lam eius mentionem ab eo fieri fateor: siue
 hæc ibi non fuerit, siue oculos eius fecelle-
 rit. Quum enim multa eorum quæ sunt in
 vetustis exemplaribus fallant illorum ocu-
 los qui ea cū excusis conferunt, (quod Lā-
 bino in quibusdam epistolarum ad Atticū
 locis contigisse animaduerti, de quibus il-
 lum admonui) non incredibile fuerit, Faēr-
 no in duabus literulis id vsuuenisse. Nam il-
 lum voculam istam, tāquam superuacaneā,
 contempſisse, dicere minimè ausim, quū re-
 ligiosissimè in eo negotio versatū esse sciā.
 Nec verò noua fuerit post voculam *cum* par-
 ticulæ *in* prætermissio. A N T. Atqui quod
 de hoc loco, idem & de altero dicendū fue-
 rit. P. Imò de altero magis sum securus.
 A. Quid ita? P. Quoniam si mea coniectura
 ibi non recipiatur, ad priorum editionum
 autoritatē confugiam, quæ habent, *maximo*
meo beneficio affectus est. A. Si verò nec in illo
 Philippicæ octauę loco admittatur, malés-
 ne & ibi priores illas editiones sequi? Ma-
 xime. A N. Sed quomodo expones? P A V.
 Cum suo magno beneficio uenisse eum contra se,
 exponam, Accepto à se magno beneficio.
 & dicam perinde esse acsi quispiam ita lo-

queretur, Magna beneficia Dionysius à me accepit, sed cū illis omnib^o cōtra mē yenit.

Durū tamē esse hoc fateor, sed minus durū quām illud, Maximo meo beneficio est, pro Maximū à me beneficiū accepit, vel, habet.

A N T. Sed quī fit, obsecro, vt quum ia illo epistolæ loco antiquiores editiones habeant, *maximo meo beneficio affectus est*, deroga-
ta illis fide, illud tam insolens rām^q; peri-
culosum loquendi genus substituatur? **P.**

Ne ipse quidem mirari satis possum. nam si autoritatē suorū veterū librorū alleget Manutius, ab illis vicissim suorum autoritas al-
legabitur. Et hac quidem in re pares erunt:
sed in eo superiores erunt illi quod exēpla poterunt adiicere, quibus autoritati suorū pondus addant. **D.** Sed exempla illa sūnt-
ne eiusmodi de quibus ambigi non possit?

P A V. Sunt communi exemplarium ytrin-
que consensu comprobata. **D I.** Minime i-
gitur ambigi de illis potest. verū & hoc scire velim an pluribus in locis illo genere loquēdi vtatur. **P A V.** Quum dixi non exē-
plum, sed exēpla, pluribus in locis eum ita
loqui indicaui, rogo tamē vos vt uno at-
que altero ex hoc ipso epistolarum opere petitis contenti sitis. **D I.** Contenti erimus.
P A V. Vnum est epist. xiiii, libri x, Plan-
co scripta, *Quod si erit factum, et remp. dini-*

no beneficio affectis, et ipse aeternam gloriam consequere. Alterum autem exemplum, multo etiam quam hoc est aptius: quoniam ut in loco illo de quo mota controv ersia est, legitur, *maximo meo beneficio affectus est*, in prioribus editionibus typographicis: ita in principio epistolæ quartæ libri decimittertij, *magnō enim meo beneficio affecti*, legitur: neque iam paucarum, sed omnium editio num consensu: vna Lambini excepta, Parisiensi inquam illa, cuius à me facta s̄epe fuit mentio. D. *Quid verò hoc in loco immutauit? an participium illud sustulit?* P A V. Nequaquam: sed ex *meo* fecit à *me*: ita scribens, *magnō enim à me beneficio affecti*. A N T. Ego tamen tales pronominis possessiui usum in aliis etiam loquendi generibus videor mihi apud hunc ipsum scriptorem animaduertisse. D I. Satis multis agitatus est sermonibus ille septimi libri locus. A N. Vel potius exagitatus. P A V. Video vos cupere ut ad alium transeam: & sponte iam id facturus eram. Cogitabam enim de alio quodam loquendigenere in quo eadem illa particula desiderari videtur: sed non idē illi generi loquēdi contigit quod ei de quo disseruimus, vt ego primus ita ipsum explē dum esse suspicatus sim. A N T. *Quod illud est?* P A V. *Quanto fuerim dolore, absque par-*

ticula in. A N T. Quota cuius libri epistola
 locū illum habet? P A V. Quarta libri sexti.
 Et si meipsum consolatorem tuum non tantum lite-
 ræ, quibus semper studui, quantum longinquitas
 temporis mitigauit. Quanto fuerim dolore, me-
 ministi. in quo prima illa consolatio est, uidisse me
 plus quam ceteros. A N. Sed non te primum
 particulam in desiderari suspicatum esse di-
 cis. p. Nō dico. nam & Lambinus ante me
 idem suspicatus erat: ut comperi quum hac
 ipsa de re illius editionem consuluerem. Ibi
 enim inueni quanto fuerim in dolore. A N T.
 Ulterius igitur quam tu Lambinus progres-
 sus es. quippe qui hoc non tantum suspi-
 catus sit, sed omnino sibi persuaserit. P A V.
 Ita se res habet. & quanvis eadem mihi
 sit illo de loco siue suspicio siue opinio que
 antea, nec Manutius deducere me de ea po-
 tuerit, si tamen non alia re quam suo iudi-
 cio fretus Lambinus voculam illam inse-
 ruit, eius hoc in loco non minus quam in a-
 liis quamplurimis damno audaciam. P I.
 Quæ verò sunt illa Manutij super hoc loco,
 quæ te nō potuisse ais de tua sententia de-
 ducere? Non ausim enim dicere, De op-
 nione deducere, ut tu loquutus es. P. Of-
 fendi scio (inquit) Latinæ linguae rudes hoc
 loquendi genere: quasi mendosum sit, Qua-
 to fuerim dolore, sincerum autem, Quanto fue-

rim in dolore: quia scilicet non dicatur, Ego sum lætitia, sed, Ego sum in lætitia. Aptè vero & appositè. quis enim hoc negat, Ego sum lætitia, dolore, spe, Latinè non dici? at illud quis negare potest, Ego sum magna lætitia, magno dolore, magna spe, recte & eleganter dici? Hæc Manutius. A N. Quid? an nullum ad probanda quæ dixit, exemplum affert? P A V. Nullam. A N T. Mihi igitur nihil aliud quam illud *ανέψηστος*, cuius à nobis facta fuit antea metio, audire video. P. Paucula verba omisi quibus illum sermonem claudit. hæc inquam, Discant igitur uti similibus exemplis, vbi refellere aliquid aut probare conantur: nec tam facile consensum autoritatēmque veterum omnium librorum contemnunt. A N T. Nihilo magis in his ullum exemplum quo id probet affert: ac ne assequor quidem satis quid velet, quum dicit, Discant igitur uti similibus exemplis, vbi refellere aliquid aut probare conantur: quum illa, Ego sum magna lætitia, magna spe, omnino *ανέψηστος* reliquerit: illud vero, Ego sum magno dolore, controversum sit. Præterea mirum est illum velle similibus exemplis aliquid vel refelli vel probari. P A V. Non est sanè operæ pretium in querendo illorum verborum sensu diutius immorari: præsertim quum parum fru-

ctus inde simus reportaturi. Neque aliud quicquam nos mouere debet quam ultima illa clausula, Nec tam facilè consensum autoritatēmque veterum omnium librorum contemnunt. **D I.** Te quoque igitur, Paulē, mouere hæc debet. neque enim (opinor) vis consensus autoritatissq; veterum omniū librorum contemptor appellari. **P.** Absit ut hoc nomine appeller. **D I.** Quid igitur ad illa respondes? **P A V.** Primū, non debuisse Manutium eorum quos cōsuluit aut quos amici eius consuluerint librorum cōsensum, vocare omnium librorum cōsensum. Deinde, alibi apud eundem scriptorē inueniri eidem loquendi generi adhibitam illam voulam in, non absque consensu (ut verisimile est) etiam illorum ipsorum exemplariorum quæ eam hīc non habeant. Postrem, hanc particulam in multis similibus loquendi generibus inueniri: quum dicatur *Esse in mœrore, Esse in luctu, potius quam Esse mœrore, Esse luctu.* **D I.** Si vñicā rationē attulisses, ego patrocinari Manutio conatus fuissim, aliquid ei opponendo, aut saltem eam eleuādo: nūc fateor me tot rationibus non premi solūm sed etiam opprimi. **P A V.** Quid si igitur egomet in alteram partem disputem, atque ex accusatore defensor siam? **A N.** Caue ne postea præuari-

cator audias. D I. Imò non audies prævaricator, ex me quidem certé. P A V. Dico itaque pro Manutio facere quēdam locum epistolarum ad Atticum. D I O. Malè sit illi loco, qui laborati Manutio suppetias nō venerit. P A V. Is est in epist. sexta lib. quarti,
Ego uero, qui, si loquor de rep. quod oportet, insanus: si, quod opus est, seruus existimor: si taceo, oppressus & captus: quo dolore esse debeo & quo sum scelerat. hoc etiā acriore, quod ne dolere quidem possum, ut non ingratus uidear. D I. Pulchrum sanè defensionis initium: p̄rge quo cœpisti pede. P A V. Imò mihi idem contingit in hac Manutij defensione quod cui-dam apud Eubulum comicum: qui quum se fœminatum defensorem aduersus quos-dam genus omne perosos fœmincum (cur enim Virgilianis non vtar verbis?) profef-fus esset, atque adeo patrocinium illarum suscepisset, tandem vbi duas bonas duabus malis opposuit, bonas iā sibi deesse fatetur quas allegare possit, contrà autem alias ma-las non esse tātū sibi sed etiam supereffe. D. Locū illū comici ne nobis inuideto Paule. aptissimum enim fuerit istud huic nostrę disputationi, alioqui parum suavi, έπεισόδιον. A. Idē ego à te contendō. Paule. P. Ea lege recitabo vt si interim obliniscar quò esset deductus sermo noster, mihi in memoriam

reuocetis. A N. Accipimus conditionem.

- Ω^Σ Ζδο^π πλυ^πμιτ^τ, εἴγ^ε γ^ερ^π κακῶς ποτὲ
- Ἐρῶ γνω^πκας, τὴ Δί^τ δ^τπολο^πιου^τ δ^τρ^πα,
- Παῖτων δ^τρ^πιον κτημάτων. εἰ δ^τ εἴγ^ενετο
- Κακή γνω^π Μήδεια, Πινελόπηα δ^τε,
- Μέ^τηα ωρ^πημ^τ. ερ^πει^τ π^τως ὡς Κλυταιμήρα κακή;
- Αλκηστή αντέθηκε χεισήν. αἱλ^τ ίστως
- Φαιδραν^τ ερ^πει^τ κακῶς π^τε. αἱλ^τ τὴ Δί^τα
- Χρησί^τ π^τε λ^τι μόρποι. π^τε ειμ^τ δειλαρος^τ
- Ταχέως γέμι^τ αἱ^τ χεισή^τ γνω^πκας εἰπέλιπον,
- Ταῦ^τ δ^τ ποιηρῶν ἐπ^τ λέγειν πολλας^τ εἴχω.

D I. Eosdem versus lubenter Latinè redditos legerem. P A V. Tu tibi & nobis illos redde, qui in multis aliis id præstitisti. D I. Id nunc à me exigendum non est. P A V. Ne à me quidem. A N. Hinc litem faciliè dirimam. indicabo enim ubi eorum interpretationem sitis inuenturi. D. Vbinam? A. In libello Henrici Stephani, qui inscriptus est *Comicorum Græcorum sententiae*. P A V. Statim igitur illā vobis suppeditabo. Tu Dionysi illos versus recita.

D. Malam supreme Iuppiter pestem oppetam,
Verbis mulieres prosequar si unquam malis,
Possessionem mulieres longè optimam.
Medea fese, fateor, improbè gerit,
Penelopam habes uirtute laudatissimam.
Mala est Clytæmnestra, est at Alætis proba.
Phædrämne damnas? aliam ei opponam proba.

Quid

Quid heu miser faciam? ecce, iam desunt bonæ,

Quum tot malarum millia in promptu sient.

A. Iam verò Paule expone nobis cur tibi idē quod isti dicas cōtingere in defensione Manutij. P. *Quia vnico qui pro eo faciat loco allato, alii δηπλείποντι (vt ipsius comicū verbo utar) at eorum qui illi aduersantur, οὐ π λέγειν πολλοὺς ἔχω.* Sed quum passim occurràt, nihil necesse videtur eos afferre. Passim enim leguntur ista, *In mœrore esse, In dolore esse, In luctu esse.* Itidémque *In squalore esse* dicitur: & *In squalore et luctu esse, in epistolā Metelli.* Quinetiam *In lacrymis esse* alicubi me legere memini. A. Miror an Manutius persuadere nobis voluisset, Ciceronianè dici itidem posse, *Esse mœrore, Esse luctu, &c. vel, Esse magno mœrore, Esse magno luctu.* P. Hęc dici posse ait, sed illa nō itē. D. I. Ille saltē locus epistolæ ad Atticū aliquātū eius causam adiuuat, *quo dolore esse debeo?* A. Sed quis præstabat scriptū ita fuisse à Cicerone? non autē, *in quo dolore, vel, quo in dolore.* Quòd si etiam daremus, ita eum scripsisse, videtur tamen nescio quomodo tolerabilior in huiusmodi loco præpositionis ellipsis. P. Ut videatis quām bona fide Manutium velim defendere, addam exemplū illius ellipseas quod mihi nunc priuūm in mentem venit, ex Cœlio initio cuiusdam

epistolæ, Qua tu cura sis, quod ad pacem prouinciarumque finitimarumque regionum attinet. A. Non multū prodesse potest Manutio hoc exemplum: primū quod videatur posse magis ferri Magna cura esse, pro In magna cura esse, quam Magno dolore esse: deinde quod ex Cicerone nō sit, sed ex eo scriptore cui adeo sermonis asperitatem obiicit ipse met Manutiū ut vix pro Latino habere videatur. D. At mihi iam succurrit aliquid quod Manutii causam subleuare potest: nimirum istud loquendi genus apud Terentium, Eunuchro,

Ille ubi miser, famelicus, uidet me esse tanto honore,

Et tam facile uictum querere, &c.

A. Vide ne in Manutij gratiam nobis coneris imponere. scio enim & aliā ibi lectionē esse. Et verò fidem tibi non habebo, sed locum adibo. p. Ego quoque locum illum aliter scriptum legisse mihi videor: quod si tamen uno modo scriptus extaret, parum aut etiam nihil Manutio patrocinaretur. A. Aspice aliam scripturam, bone vir, -*uidet me esse in tanto honore*. Leguntur verò & accusatiui, non ablatiui, in quibusdam libris: sed cum præpositione itidem, -*uidet me esse in tantum honorem*. In qua lectione redeo in memoriam cuiusdam loquendige-

neris, *In potestatem esse*, pro *In potestate esse*, quod Gellius ex Cicerone affert. A. Etiā si nulla esset alia loci illius scriptura quām quae à te allata est Dionysi, minimè tamen Manutio patrocinaretur (vt etiam à Paulō dictum est) quum nulla sit inter hoc loquendi genus & alterum illud analogia. P. Ut tandem huic de loco illo epist. I I I, lib. V I, finis imponatur, si certa incertis cōmutāda ne in sermone quidē sunt, multo saltē tutius esse dico ita loqui, *Esse in dolore, Esse in mœrore, quām Esse dolore, Esse mœrore.* Idem autem mihi placere intelligitis, & vbi alij eiusdem generis ablatiū adhibētur: cuiusmodi sunt illi, *Luctu, Lacrymis, Squalore.* D I. At mihi tamen negare non ausis, Paule, sēpe omitti hanc præpositionē *in.* P A V. Nolim certè hoc negare: sed quid hoc ad rem, si in quamplurimis aliis loquēdi generibus subaudiatur quae aut nullam aut paruam cum hoc affinitatem habeant? Fateor alioqui,

Conscriptum lacrymis mittis epistolium,
 (vbi nō minus in quām cum subaudiiri posse dixerit fortasse quispiam: licet hanc præpositionē ipse subaudiendam potius quām illam iudicem) apud Catullum legi: fateor apud Tibullum legi *tenebris*, & statim post in *tenebris*, eadem significatione,

*En ego quum tenebris tota uagor anxius urbes
Securum in tenebris me facit esse Venus.*

Fateor (inquam) in aliis multis & horum & aliorum poetarum locis hanc præpositionē subaudiendam (vt loquuntur grammatici) relinquere. **D** i. Sed cur poetarum mentionē facis, quū huius ἐμέλιως multa etiam apud solutæ orationis scriptores exempla occurrant? **P** A v. Non tantum quòd apud illos certiora sint huius rei quām apud hos exempla: (quum plerunque, videntes eam partículam de qua nunc agimus, non potuisse versum ingredi, ex fide veterum exemplarium pēdere non cogamus) sed etiam quòd frequentiora, & quidem in nonnullis etiam locis ubi hi prætermittere illam ausi minimè fuissent. **Q**uòd si ex soluta etiam oratione à me quæpiam afferri velis, non longè, ac ne ab illo quidem ipso Epistolarum opere abeundum erit. Nam, vt omittā magis vulgaria, legimus *secundis rebus pro In* secundis rebus, *sed est unum per fugum, do-*ctrina, ac literæ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur, mīcuerèt iam salutem. Cui simile est *Aduersis rebus, pro In aduersis rebus,* (quo etiam modo dixit Horatius *In festis & secun-*dīs, sine adiectione illius substantiui, pro In aduersis & In secundis: (*Sperat aduersis, me-*

uit secundis Alteram sortem bene præparatum
pectus) Sic etiam ciuilibus bellis pro In ciui-
libus bellis, Nec id uictoris uitio, quo nihil mo-
deratius: sed ipsius uictoriae, quæ ciuilibus bellis
semper est insolens. Interim tamē hoc addo,
ex iis locis quibus non reperitur adiecta il-
la particula in nonnullos esse qui mihi non
minus suspecti sint quām ille qui nobis hu-
ius sermonis occasionem præbuit. Quorū
è numero est hic, in vltima libri quarti epi-
stola, Sed tamen et si ante a scripsi quæ existima-
ui te scire oportere, tamen hoc tempore breuiter
commonendum putavi, ne quo periculo te propria
existimares esse. in magno omnes, sed tamen in cō-
muni sumus. Atque hīc videmus sequi verbū
esse, sicut in altero illo ubi in deesse itidē su-
spicor loco: (vel potius sicut in duobus illis:
quū etiam illum epistolæ ad Atticum lo-
cū quo dolore esse debeo, ea suspicione non ca-
rere dixerim) verūm alij etiam in quibus
non sequitur hoc verbum, in dubiū voca-
ti possunt. Inter quos nō immeritò fortassis
hic numerabitur, epistolæ x x 11, libri x v 1,
Tu istic, si quid librarij mea manu non intelli-
gent, monstrabis. Vix enim, ut opinor, alibi,
Mea manu (id est, in iis quæ mea manu scri-
pta sunt) pro In mea manu, in eiusmodi lo-
quendi genere dictum inuenietur. A N T.
Diutius in istis vel illius vel alius particulae

minutiis immorandum nō censeo. P. Rem
mihi gratam facis quod meo de illis sermo-
ni finem iubes imponere. A N T. Sed hinc
te ad aliud exemplorū genus transfire volo.
P. Libetne à præpositione ad præpositionē,
simulq; ab uno vitio ad illud quod ei con-
trarium est transeam? A N T. Quanuis parū
illis delecter exēplis in quibus de illis par-
ticulis agitur (quum sint orationis velut
minutiæ quædam, vt antea vocauit) teneor
tamen id audiendi desiderio de quo te di-
cere paratum esse ait: ideoque dubium tibi
esse non debet quin me attentum & bene-
uolum auditorem sim præbiturus. P A V.
Nōnne igitur recordaris, Nec uerbum uerbo
arabis reddere fidus Interpres, ab Horatio di-
ctum esse? A N T. Recordor: sed quorsum
hoc me rogas? P A V. Intelliges statim, si
respondere pergas ad ea quæ ex te quærant.
A N T. Pergam. P A V. Putasne minus La-
tinè loquuturum fuisse Horatium, si uer-
bum pro uerbo reddere dixisset? A N. Puto. P.
Quid si Ciceroniani Ciceronem ita loqui-
tum esse dicant? A N. Probent. P A V. Ego
igitur illorum partes suscipiens, hunc affe-
ro locum ex libro De optimo genere ora-
torum, Conuerti enim ex Atticis duorum elo-
quentissimorum nobilissimas orationes inter se cō-
trarias, AEschinis Demosthenisque: nec conuerti

ut *interpres*, sed ut *orator*, *sententius* *iisdem*, *et*
carum formis, tanquam *figuris*, *uerbis ad nostram*
consuetudinem aptis: in quibus non *uerbum pro*
uerbo *necessitate habui reddere*, *sed genus omniū uer-*
borum *uimque seruari*. A.N. Sed cur potius
uerbum pro uerbo reddere, quam *uerbum uer-*
bo reddere, eo in loco legam? P. Quid? si a-
- liqui ex Ciceronianis *veranque scripturam*
inueniri fateantur, *sed illam*, non hanc, Ni-
 zolio suo placuisse, sibiique itidem placere
 dicat, an vel mussare audibis? A. Quasi verò
 Nizolio cū illis sim emācipatus. P. Censes
 igitur esse illuc pleonasmū prēpositionis *pro*.
 A. Cēseο. P. Atqui nō solum *Par pari referre*,
 sed etiam *Par pro pari referre*, dicitur, in-
 quient illi. A.N. Imò verò hīc quoque eū-
 dem pleonasmum esse existim. P. Sed in-
 telligisne, tam hīc quam illuc esse pleona-
 smū quo ipsi scriptori vti placuerit (scimus
 enim eos sicut ellipses quasdam, ita etiam
 quasdam pleonasmos sibi permisisse) an
 qui ex librariorum aut aliorum errore na-
 tus sit? A.N. Hoc equidem non illud pleo-
 nasmī genus intelligo. P.A.V. Versum Te-
 rentij in auxilium suum aduocabunt,

Par pro pari referto, quod eam mordeat.

A. Incertum nimirum incerto probabunt.
 Quis enim ignorat aliter etiā legi hunc ver-
 sum, & absq; illa particula *pro?* P. Atqui nō
 n. iiij.

stabit versus absq; illa particula. A. Atqui
 cū illa non stabit Latinitas. D I. Iampridē
 ego vestras altercationes apud me rideo, si-
 mūlque Ciceronianorum in quibusdam ti-
 miditatem, in aliis audaciam irrideo. A N.
 Hīc certè, si alibi vsquam amplam risus ha-
 beamus materiam. P. Quid? non te moue-
 bunt vetusta exemplaria? A. Nihil me vllū
 vetus exemplar mouet, vbi ei fidem deroga-
 re me Latinitas monet. P. Sed Faērnus
 quoque ita in suis legi testatur. A N. Ene-
 cas. P. In Mureti quoque editione extat
 hæc lectio. A N. Enecas. P A V. Quinetiam
 apud Ciceronem in longa illa ad Lentulū
 epistola locus hic ita scribitur à Manutio.
 A N T. Enecas. P A V. At me enecat tuum
 istud Enecas. A N T. An mauis, Græcè lo-
 quens ~~τηνασεις~~ dicam? P A V. Ego neque
 Latinè neque Græcè mihi istud à te velim
 obiici: sed ad ea quæ propono responderi.
 A N T. Scio ne tibi quidem ipsi placere ta-
 lem Latinitati iniuriam fieri: atque hoc à
 te non minus quàm à me posse responderi.
 P A V. Verùm hoc responso contentus esse
 nolim: sed hoc saltem addiderim, vt illi sua
 exéplaria allegant, ita nobis nō deesse quæ
 allegémus: & ex quibus aliter expleri versus
 possit quàm interponendo illam præposi-
 tionem: nimirum legendo, tu par pari re-

fert, quod eam mordeat. Addo etiam, illorum
 qui nunc *par pro pari referre* scribēdum esse
 contendunt, ideo minoris ponderis esse te-
 stimonia; quōd inter se non consentiant.
 Aiūt enim collapsurū esse versum nisi sylla-
 bæ vnius addatur sustentaculum: hanc autē
 syllabā in veteribus libris esse voculam *pro:*
 sed cur Muretus, veterum librorum itidem
 testimonio nitens, non tantū addit *pro,*
 sed *mordeat* etiam mutat in *remordeat*: Faēr-
 nus autem illam quidem præpositionem &
 ipse ex vetustis (vt testatur) libris adiicit, sed
mordeat retinet mordicus, & ita vt ne ullam
 quidem verbi *remordeat* métionem faciat?
 His & istud adiicio: quum à Cicerone ver-
 fushic Terétianus vnà cum aliis afferatur,
 & consensum exemplarium Ciceronis non
 videamus accedere; cur non exemplaribus
 exemplaria opponemus? Hæc autem quum
 ita sint, & quum (vt antea dixi) ne in sermo-
 ne quidem certa incertis mutanda sint, sic
 ut *verbū uerbo reddere*, non *verbū pro uer-*
bo reddere, ita *Par pari referre*, non *Par pro*
pari referre dixerim. D I. Verūm. quum
verbū uerbo reddere dices, recentiores e-
 ditiones potius sequēris, at quum *Par pa-*
ri referre, eas potius quæ sunt vetustiores.
 P A V. Ita se res habet. D I. Magno igitur
 opus est iudicio, vt hatum vel illarum edi-

tionum neque nimia neque nulla sit apud
 nos autoritas. A N T. Sed cautio simul illis
 ex quorum officinis recētiores illæ editio-
 nes prodierunt, fuerat adhibenda, vt quum
 noua quæpiam lectio introducebatur, alte-
 ra margini saltem adscriberetur. Exempli
 gratia, in illa editione quæ habet, *quod eam*
remordeat, margini adscribendum fuerat
mordeat. Quotusquisque enim ex iis qui in
 illa Terentij editione leget *remordeat*, in a-
 liis non *remordeat*, sed *mordeat*, scriptū esse
 sciet? P A V. Illam ego diligentiam magno
 certè emptam optauerim, vt omnibus quo-
 rumvis scriptorum recentioribus editioni-
 bus veteres etiam lectiones (exceptis iis quæ
 apertè sunt mendoſæ, & nullius aliquo pre-
 tio digni exemplaris autoritate nituntur)
 margini saltem adscriptæ essent. D I. Ego
 tum demum vetustiores editiones asperna-
 bor, quum talem diligentiam in recentiori-
 bus adhibitam esse viderim. A N. Si vel in
 ea editione epistolarum Ciceronis qua uti
 soleo, talis siue cautio siue diligentia adhi-
 bita fuisset, non orta foret nuper inter me
 & quendam Lugdunensem magna de quo-
 dam loco controuersia. D I. Quænam illa
 fuit? obfecro. A N. Trade mihi ipsum epi-
 stolarum opus. D I. Accipe. A N. Locus
 qui illam controuersiam mouit, est in epi-

stola x v, libri ix, Ex prioribus tuis literis intellexi per gratam tibi esse curam meam ualestudinis tuae. quam tibi perspectam esse gaudeo: sed mihi crede, non permde est, &c. D I. Quæ autem de hoc loco erat quæstio? vel potius, de qua eius parte disceptabatis? ¹ Quum ille dixisset, Ciceronem ita loquutum esse, animum meum circa curam ualestudinis tuae, at ego nusquam apud Ciceronem talem præpositionis huius usum extare affirmarem, editiones duas protulit, ex iis quæ ante multos annos prodierunt, Aldinam & Badianam: in quibus ita legebatur ille locus, *Ex prioribus tuis literis intellexi per gratam tibi esse sententiam meam, et animum meum perspectum circa curam ualestudinis tuae, quam tibi esse gaudeo.* D I. Quis hæc depravatè scripta esse non videt? A N T. Protulit & tertiam quandam, in qua participium quod in illis duabus, non suo loco positum, depravationis huius loci causa est, suo loco redditur, simûlque ex masculino fit fœmininum. ita enim ibi legebatur, *Ex prioribus tuis literis intellexi per gratam tibi esse sententiam meam, et animum meum circa curam ualestudinis tuae: qui tibi perspectam esse gaudeo.* Tum verò cœpit me pudere quod tam audacter talem præpositionis ² circa usum nusquam apud Ciceronem comparere affirmassem. D I. Idem

igitur tibi apud eū de illa voce *circa*, quod apud me de nomine *fætus*, vsuuenit. A N. Fateor, hoc quoque vocabulū, quod apud eum extare negaueram, fuisse mihi ex vetustioribus illis editionib⁹ exhibitū: sed non perinde h̄ic atque illīc ausim fidem illis statim derogare. P A V. Quid? an putas Ciceronem ita scripsisse? A N T. Scio multos planè alienum à Ciceroniano sermone hūc prepositionis illiusvsum affirmare: sed quid si non in hoc tātū loco eum habeant veteres editiones, sed in aliis quoque, qui mutati itidem in recentioribus fuerint? Hoc autē facit ut de vera huius loci lectione ve-
lim επέχειν, quòd malæ fidei suspicio in duas illas vetustas editiones Aldinā & Badianā aut minimè aut multo saltē min⁹ cadit: (nō dū enim illa cōiecturarū effrænata licentia in veterū scripta lōgē latēque grassabatur) &, quod ad recentiores attinet, h̄ę inter se minimè consentiāt. Hoc etiam me mouet, quòd duriusculum videtur, *cura mea ualeutdinis tuae*, pro eo quod est, *cura mea de tua ualitudine*. quanuis talem genitiviū usum ex alio etiam afferri loco sciam. quid si enim & illius lectio in dubium vocetur? D I. Quod ad illum de quo nunc agitur attinet, dissensitne in eius lectione editio Lambini à Manutiana? A. Multum, nam Manutius verba

ista omittit, sententiam meam: nec non ista, et animum. Ita enim locum illum edidit ut initio à me recitatus est. D I O. Iterum recita, obsecro. A N. Ex prioribus tuis literis intellexi per gratiam tibi esse curam meam uale studinis tuæ: quam tibi perspectam esse gaudeo. D I. At Lambinus quomodo illum edidit? A N. Ex prioribus tuis literis intellexi per gratiam tibi esse sententiam meam, et curam uale studinis tuæ, animumque erga te meum. quem tibi perspectum esse gaudeo. P A V. Nunquam vos ex hac lectio-
num diuersitate extricabitis: ideoque locū hunc missum faciendum censco. Sed quām multis aliis in locis Lambini editionem à Manutiana dissentire existimas Dionysii? D.
Imò magnum ybiq; propemodum esse cō-
sensum existimabā. Vnius alioqui loci me-
mini in quo antea illos dissentire ostendi-
sti. P A V. Quinetiam (quod magis mirum
est) quarundam lectionum hic mentionem
facit, quæ illi, ac vicissim ille nonnullarum
quæ huic videntur prorsus fuisse incognitæ.
Exempli gratia, quum epistola xxv, libri
xi, non modò hæc lectio afferatur à Ma-
nutio, cæcum tempus seruitutis, sed etiam ista,
Græcum tempus seruitutis, à Lambino nulla
illius prioris sit mentio: & quum illa, cæcum
tempus seruitutis, ea ipsa sit quam Manutiū
sequitur, Lambinus contrà scribit, illi pla-

cetera istam, ex coniectura Vbaldini Bandinelli ortam, *necessarium tempus seruitutis*. atque adeo (quod mirum est) ipse Lambinus hanc scripturam, *necessarium tempus seruitutis*, non dubitauit in ipso editionis Parisinæ textu ponere, non tanquam ex coniectura profectam, & ea quidem Vbaldini Bandinelli, sed perinde acsi certissimis veterum exemplarum testimoniis niteretur.

A N T. Sed quid fieri potest ut quam lectio[n]e Lambinus non aliunde quam ex Manutio se habere profitetur (qui se ei assentiri, & coie[ct]uræ Vbaldini eam se debere dicat) & quam ita probat ut cinon aliam sedem tribuat, quam si in exemplaribus fide dignissimis inuenta esset, eius ne vestigium quidem ullum vel in editione vel in Scholijs ipsius Manutij extet?

P A V. Nescio an debeat suspicari in prima Scholiorum Manutij editione hoc scriptum fuisse, & hoc à Labino inde sumptū esse: sed in tribus quas habeo editionibus (quarum una est postrema) nullam prorsus mentionē illius lectionis fieri scio.

A N T. Nunquam ego credidi sem adeo temere lectiones ullam in Ciceronis libros illatas esse.

D I. Quae hæc est temeritas? Quum enim Lambinus autorē Manutium sequebatur, non putabat fore ut aliquot post annis autoritatem ille defu-

geret. A N T. Inò etiamsi non accidisset ut Manutius postea autoritatem defugeret, tamen vel temeritatis vel vtriusque simul Lambinum accusarem, qui autore Manutio lectionē illā in textum (vt vulgò appellat) intulisset quam nisi astipulantibus multis fide dignis exemplaribus inferre illuc non debebat. P. Non de hoc solùm sed de aliis multis excusari non posse Lambinum fateor: multa esse interim fatendum est quæ eius & perspicaciam & diligentiam valde commendent. A N. Animaduertitne aliqua quæ à Manutio non item fuerint animaduersa? P A V. Certè: & quidem nonnulla quæ tātum virum non animaduertisse sit mirum, eūmque præsertim qui sibi summā Latinę linguę cognitionē passim tribueret, & in quibusdam ad eius proprietatē pertinētibus valde religiosum se ostenderet. A. Cedo vnum saltem exemplum. P. In epistola Placi cuius initiu est, *Facere nō possum quin in singulas res meritāq; tua tibi gratias agā,* habent eius editiones, etiā postrema, *Quod si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias atque etiam pias propinquitates in tua obseruātia, indulgentia, affiduitate uincam.* A N. Suspicor in qua voce eius siue diligentiam siue iudicium desideres. nam *tui obseruantia, non tua,* vt hīc dicatur, postulat Latini sermonis cō-

suetudo. PA v. Illud ipsum est quod ab eo
prætermissum esse miror. Sed considera &
hunc locum longæ illius ad Lentulum e-
pistolæ, Atque hanc quidem ille causam sibi ait
*non attingendæ reip. fuisse, quod quum offendis-
set populum Athenensem propè iam desipientem*
*senectute, quimq; eū nec persuadendo nec cogendō
regi posse uidisset, quum persuaderi posse diffi-
deret, cogi fas esse non arbitraretur.* AN T. Mi-
rabor profectò si Manutij etiam editiones
hunc locum ita scriptum habeant, aut ille
non aliquid saltem de eius emēdatione an-
notarit. PA v. Iam igitur mirari incipe. nā
ita in postrema etiam eius editione legi, &
nihil in Scholiis de illo annotari affimo.
At Lambinus legit, *tum eum nec persuadēdo.*
& admonet quibusdam placere, *quum eum
non persuadendo, sed cogendo, &c.* alios præce-
dentia non mutare, sed tantum in fine, pro
quum persuaderi, legere quem persuaderi. A.
Hic quoque diligentiorem fuisse videmus
Lambinum: sed non valde mihi arridet quæ
ab eo reponitur lectio: ac malim vocē hanc
quācumque tollere, quām in aliā mutare. Si ta-
men ex tribus illis emēdationibus vnam e-
ligere necesse sit, primam illam, quæ ipsius
est, aliis prætulerim. nam quod ad secundam
attinet, eam sequendo, nō minus pendebit
oratio, at si tertiam sequentes, mutemus
quum

quum postremo loco in *quem*, non videtur tam aptus posse sensus elici. quia existimo hac postrema parte rationē reddi ei⁹ quod dixit, eū nec persuadēdo nec cogendo regi posse. perinde ac si diceret, *Quia* persuaderi quidē posse diffidebat, cogi autē fas esse nō arbitrabatur. Fateor tamē posse defendi & illā emēdationem, si *quem* accipiatur pro Quippe quem. A N T. Quæ à te affertur emēdandi huius loci ratio, mihi quoque, ut magis simplex, magis placet. A N T. Sed exēm̄ pla quædam velim à te addi eius dissēnsionis quam alicubi inter Manutii & Lambini editiones esse paulo antè aiebas: verū in locis qui eiusmodi sint ut sincera lectio facilius ab altera inter nosci possit. P A V. Placētne ex iis locis proferā vbi ipsam sermonis Latini consuetudinem, & quidem Ciceronianī sumere iudicē oportet? A N T. Placet. P A V. Sēd breuitati studebo. iam enim hora instat qua mihi ad quendam amicū profiscendum est. A N. Ne breuitas quidem displicebit. P A V. Illud Ciceronis epistolarum volumē quod versare soleo, memoriæ meæ velut familiarius est: quinetiam quibusdam locis à me diuersitas illa margini est adscripta. ideoque à me potius quāliud accipitur. Vide igitur hunc locum, *Etsi omni tempore summa studia officiū mutuò in-*

ter nos certatim constiterunt, pro nostra inter nos familiaritate. Ita quidem hæc Manutij editio: at Lambinus *summa studia officiaque mutuo inter nos, &c.* A. Magis mihi placet Lambini lectio. **P A V.** Alium vide locum. *Scripsi etiam uersibus tres libros de temporibus meis: quos iam pridem ad te missem, si esse edendos putassem.* Sunt enim testes et erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meaque in te pietatis. Sed quia uerebar, non eos qui se laesos arbitrarentur (etenim id feci parcer et molliter) sed eos quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. *Quos tamen ipso libros, &c.* In fine huius loci post verbum *nominare*, videri subaudiendum non nisi Manutius annotat: at vero Lambini editio, hæc verba non nisi, in ipsum (vt vocamus) textum recepit, ne facta quidem alterius lectionis mentione. **A N T.** At si abesset *quia*, tum hæc quoque verba possent abesse. **P A V.** Possent: atque adeo ita scriptum esse memini in Badiana editione. Eodem modo est ellipsis verbi *faciamus* in ista Manutij editione, hoc in loco, *sed ridicula missa, praesertim quum sit nihil quod rideamus:* (quauis in margine non idem faciat quod illic, vt de verbo quod subaudiendum est ad moneat) at Lambini editio habet verbū illud *faciamus*, habet vero & ex vetustioribus Aldina atque Badiana. **A N T.** Valde

insolens profectò genus ellipseos habet ibi illa editio Manutiana. P A V. Magnum in discrimen venerunt & quædam libri xiiii verba. A N. Quod periculum illis impedebat? P. Ne à Manutio auta sede exturbaretur. Sed quæro locum. Proh, quid video! In hac certè postrema editione ausus est Manutius saccre quod in præcedētibus minari tantum videbatur se facturū. extrusit enim illa. Legitur enim h̄ic, *magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque literas. id cùm ipse ita iudicabat, &c.* A. Nescio quæ sint illa verba, sed durè hoc dici animaduerto. Sperauit meas literas esse magnum apud te. P. Verba illa erant, *pondus habituras.* Ita enim non in Lambini solùm editione, sed in aliis etiā quæ illa nō multo sunt priores, nec non in illis vetustioribus, Aldina & Badiana, scriptus est hic locus, *magnū tamen esse sperauit apud te meas quoq; literas pondus habituras,* nisi quod aduerbium quoque ab his duabus abest. A. Nullamne in suis Scholiis huius electionis illorum vocabulorum mentionem facit? P. Nullā. A. Video hāc eius audaciam stomachū tibi facere: sed perge tamen, obsecro. P. Non equidem tam audacem illum fore putassem. Sed pergam. recordor enim cuiusdam loci vbi vel ob vnā monosyllabam voculam exclusam, durum

quoddam loquendi genus & insolēs (cuius factā esse à nobis puto mentionē) Ciceroni affingitur: *Peto igitur à te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut te ei de habitatione accommodes.* D. Memini nos de hoc loquendi genere, usurpato à quodā Ciceroniano, risisse. P. Sed fatendum est ne in Lambini quidem editionē fuisse receptam illam particulam. nam & ibi scriptum est, *ut ei de habitatione accommodes.* quum tamen vel hic locus eiusdem scriptoris & Manutiū & Lambinum monere debuerit: *primum ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua dignitas que patietur.* facilius enim si consuetudinem sermonis Latini cōsideremus, ab hoc quām ab illo loco posse pronomē illud abesse dixerimus. A. Hoc alioqui fateris, in aliis huiusmodi locis vbi minimum scripturæ discrimen maximum aut saltem non paruum errorem affert, quod ad Latinitatem attinet, maiorem à Lambino quām à Manutio fuisse adhibitam diligentiam. P A V. Malo tē ipsum ex iis quos attuli locis iudicium ea de re facere. Audiuisti enim paulo antè, apud Manutiū legi *in tua obseruantia*, vbi nisi legamus *in tui obseruantia*, quoddam sibi peculiare ius Latinitatis allegare Manutiū necesse fuerit. Ut autē à pronomine ad pronomenveniā, scriptū est apud eundē, lib. x lli,

Testimonium meum de eo iudicii, quod ex ipse magno estimabat, et ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Aut enim valde fallor, aut Latinitatis regula non patitur Ciceronem ita loqui, sed cum iubet dicere, *Testimonium mei de eo iudicij.* A. Velim te, Paule (nisi molestum est) sicut ostendisti modò Lambini editionem habere quædam verba quæ absint à Manutiana; ita vicissim proferre aliqua quæ quum in Manutiana sint, in illa nō legantur. P A V. Audi igitur locum epistolæ cuiusdam libri x v 1, (quauis sit epistola non Ciceronis, sed eius filij) *Nam cum omnia mea causa uelles mihi successa, tum etiā tua,* ita vides legi apud Manutium: at Lambini editio (loquor autem semper de ea quæ illo superstite prodiit) nō habet illa verba, *mihi successa.* A. Ne Latinum quidem esse crediderim sermonem, si hæc addantur. P. Imò & nomen *omnia* potest abesse ab hoc loquendi genere. Et verò si contentiosus essem, in dubium vocarem lectionem cuiusdam loci; qui est libro xiiii, *Acedit eò quod varro Murena magnopere eius causa null omnia:* quoniam videmus in aliis quamplurimis locis dici duntaxat, *Velle alicuius causa.* A. Sed quid si contrà deesse locis illis vocem *omnia* aliquis respondeat? D I. At ego minus religiosus esse volo: ut *mihi* plura suppetant o. iiij.

loquendi genera eodem pertinentia : Volo tua causa : vel, Volo omnia tua causa : vel, Volo omnia tua causa tibi successa. A N T. Noli nos interturbare iocator. D. Nihil igitur alienū ab arte mea facio siquid iocor. Sed vīsic, Paule, me iocos non interpone-re? tuum ipse iudicium de iis quas affers a-deo diuersis lectionibus interpone. tum e-nim me valde attētum auditorem habebis. P. Imò non alium quàm te iudicem sumi-mus. D. Tu qui iocari mihi non permittis, ne respondere quidem sine ioco mihi po-tes. A N. Idem à te, Paule, contendō quod Dionysius. P A V. Quid si potius de lectio-nibus illis stemus iudicio siue arbitrio alio-rum eiusdem scriptoris locorum, tanquam bonorum virorum? A N. Utinam verò tibi aliquos suggerat memoria quorū collatio-cōtrouersiam diiudicet. P. Illam spero id facturam. ad eum saltem locum quod atti-net, cui Manutius verba illa detrahit, pōdus habituras, scribens, magnum tamen esse spera-nuit apud te meas quoque literas, duos mihi eiusdem scriptoris, eiusdēmq; libri x 111, sugge-rit memoria, qui statim lītē diriment. Vnus enim illorū hæc verba nobis exhibet, Gra-tissimum mihi feceris si intellexero hanc com-men-dationem magnum apud te pondus habuisse. Al-ter verò ista, (in quibus suas literas, nimirū

commendatitias, magnum pondus habere itidem cupit) Sed quū sibi ita persuasisset ipse^s meas de se accurate scriptas literas maximum a- pud te pondus habituras: Afferat iam aliquis locos qui pro lectione Manutij facere itidē dici possint. A N T. Nusquam, opinor, ali- quis ille comparebit. P A V. Quòd si muta- re lectionem receptam volebat Manutius, saltem non *magnum* sed *magni* scribere debe- bat (quod ex quibusdam scriptis exempla- ribus allatum vidi) fuisset enim hæc lectio, si ne ipsa quidem sincera, saltem *λατερωμέ- τρα*. quoniam ita loquutus est Antonius in quadam sua epistola, quæ est inter Ciceronianas ad Atticum, libro x, *sed quia te ni- nio plus diligo, non possum dissimulare, nibi fa- mam quoque, quamvis sit falsa, magni esse.* Sed eo magis locus hic *συνηθισθεία* Manutio fuisset, quòd controversa sit eius lectio, & Lambinus scribat, *magna curæ esse.* ut o- mittam, nō posse dici, illud *magni esse*, simi- li loco adhiberi. A N. Nónne libet idē be- neficium in illum primum conferre locum, quod in hunc contulisti? P A V. Quem? A. In quo Manutium *studia officiæ*, Lambinum, *studia officiæque* scribere dicebas. P A V. At- qui ex Ciceronis epistola non est, sed Lepi- di. A. An ideo beneficus in locū illum esse non vis? P A V. Nō ideo hoc dico, sed quòd

verear ne si ex aliis locis probauero magis
 Ciceronianam esse alterā lectionem, (quū
 libri xii, epist. xxiiii, sciam scriptum es-
 se, in ipsius etiam Manutii editione, sed mea
 studia erga te & officia malo tibi ex tuorum lite-
 ris quām ex meis esse notā.) aliquis pro Manu-
 tio respondeat, non esse exigendum sermo-
 nem Lepidi ad normam & regulam Cice-
 roniani. Fortassis etiam fuerit qui si incidat
 in quendam libri quinti locum, ubi Cicero
 ita loquitur, *ego uero tibi profiteor atque polli-
 ceor eximiū & singulare meum studium in omni
 genere officij, quod ad honestatem & gloriam tuā
 spectet, hæc verba, meum studium in omni gene-
 re officii, arripiat tanquam lectioni Manutij
 auxilium latura: sed vereor ne hæc quoque
 ὅπλον εἴα sit οὐκίν, ut Græco iterum prouer-
 bio utar.* A. Talia certè potius examinare
 decebat Manutiū, quām certamē aduersus
 quosdā Ciceronis locos suscipere, quiper
 alios antea quieti erāt, & fortasse quieti ma-
 nere debebant. p. De quibus loqueris? A.
 De iis omnibus (exempli gratia) in quibus
 scriptum est *non modo non ex omnibus enim*
 eradendum esse *non contendit.* p. Me vero
 aduersus quos certamen suscepisse putas?
 A: Interrogādus potius esset Dionysius, est
 enim multo quām ego μαρτυρόμενος. Ignoscat
 ille: dicere enim volebam μαρτυρόμενος. Imò
 non

nō recordabar illum *maiorum* quidem esse, sed
quodam. Tu igitur ne illius quidem diu-
nationē expecta. p. Illi certè loci qui iam
pridem à me oppugnantur, & quos tan-
dem expugnare cupio, (quauis Ciceronia-
ni tuta omnia illic esse arbitrentur) illi sunt
qui particulā quo pro quod receperunt: quo-
rum vix credas quanta sit multitudo. Ex il-
lis est hic qui librum vndecimum claudit,
et si more magis hoc quidem scribo quam quo te,
admonendum putem. Ita enim non solum Ma-
nutij & Lambini, sed aliae quoque editio-
nes, & quidem in his vetustiores etiam illae,
Aldina & Badiana, scriptum habent. A N T⁴
Non aduersus multos tātūm locos, sed pē-
nē innumerabiles est tibi certamen, in qui-
bus eodem munere illa particula fungi-
tur. P A V. Hoc scio: sed machinam quan-
dam quero, quam simulatque inuenero, o-
mnes facile expugnabo. Quero enim lo-
cum quendam, vbi eadem periodus & quo
habet & quia, in vna eadēmque significa-
tione. Vnde patere potest (meo quidem iu-
dicio) quod in omnibus eiusmodi locis scri-
bendum esse: quum nihil aliud vna parti-
cula quam altera significetur.

D I. Quandoquidē sermonē hunc ingres-
sus es de locis nō iam Lābino vel Marutio,
sed tibi suspectis, nunquam hodie effugies

quin quatuor saltē aut quinque adieceris ei
de quo à te facta modò fuit mētio. Imò ve-
rò ne numerandus quidē ille fuerit: quum
monadem quidam philosophi non nume-
rum , sed velut ingressum ad numerum esse
voluerint. P A V. Non te pudet monadem
dicere de locis quos ipsem̄et propemodum
innumerabiles esse modò fatebaris? D. Nō
ego, sed Antonius. & iam apertè cauillaris,
qui locos etiam si plurimos, at eiusdē omni-
no generis, ac (penè dixerim) eosdem, pro-
diuersis haberi velis. A N T. Non graue im-
ponit tibi onus Dionysius , qui quinque ad
summum velit à te adiici. Verùm illos non
ad vnum (vt ille dixit) sed ad multos addi-
turum esse fateor: quum multos iam tibi
suspectos esse ostenderis, in quibus Lambi-
no pariter & Manutio omnia tuta (vt pau-
lo antè loquebaris) esse visa sunt. P. Vis est
hæc quidem : præsertim quum Dionysius
nullum mihi , si imperiū detrectauero, pa-
tere effugium dixerit. Saltem igitur in illis
βερχλην per vos mihi liceat. A. Licebit.
P A V. Hunc quæso locum ambo conside-
rate. A N T. Sic tibi mi pæte persuade , me dies
et noctes nihil aliud agere , nihil curare, nisi ut
mei ciues salvi liberique sint. Nullum locum præ-
termitto monendi, agendi, prouidendi. Nihil ne
vobis suspectum hīc est? D. Mihi quidem

certè nihil. A. Ne ego quidem hoc in loco
 quicquam animaduerto quod suspectū esse
 debeat. P A V. Ergo per vos, sicut & per
 Manutiū atque Lambinū, intactus manebit
 hic locus: at non per me. nam pro agēdi scri-
 bēdū suspicor urgendi: hoc modo, Nullū locū
 prætermitto monendi, urgendi, prouidendi. Quæ
 autem ad hunc locum ita mutandum me
 mouent, ideo non addo, quod vobis postea
 locum hunc attentè expendentibus in mē-
 tem ventura sperem. A. Subito igitur transī
 ad alium, dum te Dionysius non interpellat. P.
Incidunt autem in sermone nario multa,
quæ fortasse illis, quum dixi, nec illiterata nec in-
ſulſa esse uideantur. De hoc etiam loco scire
 velim quid vobis videatur. A. Hic quoque
 suspectus mihi non est. D. Ne mihi quidē.
 P. Ego igitur h̄ic quoque sum utroque ve-
 strūm suspicior, non tantū Lambino &
 Manutio. Nam hæc verba, quum dixi, inful-
 sum esse pleonasmū dico: ideoque repono
 quos dixi. A N. Perge Paule, perge, dum
 Dionysius te non interpellat: & hoc tem-
 pus quod tibi quietum esse finit, in magno
 lucro deputa. P. Festino quantum possum.
 Sed vos hunc saltem locum attētius quam
 præcedentes examineate. quotidiēque fit ali-
 quid lenius & liberalius quam timebamus. A N.
 In hoc aliquid perspicere mihi video quod
 p.ij.

non bellè habet. Cur non enim *sperabamus* potius quàm *timebamus* dicit? Nam si præcessisset, Quotidiéque fit aliquid minus asperum, rectè subiungeretur quàm *timebamus*: sed quum præcedat *lenius*, non videtur hoc verbum satis aptè sequi. D i. Nónne *lenius* in illa verba, Minus asperū, resolui potest? P. Certè: sed interim vox Minus dat quodammodo locum illi verbo *Timebamus*. Alioqui nónne fateberis & ipse rectè loquuturum me, si, quotidiéque fit aliquid *lenius* et *liberalius* quàm *sperabamus*, dixerō? D. Eatebor, sed putásne potuisse irrepere *timebamus* pro *sperabamus*, quum non modò valde diuersæ sed cōtrariæ etiam sint hę voces? P A v. Haud certè tantam immutationem fieri volo: sed tātū addi particulam quod ante verbum *timebamus*. ut legatur, quotidiéque fit aliquid *lenius* et *liberalius* quàm quod *timebamus*. perinde acsi diceretur, Aliquid *lenius* & *liberalius* quàm fūisset illud quod *timebamus*, Cōqueri saltem neminem par erit de hac immutatione, tanquam audaci. P A v. Iam verò & aliis quidam locus cui adhibita est eadem illa particula, mihi est suspectus. Est autem hic, Totum denique hominem tibi trado de manu (ut aiunt) in manū tuā istam et uictoria et fide præstātem. Sumus enim putidin sculi quàm per te uix liget. uerū, ut uic-

deo, licet. A N T. *Quid te h̄c offendit?* P.
Duriusculē mihi videtur dici, Putidiusculi
quam uix licet. quum alioqui absque illa par-
 ticula *ux* talem horum nominū, quæ velut
 diminutiā sunt comparatiuorum, exem-
 plis non carere fatear. D I. Non negas ta-
 men posse dici, *Putidiusculi quam uix licet.* P.
 An qui duriusculē aliquid dici ait, id posse
 dici negat? A N. Dic obsecro, Paule, quo-
 modo posse legi hunc locum existimes, vt
 vitetur illud genus loquendi, quod meis
 quoque auribus est insolens. P A V. Ne hūc
 quidem locum valde velim immutare: sed
 tantū ex *quam* facere *quod*. Atque hunc
 errorem (si error sit: qua de re *ἐπίχω*) natum
 esse crediderim ex ea qnæ inter duas com-
 pendiarias notas esset affinitate: quarum v-
 na *quam*, altera *quod* soleret scribi. Hæc autē
 lectio non ideo tātū mihi placeret quod
 illud genus loquendi vitaretur (quum in du-
 bio relinquam, Latinitati Ciceronianæ cō-
 ueniat, nēcne) sed etiam quod quum ita lo-
 quor, Sum putidiusculus quam per te li-
 ceat, non nego mihi licere per te putidum
 esse: sed dico non licere esse tam putidum:
 at Ciceronem minimè credibile est signifi-
 care voluisse, licuisse sibi per Cæsarem ali-
 quantulū esse putidum. Sic sanè Dc officiis
 lib. i, ne aut *obſcurum* effet, aut nimis putidum,

quædam editiones habent: atque ita scriptum Manutius hunc locum affert: quū tamen abesse debeat aduerbium illud *nimirum*:
vt legatur, ne aut obscurum esset aut putidum.
D I. Sed quidnā, quæso, vox *putidinsculi* hoc in loco sibi vult? **P A V.** Videamus expositionem Manutij: cui assentiar, aut meam & ipse afferam. **D I.** Excusat se Cicero (inquit) quod in Trebatio cōmendando plura verba consumpsit quām Cæsar is humanitas patiatur. Putidum enim appellat Cicero in quo nimia diligētia reprehendi possit. Hæc est Manutiana expositio: iam tu aut ai, aut nega. **P.** Nego certè hāc esse Ciceronis hoc in loco mentem: & iu cam partem peccasse dico Manutium in quam multi peccant, dum aliquos paulo difficiliores locos explanat: ut eorum quæ sequuntur rationem non habent, & an ea consentiant, minimè perpendant. Dico enim Manutium hīc non animaduertisse suam expositionē non consentaneam esse his quæ subiunguntur, *ne rūm, ut video, liabit.* Alioqui perinde esset ac si diceret Cicero, Pluribus verbis & diligētius Tr̄ebatium tibi commendo quām humanitas tua patiatur: sed, vt video, ita eum à me commendari patietur. **A N T.** Aut ego tecum fallor, aut hoc, quod tamē est absurdum, illam expositionem consequitur.

Sed quænam afferri posse videtur quæ vtri-
que membro quadret? P. Me hærere fa-
teor: quòd inuenerim quidē aliam exponē-
di huius loci viam, in qua vtriusq; membra
orationis huius ratio habetur, sed verear ne
audacula habeatur. A. Audaculā esse satius
est, quām eiusmodi ex qua aliquid absurdī
consequatur. P. Vide igitur ánon potius
existimādum sit Ciceronem, quum diceret,
Putidiusculi sumus, respexisse ad illa sua ver-
ba, *m manū tuam istam & uictoria & fide præ-*
stantem. quoniam illa verba, *sumus enim pu-*
tidiuſculi, proximè sequuntur. vt perinde sit
acsī diceret, Miraberis, scio, vnde hic tam
putidus sermo, quo manum tuam voco vi-
ctoria & fide præstantem. Sed quo sermo-
ne per tuam modestiam nobis vti nō licet,
tādem per res à te gestas, licebit. Q.d. Co-
gēris tandem laudes rebus à te gestis dignas
admittere, etiāsi ab illis tua modestia ab-
horreat. Hanc tamen expositionē aliis non
satisfacete nequaquam mirabor, quum mi-
hi autori minimè satisfaciat. A N. Non in-
iuria eam fore audaculā dixisti: sed tolera-
biliorem saltem esse Manutiana, nemo, vt
opinor, negauerit. D I. Nōnne vis pensum
absoluere? P A V. Imò absoluuisse mihi vi-
deor: nec iam se alia offert materia. Nisi
fortè vis me aliquam de multis locis men-

tionem addere, aduersus quos omnes certamen suscepit (ut omnes unum & idem loquendi genus habent) sicut aduersus eos de quibus antea dictum a me fuit. D I. Quinā illi sunt? P. Ex quibus persuadere nobis volūt quidam, Latinè dici posse, Mihi maximæ curæ est de hac re. A N T. Existimatürne ita loquutus Cicero? P. Certè: & multis quidem in locis, idque, paciente Manutio. Verum aliud nunc in mentem mihi venit, quo pensum meum malo absoluere. Ut enim aliquot locos proposui qui mihi suspecti sunt, quum nec Lambino nec Manutio fuerint, ita vicissim unum proponam quē Lambinus sibi suspectum esse fatetur: nec dubium est quin & Manutio fuerit: quum tamen mendo prorsus careat cōtendā. A. Quis ille est? P. In illa longa epistola ad Lentulū quidam est locus ubi Lambinus magnum mendum esse suspicatur, Manutius autem de eo tacet, nullamque de adhibendo remedio mentionem facit. *Qua m causa non modò non negabo sed etiam semper & meminero & prædicabo libenter, usus es quibusdam nobilissimis hominibus.* A N. Tu Manutio suspectum fuisse putas, etiamsi de eo taccat? P. Puto. A N T. Non recordaris igitur illius libertatis utendi folœcismis, de qua paulo antè differuimus? P A V. Recordor: sed pe-

ior quo quis alio esset hic solœcismus. D. I.
 At Lambinus quod remediū adhibet? P.
 Suspiciatur scribēdum, *te usum esse quibusdā*:
 si tamen eius est coniectura ista, quæ mar-
 gini editionis cuiusdā Parisiensis est adscri-
 pta, post eius obitum publicatæ. Est autē
 minore (vt vulgò appellant) forma. A. N. T.
 Sed quā fieri potest vt tibi nullo modo lo-
 cus hic sit suspectus? D. Mihi quoque, Pau-
 le, in eo suspectus es quōd locum hunc su-
 spectum tibi esse negas. P. Cuius hīc rei e-
 go tibi suspectus esse possim? D. *Maljareas;*
 aut, si maius, *ponreias.* P. Quid ita? D. I. Quia
 fieri non potest quin aliquod *maljaiðma*
 loco isti adhibeas, vt ex suspecto non su-
 spectum reddas. A. Eloquere statim Paule
 quōdnam à te remedium illi adhibeatur, vt
 hanc maculam eluas. P. Parenthesēs no-
 ta vnicum est quo hīc vtor remedium: hoc
 modo, *Qua in causa (nō in modō non negabo, sed
 etiam semper & meminero & prædicabo libēter)*
usus es quibusdā nobilissimis hominibus, &c.
 Sed (vt verum fatear) illa non meum est sed
 Henrici Stephani inucentum. Editio enim
 epistolarum Ciceronis, quæ nuper ex eius
 officina prodiit, notam hāc loco illi appo-
 sitam habet. A. Nō dubito quin habeat &
 multa alia editio illa, quæ peculiaris cuius-
 dā diligentiaꝝ sint testimonia. P. Haberet

q. j.

fortasse multa, si & ille toti editioni præfuisset, & Manutij lectionibus adhærere necesse non habuisset. A N T. Non satis assequor quod dicis. P. Dico illū toti editioni non præfuisse, quod in aliqua tantum editionis parte correctioni typographicæ præfuerit: & coactū fuisse eas magna ex parte lectio-nes recipere quæ in Manutij editione erāt, quā eius etiam annotatiūculas, siue nota-tiūculas, (quod ipsi Manutio videtur magis placere) margini apponere. D I. Redeo in memoriam cuiusdam promissi tui, interim dum illarum annotatiuncularum siue no-tatiuncularum mentionem facis: quod etiam implendum tibi est, antequam te pen-sum tuum absoluissse dicam. P. Quódnam illud est? D. Te propositurum nobis quos-dam vel illarū vel Scholiorū locos qui tibi non satisfaciant. A. Ego quoque te polli-citum hoc nobis esse memini, quum dicerē à Manutio accuratissimè & doctissimè scri-ptas esse illas: atque tu id fatereris, eōq; magis te mirari dices esse quædā in illis quæ tuo palato non saperent. P. Tum eorum locorum recordabar, postea sum oblitus. Sed vobis indicabo vnde petere quosdam possitis. Ex officina Henrici Stephani, vñā cū illa epistolarū Ciceronis editione cuius paulo antè mentionē faciem, prodierūt etiam **Commentationes diuersorum** (ita c-

nim vocat) in illud volumen. Inter has est etiam quidam eius Comm̄etariolus De variis generibus epistolarum Ciceronis, déq; varia earum scriptio. Ibi certè animaduer siones (modestissimas quidem illas) in qua-
dam Manutij expositiones reperietis. D I.
Sed nullásne alias habes?

P. Habeo. Ah quid dixi habere me? in nō habui
Chreme:

Nunc habeam nēcne incertum est.

D I. Dionysius vocor, non Chremes: & tu-
um istud ænigma non intelligo. P. Quoniam
dū locos illos memoria mihi suggerebat,
eos habere me dicere potui: nunc habeam
nēcne incertum esse dico: quoniam haud
scio an futurum sit vt vñquam eos mihi sug-
gerat. D. Tuum saltem consiliū de ea quā
sequi debeamus editione operum Cicero-
nis ne nobis inuideto. P A V. Quod dabit
consilium hac in re - ὅτις οὐχ αύτοὶ συφός; A N.
Multi saltem sunt loci de quibus veterū
grammaticorum testimonia omnem nobis
dubitatem tollunt. P A V. Hoc fateor:
sed alicubi & ipsi suspecti sunt. A N T. Qui
fieri hoc potest? P A V. Quod ne ipsi quidē
emendatis exemplaribus vsquequaque sint
vsi. Exempli gratia, adhamauerunt ex Cice-
rone affert Nonius, vbi legēdum existima-
tur adhamauerunt. A N T. Quid autem verbo

adhamare vult Nonius significari? p. Obligare. A N. Quid tandem fiet? audaciā enim emēdatorum multa apud eum deprauasse; & plerisque in locis ex Cicerone Pseudociceronem fecisse, nobis iam satis supérque patuit: & sunt tamen plena audacium omnia (sicut Cicero stultorum plena esse omnia dixit: nisi pro *stultorum* scribendum est sed *istorū*) quū Germanos etiā multa suo arbitratu ausos esse mutare, queratur Manutius. p. Primū, minus audaciū saltem editiones, inter eas quæ nunc extant, tanquā ē duobus malis minus, aliis sunt præferendæ: deinde in locis illius audaciæ suspectis, ad alios eiusdem Ciceronis (qui etiam eiusdem sint generis) est prouocādū. Alioqui tantā esse multorum audaciā fateor, vt quemadmodum moriens quidam de medicis dixit,

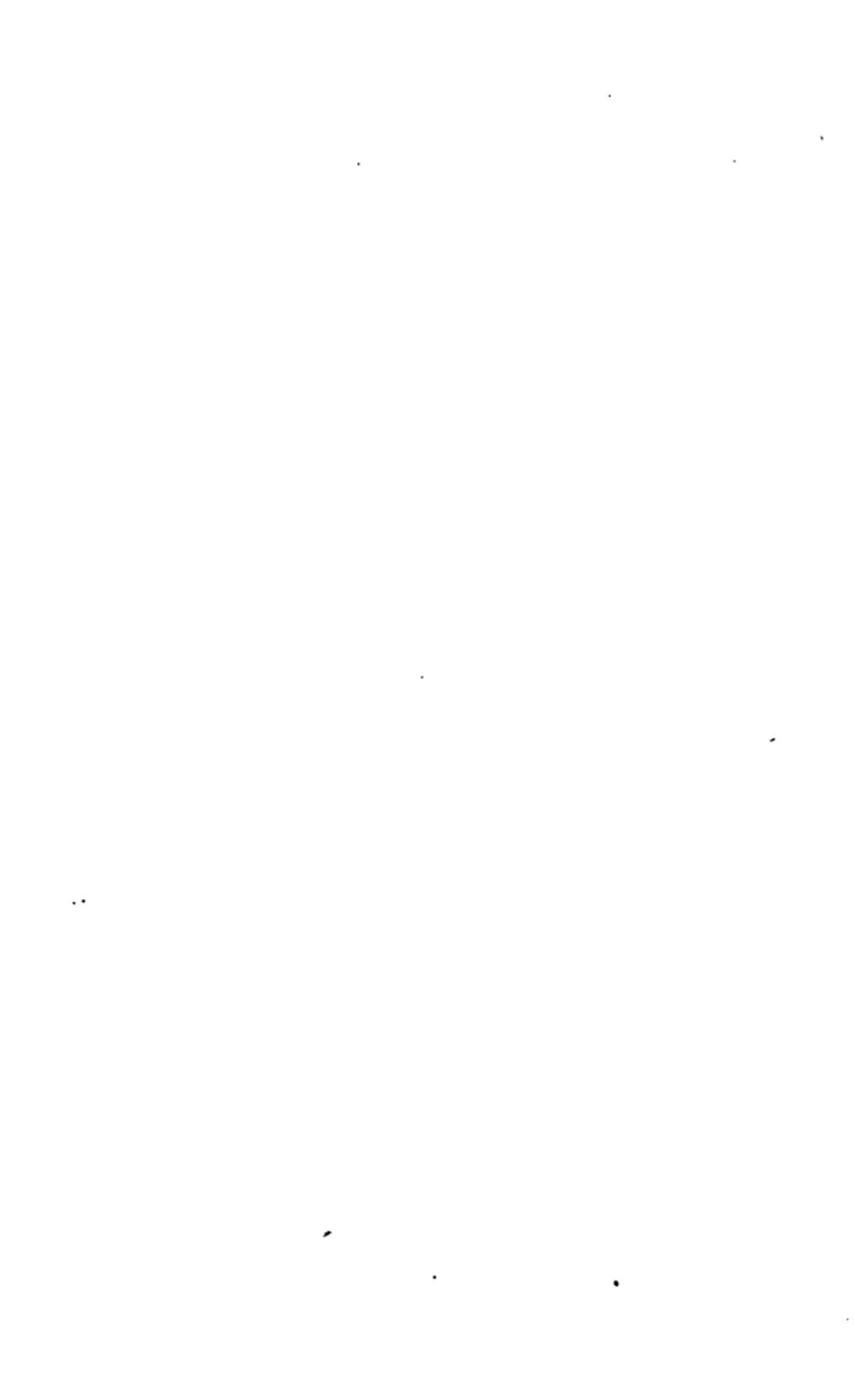
, Πολῶν ἵστερῶν ἔποδι μ' ἀπώλεσαν,
ita reuiuiscentis Cicero de scriptis suis excludaturus sit,

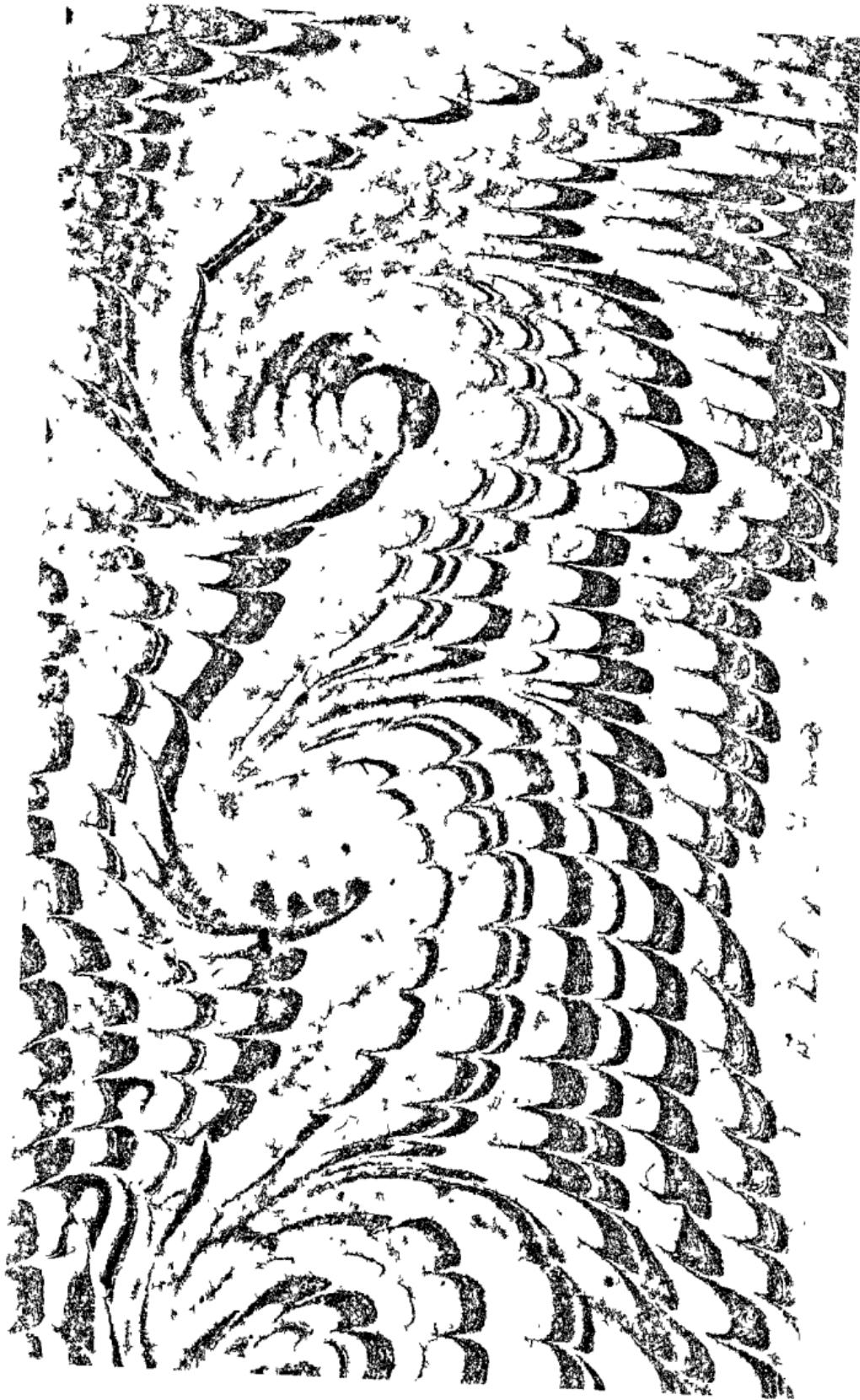
Πολῶν διερχωτῶν θράσος μ' ἀπώλεσε.

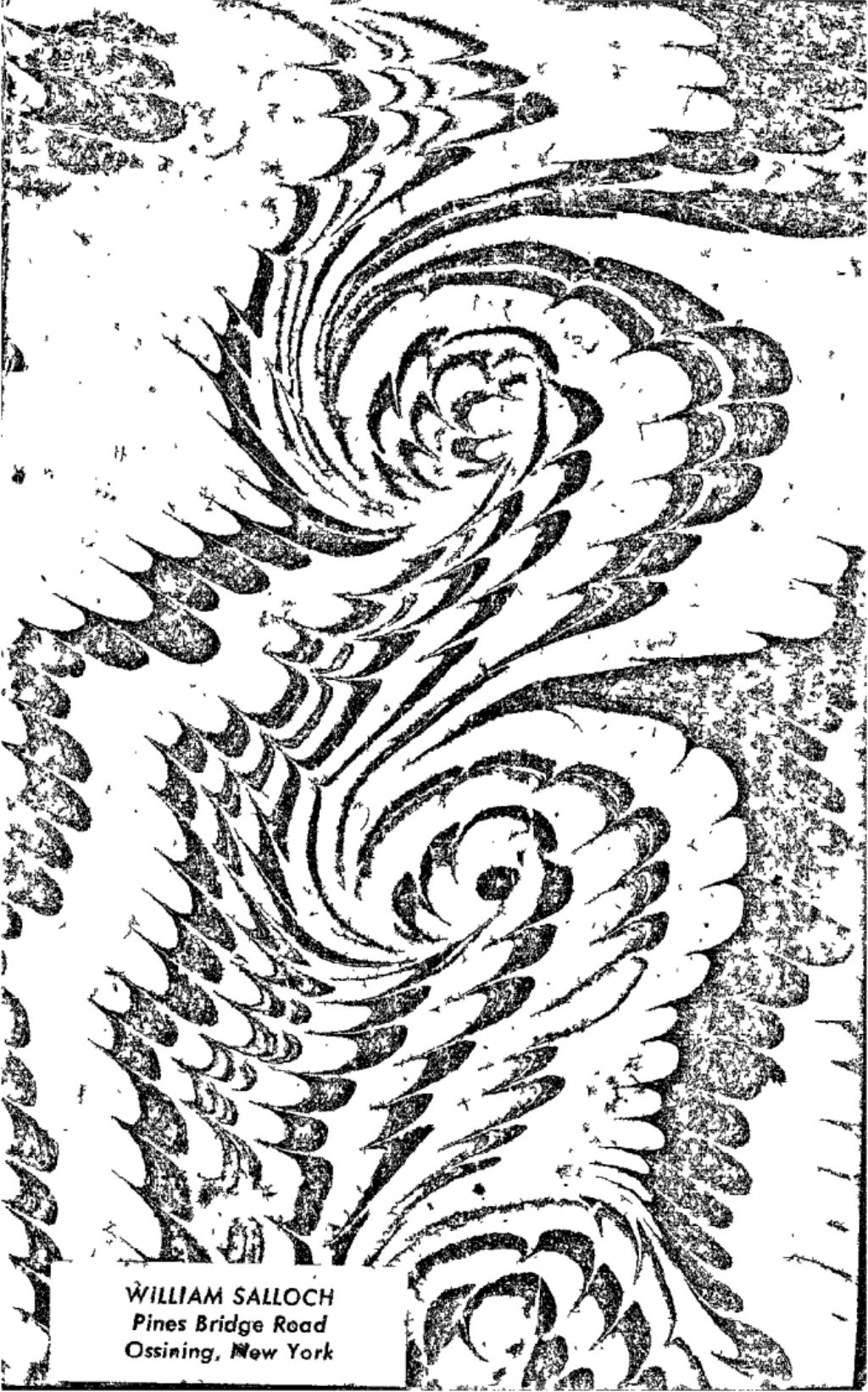
Adderem verò illis effrænatæ audaciæ exemplis & alia, nisi (vt videtis) ad eū vocarer ad quē mihi proficisciēdū esse, antea dixi. Quare rogo vt mihi per vos liceat sermoni illi finem imponere. A N. Et lūbenter hoc permittimus, & magham pro illis de quibū, nos monuisti gratiam habemus.

WILLIAM SALLOCH
Pines Bridge Road
Ossining, New York

